

2008 DEC 04.

51384
AF 555

OSZTRÁK TÖRTÉNETEK IV.

Arany Mihály

Bombitz Attila

Karl Markus Gauß

Arno Geiger

Daniel Glattauer

Thomas Glavinic

Wolf Haas

Daniel Kehlmann

Király Edit

Christoph Ransmayr

12

2008. december

tiszatáj

IRODALMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő:
OLASZ SÁNDOR

Szerkesztő:
HÁSZ RÓBERT

A szerkesztőség tagjai:

ANNUS GÁBOR
(művészeti szerkesztő)

DOMÁNYHÁZI EDIT
(nyelvi lektor)

HAJÓS JÓZSEFNÉ
(szerkesztőségi titkár)

tiszatáj

Megjelenteti a Tiszatáj Alapítvány Kuratóriuma
a Csongrád Megyei Önkormányzat, Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata,
a József Attila Alapítvány,
a Nemzeti Kulturális Alap és
a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete
támogatásával.

Felelős kiadó: Tiszatáj Alapítvány.
Szedés, tördelés: Tiszatáj Alapítvány.
A lapot nyomja: Garmond 2000 Kft., Szeged.
Felelős vezető: Kinyik Erika.

Internet: www.tiszataj.hu e-mail: tiszataj@tiszataj.hu

Szerkesztőség: 6741 Szeged, Rákóczi tér 1. Tel. és fax: (62) 421-549. Levélcím: 6701 Szeged, Pf. 149.

Terjeszti: Lapker (Magyar Lapterjesztő Rt.)

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága 1008. Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,

e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 303-3440

További információ: 06 80/444-444

Egyes szám ára: 450 forint.

Előfizetési díj: negyedévre 1200, fél évre 2400, egész évre 4800 forint.

ISSN 0133 1167

Tartalom

LXII. ÉVFOLYAM, 12. SZÁM

2008. DECEMBER

Osztrák történetek IV.

CHRISTOPH RANSMAYR: Feltámadás Khamban. Kelet-Tibet, 21. század (részlet <i>A repülő hegy</i> című regényből)	3
BOMBITZ ATTILA: A lét elviselhető könnyűsége (Jegyzetek a legújabb osztrák irodalomhoz)	16
DANIEL KEHLMANN: A legtávolabbi hely (részlet a regényből)	28
ARNO GEIGER: Búcsú Berlinton	35
THOMAS GLAVINIC: Éjszakai műszak (részlet a regényből)	43
WOLF HAAS: Milyen volt az idő tizenöt évvel ezelőtt? (A regény első napja)	64
DANIEL GLATTAUER: Elfogni a szelet (Első fejezet)	82
ARANY MIHÁLY: A történelem sötétjében	96
DANIEL KEHLMANN: Hol van Carlos Montúfar?	104
THOMAS GLAVINIC: Hiszen ez én vagyok (részletek a regényből)	113
KARL MARKUS GAUB: Peter Karlhuber képeihez	129
KIRÁLY EDIT: In memoriam Wendelin Schmidt-Dengler	131

Szerkesztői asztal a belső borítón

ILLUSZTRÁCIÓ

PETER KARLHUBER festményei a címlapon és a műmellékletben

osztrák **kulturális** **fórum**^{bud}

CHRISTOPH RANSMAYR

Feltámadás Khamban. Kelet-Tibet, 21. század

(RÉSZLET A *REPÜLŐ HEGY* CÍMŰ REGÉNYBŐL)

Meghaltam
6840 méterrel a tengerszint fölött
május negyedikén a ló esztendejében.

Halálom helye
egy jégpáncélos sziklatú lábánál volt,
melynek szélárnyékában túléltem az éjszakát.

Halálom órájában a levegő hőmérséklete
mínusz 30 Celsius fokra süllyedt,
és láttam, amint utolsó leheleteim párája
kristállyá fagy,
és füstként oszlik el a hajnali derengésben.

Nem fáztam. Nem fájt semmim.
A bal kezemen levő seb lüktetése
furcsán zsibbadó volt.
A lábamnál nyíló feneketlen szakadékokon át
felhőöklök nyomultak délkeletről.

A gerinc, mely menedékhelyemtől
följebb és följebb
a hegycsúcs piramisáig vezetett,
száguldó jégzászlókba burkolódzott,
de az ég a legmagasabb magasság fölött
oly tiszta sötétkék maradt,
hogy csillagképeket véltem látni rajta:
az Ökörhajcsárt, a Kígyót, a Skorpiót.

És a csillagok akkor sem hunytak ki, amikor
fölkelt a nap a jégzászlók fölött,
és lezárta szememet,
hanem tovább ragyogtak káprázatomban,
még lehunyt szemhéjam vörösében is,
megannyi fehérén lobbanó szikraként.

Még a skálák is a magasságmérőn,
mely valamikor kiesett
csomóvá fagyott kesztyűs kezemből,
és leugrott a felhők közé,
még ők is mintha beleégtek volna retinámba:
légnyomás, tengerszint fölötti magasság, Celsius-fok...
az odaveszett készülék minden adata
egy-egy izzó szám.

Amikor először ezek a számok,
majd a csillagok is elhalványultak,
és végül kialudtak, meghallottam a tengert.

Magasan a felhők fölött haltam meg,
mégis hallottam a hullámverést,
érezni véltem a tajtékot,
a mélységből hozzám felsistergőt,
mely még egyszer fölsodort a csúcra,
a csúcs pedig csak egy hóval befűjt parti szikla volt,
mielőtt elmerült.

A kezemet összezúzó
kőomlás robaja,
a fürgeteg bömbölése, szívverésem...
beleveszett az áradatba.

A tenger fenekén voltam?
Vagy a csúcson?
Fájdalommentes békében,
melyről ma már tudom, hogy a vég volt, halálom volt,
és nem csupán végkimerülés,
magasságtéboly, eszméletvesztés,
egy hangot hallottam, egy nevetést:

Kelj fel!
A bátyám hangja volt.

Az elmúlt éjjel a szélviharban
elvesztettük egymást.
Én meghaltam.
Ő rám talált.

Kinyitottam a szememet. Mellettem térdelt.
A karjában tartott. Éltem.
A kezemen levő kőzúzta sebben
tombolt a pulzusom: a szívem.

Ha ma visszagondolok
arra a holdas éjre,
amikor bátyámmal együtt
annak a hegynek a csúcsa tövéből,
melyet a Kham-beli nomádok úgy hívnak: *Phur-Ri*,
a repülő hegy,
visszamasztam, visszatámolyogtam a mélybe
egy sziklagerincen, melyet üveggént borított a jég,
csupaszra söpört sziklavályúkon át,
aztán annak a nyeregnek derékig érő hórétegén át,
ahol elvesztettük egymást...,

ha e bolyongásra gondolok,
egy jéglabirintuson át a lakott világba,
mely felhőtornyok alatt
valahol a legmélyebb mélyben feküdt,
olyankor Nyemát is látom mindannyiszor,

hallom szívmengető hangját,
a korall- és kagylófüzerek csörgését a nyakában,
és érzem a tenyere melegét,

látom Nyemát,

mintha az ő karjai,
nem pedig bátyáméi lettek volna,
melyek tartottak akkor:

Senki, hallom Nyema szavát,
senki sem egyetlenegyszer hal meg az útja során.

Nyema Dolma: milyen állhatatos volt,
amikor nyelvének egy-egy szavát
vagy csak egy dolog nyitját próbálta elmagyarázni.
Milyen meleg volt a lehelete,
amikor egy növény nevét
betűzte a fülembe.

Varkocsba font hajának jakgyapjú-szaga
és füstszaga volt, és miközben beszélt,
mutatóujjával néha gyors,
röpke jeleket írt
a karomra, a kézfejemre -
spirált, hullámvonalat, köröket.

Kelj fel!

Bátyám nyomát
egy hóviharban vesztettem szem elől,
melyben a hold, mint fekete vízből
emelkedő bukóhullám alatt, úgy aludt ki.
A vihar elszakított minket,
és engem oly sűrű sötétben,
melyben csak homloklámpám jégkristályoktól szétrostált
fénye volt látható,
egy sziklatű szélárnyékába kergetett.
Ott napkeltéig életben maradtam.

Kelj fel!

Bátyám mellettem térdelt.
Karjában tartott.
Felállt: mintha mázsányi súly nyomta volna,
és próbált engem is fölsegíteni.
Nevetett.
Tanácstalanságában káromkodott.
Arca, viharmaszokja
torz jégpofa volt.

Mennyi idő múlt el különválásunk óta?
A nap most már magasan állt a csúcsra futó gerinc fölött.
Az ég: felhőtlen.
És a sziklatű árnyékában,
menedékhelyem árnyékában: szélcsend.

Éltem.
Havazott.

Fekete hó?
Fekete hó:
mint láthatatlan tűztől emésztett papiros
pernyedarabjai,
szállingóztak fekete pelyhek
a felhőtlenségből.

De amikor egy ilyen pelyeg
leszállt a bátyám
jégtől kérges kesztyűjére,
egy másik a vállára,
az én mellemre, a homlokomra,
csápokat láttam!
Rovarok ízelt lábait láttam,

szárnyakat: zúzmarapáncélzatban,
mely bevonta és felnagyította
mozaikszemüket, pódörnyelvüket, szárnyaikon a pikkelyeket;
holt pillangók havaztak
rám és bátyámra a magasból,
előbb egyenként, majd százával,
végül örvénylő,
eget elsötétítő zuhatagban.

Néhány ilyen filigrán tetem,
amikor a mellemhez csapódott,
bátyám kesztyűjéhez,
mintha szilánkokra tört volna,
és csörömpölést véltem hallani.

Csörömpölés?
Nem, csend volt.
Halálos, néma csend.

Az égből, melynek zenitje
már a világűr sötétjét kezdte felölteni,
jéggé dermedt lepkék hullottak, apollólepkék,
amilyeneket már hetekkel korábban láttunk
Kham völgyeiben, óriásraikat
egy lerombolt kolostor
imazászló-girlandjai fölött,
egy gleccsertó fölött,
egy rhododendron-erdő fölött.

Fáradt voltam, kimondhatatlanul.
Ott akartam maradni, fekve.
Fekve maradni, aludni.
Aludni.

Kelj fel!

Bátyám fölemelt, fölrángatott,
velem együtt visszarogyott a hóba.

És én a karjában kuporogtam,
6840 méterrel a tengerszint fölött,
és a sötét pelyhek örvényén át
rábámultam a Phur-Ri jégzászlóira,
a repülő hegy vakító csúcsára,
ahol jégcsákányom nyelvél
nevünket nemrég
a hóba írtam.
Éltem.

Azt hiszed, aludtál,

hallom Nyema hangját, és látom,
amint Tashit, e szurtos, síró csecsemőt
ringatja karján,
azt hiszed, aludtál, és álmodtad az egészet,

pedig halott voltál: távol az életedtől.
Halott voltál és visszatértél,
mert visszahúzott egy kéz,
visszahívott egy hang.

Nyema gyakran nevetett, ha beszélt.
Azt hiszem, az ő derűje
tudatosította bennem,
hogy aznap reggel a Phur-Ri
gúla alakú csúcsa alatt
bátyámnak nem a szavai vezéreltek az életbe vissza,
hanem a nevetése.

Karjában tartott,
és nevetett, nevetve kiáltotta, *havazik!*
Pillangó havazik! Kelj fel!

Úgy rémlett, mintha csupán ettől a nevetéstől
tudott volna az összes többi szó és zörej
kiszabadulni a halálos néma csendből:
a hegymászó-vas csikordulása
a tükrjéggel bevont sziklán,
a vér zúgása a fejemben,
lélegzetvételünk,
mely ebben a magasságban a ritka levegőn
állatok zihálásához volt hasonló.

Bátyám talán azt olvasta ki a szememből,
hogy szakadatlan beszéde volt leginkább,
mely rabul ejtette figyelmemet,
és mondatról mondatra visszahúzott életünkbe.

Oly szívrehatóan és erélyesen beszélt,
mintha szava az utolsó esély lett volna,
hogy utolérjen,
és örökre el kellene tűnnöm,
ha elhallgatna.

Fokozatosan csökkenő messzeségből
hallottam a hangját: *emlékszel?...*

*eszedbe jut még?...
emlékezned kell, emlékezz!*

Mihelyt lehunytam szememet,
kiáltotta a nevemet újra meg újra,
és a teherhordók nevét
Nyema nemzetségéből, és a hágók nevét,
melyeken átkeltünk hetekig tartó utunkon
a Phur-Ri jégfalaihoz,
neveket, neveket: *hallasz engem?,
emlékszel?, kelj fel!*

Ezen az utazáson
láttunk pillangórajokat,
csupa százméternyi, táncoló szalagot.
Ott libegtek a hóval befűjt,
legmagasabb hágók fölött is,
végig az olvadákvíz patakjaival átmosott völgyeken,
talán egy tápláléklánc nyomában,
mely virágzó lápokot kötött össze gleccserekkel,
de talán csak egy emlék
zsákutcává lett menetiránya volt ez,
egy emléké, mely visszanyúlt az ősidőbe,
midőn az indulás helye
és az úticél
közt még nem jeges csúcsok meredeztek,
hanem szelíd, termékeny dombvidék terült el.

*Hallasz engem?!
Kelj fel!*

Egyszer már, aznap délután,
midőn szemünk előtt a Phur-Ri csúcsa
először bukkant fel nagy messzeségben,
felhőktől nem takarva,
egyszer már láttuk,
amint egy ilyen pillangórajt
utolértek az évszak turbulenciái,
és a meleg légoszlopok felsodorták
a láthatatlanságba, hidegbe, halálba,

és aztán a raj, a kimerült termiktől
végre megszabadulván, fagyottan, zúzmarásan
a gleccserre leszállingózott.

Emlékezz.

Nyema... Nyema volt, aki elmondta,
hogy bátyám a végső menedékhely
szélárnyékában engem a halálból
az életbe alighanem *visszamesélt*,
amikor nevek litániája révén
fölidézte közös emlékezetünket,
oly elpusztíthatatlanul,
hogy a múltat jelenné alakíthatta,
és engem még abból a messzeségből is,
melybe már belevesztem,
visszahívhatott.

Emlékszem, hogy megpróbáltam
pillantásommal követni
a mélységbe szállingózó pillangókat,
és hogy ettől rohamszerű szédülés
tört rám, és hogy az első mondat, melyet bátyám
karjaiban ügyel-bajjal kiejtettem a számon,
egy kérdés volt: *Ezek halottak?*

És emlékszem, hogy bátyám
elragadtatva attól, hogy eszméletre tértem,
vagy attól, amint a jégpáncélos tetemek
szállingóznak, nem bírta abbahagyni a nevetést,
és leheletének felhőjéből,
mely eltakarta arcát, így kiáltott:
Igen, de repülnek! Még mindig repülnek!

Bátyám halott.

Immár több, mint egy éve
jégbe temetve fekszik
a Phur-Ri déli falának lábánál, ahová
annak idején három napon és két éjszakán át

ereszkedtünk, hóvakságtól és hallucinációktól
új meg új tévutakra vezetve,
ama lavina mennydörgő felhője felé,
melyben ő eltűnt.

Azt hiszem, Nyema volt az első emberi lény,
aki hetekkel később a szörnyűséget kimondta:
bekente vérző ujjbegyeimet
és kezemen a kövek ütötte, lassan hegedő sebet
egy sűrű, nyúlós főzettel,
és azt mondta: *Bátyád halott.*

Halott.
Ő tartott a jéggé fagyott pillangók fürgetegével szemközt
a karjaiban.
Ő melengetett,
ő mesélt az életbe vissza,
és ő ereszkedett előttem
örökkévalóságnak rémlő, gyötrelmes ideig
a Phur-Ri lavinák szaggatta déli falán
abba a mélységbe, melyen előttünk
senki emberfia nem haladt át.

Már nem tudom, hány órán át ástam, őt keresve,
a lavinakúp törmelékét.
Már nem volt köröm az ujjaimon,
amikor egy Nyema nemzetségebéli pásztor,
elbitangolt jakokat keresve,
egy elhagyatott szállás közelében rám talált.
Kezem feketére fagyott,
lábujjaim feketére fagytak,
de életben maradtam.

Emlékszem a csontba fúródó fájdalomra,
miközben a pásztor egy ágakból, bőrökből
és szíjakból összetákolt szánra tett,
kihúzott és -vonszolt a havasi sziklavölgyből,
és ezalatt időnként egy-egy lihegő,
monoton dalba kezdett.

Szerettem volna felülni,
az énekeshez nyúlni, őt megérinteni,
hogy megbizonyosodjam róla,
ő testből van, ő *valóságosan* létezik,
nem pedig egy újabb káprázat azok közül,
melyek a mélységbe vivő úton mellém szegődtek,
és átváltak
hóvá, kővé, felhővé,
valahányszor válaszoltam kérdéseikre, vagy
befogódtam volna kinyújtott karjaikba.

Szerettem volna átölelni a dalnokot,
de csak nyögő terhe maradtam
az ő szánjának, mozgásra képtelen;
immár annyi erőm sem volt, hogy egy
pirított árpából teával és
jakvajjal gyúrt gombócot a számhoz emeljek.
A dalnok kellett, hogy etessen.

Ma már,
miközben *Horse Island*-en
bátyám napsütéstől előntött
házán végigmegyek,
egyik üres, kongó szobából a másikba, és egy
ablakon át, mely a tajték sókristályaitól
csaknem teljesen elhomályosult,
látom a hullámverést,
a meredek sziklapartot,
az utóbbi napok viharaitól
felkavart Atlanti-óceánt, ma már tudom,
hogy a nevetés talán visszahozhat
az életbe, de nem tud megtartani benne.

Ami Nyemát és a nemzetségét
és engem és nyilván a legtöbb embert
életben tartja,
az alighanem azzal a néha vigasztaló,
néha fenyegető rejtéllyel kapcsolatos,
hogy bárhol vagyunk is, nem mi vagyunk
az egyedüliek:

Mindig van ott *még valaki*,
aki legalábbis tud rólunk, aki nem ereszt,
vagy akit mi nem ereszthetünk el,
valaki, aki emlékeinken,
félelmeinken és reményeinken átvonul,
a karjaiban tart, melenget,
szánkba teszi az ételt,
vagy lihegve, énekelve
egy ágakból és bőrökből tákolt szánra tesz,
és kivonszol a kősvatagból.

A pásztornak néha minden erejére szüksége volt,
hogy átvigyen egy olvadékpatakon,,
egy sziklatorlaszon vagy egy törmelékborította gleccseren.
Ha közben egy-egy kő hozzácsapódott,
vagy csupán víz ért
feketére fagyott, körömtelen kezemhez
vagy a lábamhoz, üvöltöttem a fájdalomtól.

De ő nem hagyta magát megtéveszteni,
és minden jajkiáltásomat
új motívum gyanánt belefoglalta énekébe,
és addig ismételte, míg be nem illeszkedett
énekeinek monoton dallamai közé,
és így beleénekel az ájulásba, álomba énekel.

Akkor tértem magamhoz,
amikor egy fekete sátor előtt
megpróbált leemelni a szánról,
miközben újra meg újra bátyám arcvonásait
öltötte magára.

Lerombolhatatlan építményként fúródott a sátor
az ég korongjába, melyet
pelyhes felhők borítottak, és emberi
arcok foglaltak keretbe:
megmentőim nevető, kíváncsi, gyanakvó
és elborzadó arca.

Odahajoltak nyomorúságom fölé,
a naptól és fagytól megperzselt idegen
fölé hajoltak, aki ott feküdt
lábuknál vérző kézzel, és aki
a pásztor elmondása szerint

a repülő hegyről zuhant le,
az égből
a hóba.

MÁRTON LÁSZLÓ fordítása

BOMBITZ ATTILA

A lét elviselhető könnyűsége

JEGYZETEK A LEGÚJABB OSZTRÁK IRODALOMHOZ

Wendelin Schmidt-Dengler emlékének

Nehéz eldönteni, vajon ténylegesen véget ért-e a „nehéz” jelzővel ellátott osztrák irodalom azzal, hogy egy „könnyebb”, fiatalabb írógeneráció hódítja immáron több éve a német nyelvű könyvpiacot. Nem mintha világosan látnánk már, miben áll Thomas Bernhard, Peter Handke, Elfriede Jelinek, Friederike Mayröcker vagy Josef Winkler nyelvi nehézsége és „kihívása”. De tény, hogy közülük Bernhard lett a klasszisa, alfája és omegája ennek a sűrített nyelvű irodalomnak, Bernhard, akit 1989-ben bekövetkezett halála óta már számos epigon próbált túlszárnyalni – hiába. A 2007-ben 65. születésnapját ünneplő Handkénak nem csupán összegyűjtött verseit és esszéit adta ki a Suhrkamp kiadó (*Die morawische Nacht* című új regényével együtt), de megjelent a műveihez és a műveit értelmező szakirodalomhoz egy szó szerinti *Peter Handke-szótár* is. A szótárban rögzítve van minden egyes Handke-szöveg leírásához, értelmezhetőségéhez hasznos kulcsfogalom, melyek az ismétlés sajátos szabályai szerinti nyelvi univerzumot felölelik. Hogy például mit értünk fáradtság alatt, ha elértük azt az állapotot, amelyben jogosan kezdetünk neki aznapi Handke-olvasmányunknak. Jelinek 2004-es Nobel-díja nemzetközileg a legmagasabb erkölcsi és esztétikai elismerését jelentette nem csupán névre szólóan annak az írásművészetnek, amely a legkülönbözőbb formákban – és nevekben – identitás-, ideológia-, nyelv-, szubjektum-faggatózást hajtott végre a hatvanas–hetvenes években, előbb provokatív-kísérletező módon, majd a nyolcvanas évektől nyelvi fellegvárakba visszavonulva. Jelinek legújabb regényét, a *Neidot*, interaktív és kreatív módon az olvasót is bevonva a továbbírásba, saját honlapján tette közzé. Mayröcker minden egyes létművészeti könyvének megjelenése eseményszámba megy német nyelvterületen, legutóbb *Paloma* címmel tette közzé fiktív/valós levelezését/memoárját. A jóakarató, kritikus figyelem a homoerotika-katolicizmus-osztrákság háromszögében alkotó Winkler munkásságának támogatását tekinti fontos feladatának. Erre utal az idei Büchner-díja is, s bár hasonlóan előbbi kollégáihoz, róla is megoszlanak a német/osztrák vélemények, az „olasz” árnyalatú *Natura morta* után az apja halálára írott „japán” helyszínű *Rongoppi* bravúrosan mutatja az osztrák irodalom egyszerre honi és kozmopolita jellegét.

A középgeneráció névsora: Josef Haslinger, Robert Menasse, Christoph Ransmayr, Gerhard Roth, hogy csupán a nemzetközi szinten is jegyzett neveket említsem, immáron a saját, szubjektív léttapasztalatot irodalommá változtató, történetkerülő képviselőik és a média által hangsúlyosabb elismeréshez jutó fiatalabb írógeneráció között foglalnak helyet. E középgeneráció az elbeszélés modern műfajátíratának nagyformátumát keresi, az

elbeszélés egészérvényűségét igyekszik némi modern utóérzéssel visszajátszani. Haslinger az *Operabál* (1995) után megírta második nagy opusát is *Vaterspiel* (2000) címen, mindkettő a kolportázs thriller műfaját ötvözi a látenszen tovább élő fasizmus ideológiájával. Menasse a *Kiűzetés a paradicsomból* (2001) című regényével lett nagykorú, s bár 2007-ben nagyobb közönségsikert aratott a *Don Juan de la Mancha* (egy intellektuell erotikus visszafejlődés-története), a *Kiűzetés* kettős perspektívájú történetalakzata (XVII. századi portugál freskó – XX. századi osztrák embléma) a történelmi regény posztmodern utáni lehetőségét kínálja. Ransmayr tíz év hallgatás után jelentkezett *A repülő hegygel* (2006), s bár sokkal halkabbak és visszafogottabbak kozmikusságra törekvő, tengeri mélységet és hegyi magasságot egymásba csúsztató, nyugatot és keletet új dialógusba húzó, eposzi karakterű „repülő” mondatairól szóló kritikák *Az utolsó világ* vagy *A Kitahara-kör* nemzetközi elismertségéhez képest, továbbra is sztárszerzőnek tartja az irodalmi közvélemény. Roth eddig hat részt publikált többkötetes, laza regényprojektjéből, az *Orkusból*, köztük van a bestsellernek is számító, Mozart autográfját Japánba transzformáló *Der Plan* (1998), egy eltűnt szerb író nyomain az Athos hegyi kolostorba vezető *Der Berg* (2000), az Egyiptom tegnapi és mai kulisszái közt játszódó *Der Strom* (2002) vagy a IV. Károlyt Madeirára követő *Das Labyrinth* (2005). Mindegyikük irodalmi, kultúratörténeti utalásokkal direkt módon van átszöve, nem egyszer aktualizálva, s Roth szándékolatlanul célozza meg a populáris krimi-műfaj és a szépirodalmi regiszterek összekapcsolását.

A sűrű, nehéz szerzői névsor, s a regény posztmodern utáni modernitását meg- és viszszeremtő írók mögé pedig – időben párhuzamosan – új történetmondók sorakoznak fel. Arno Geiger, Daniel Glattauer, Thomas Glavinic, Wolf Haas, Daniel Kehlmann képviseli az új, fiatal, és igen sikeres osztrák irodalmat, igaz, annyira már nem fiatalok, negyven körüliek, sőt ötven előttiak. Évente, két évente újabb és újabb könyvek jelennek meg. Olvasható irodalmat írnak, legtöbbször igen kritikusan viszonyul nagynevű, „olvashatatlan” vagy „metafizikus” elődeihez. Régi műfajok köszönnek itt vissza új nyelvi köntösben, krimik, szerelmi történetek, hétköznapi esetek, művészregények, középpontba állítva a média, a technika szubjektumalakító mechanizmusa. Eszközként pedig az irónia működik, nem egyszer jó adag pofátlansággal körítve. Mindenesetre, ahogyan megszokhattuk a nagy elődöktől is: megbízható és rendszeres a jelenlétük. Piaci elvárásoknak felelnek meg, recept és a futószalag ritmusa szerint írnak. Lehet ez is ellenérv. Mindenesetre immáron jó néhány éve elfoglalták a bestsellerlistákat. Van valami titkuk, vagy értenek valami eddig íróilag ki nem használthoz, vagy éppen előveszik a bevált régít, és újracsomagolják? A gyerekeim irodalma, mondta róluk Wendelin Schmidt-Dengler, az osztrák irodalom vezető kritikusa. De ha velük nincs is vége sem a „nehéz”, sem a „középmern” osztrák irodalomnak, nem árt figyelemmel kísérenünk sikertörténeteiket.

*

Daniel Kehlmann két magyarul is olvasható könyvével lett elismert író, az *A világ fölmérése* (2005) és *A Beerholm-illúzióval* (1997). Utóbbi a világsikert jelenti, előbbi a siker után újra publikált, és némileg átdolgozott első regény. Kehlmann nemzetközi elismertsége erősen utal arra a posztmodern utáni modernre, amely finom stiláris regiszterekkel, könnyed és elegáns szintaktikával, álnaiv cselekménybonyolítással, szokatlan ironiával fonja elbeszéléssé és szisztematizálja újra egészérvényűvé a világot. Belsőségesség és életszerűség, voyeurizmus és pszeudo-filozófia, történet és kaland, valóság és metafizikai föl-

feslés segíti az olvasás érzékiségének e felszabadítását. Kehlmann előtt teljesen meghajolt a német irodalomkritika – olyan jelentős szakmai folyóirat, mint a *Text + Kritik* foglalkozik idei első számában a teljes eddigi életművel, *A világ fölméréséről* pedig külön oktatói segédanyag és tanulmánygyűjtemény jelent meg. *A világ fölmérése* intelligens és okos, humoros és ironikus, egyszerre könnyedén olvasható és magvas gondolatokkal teli. Persze nem egy német kritikus hasonlította távirati stílushoz a szerző áttetsző, rövid, igen gyorsan és pergőn haladó, így azután a cselekményt is lineárisan előrerendítő írásművészetét. Csodálkozást is keltett mind olvasói, mind kritikusi körökben Kehlmann hatalmas sikere. Végeredményben egy olyan könyvről van szó, amely témájában, stílusában, hangnemében és szerkesztettségében egyáltalán nem felel meg a mai német nyelvű irodalom trendjeinek. Ráadásul Kehlmann osztrákként magát a németségét, a német gondolkodási formát, a német kultúra- és tudománytörténetet állítja pellengérré. „A német ember, szokta volt mondogatni [az apja], miközben esténként fáradtan kanalazta a krumplilevest, sosem ül görnyedten: Gauss egyszer megkérdezte: Ez minden? Ennyi elég a németséghez? Apja olyan sokáig töprengett, hogy ő szinte már el sem hitte. Aztán bölintott.” A humortalanság és felsőbbrendűségi tudat, s különösen a klasszikus etika reprezentációi kerülnek itt különös fénytörésbe. Humboldt buzgón felügyeli és vigyázza pótolhatatlan mérőeszközeit az Amazonas őserdejében, így aztán nem is láthatja meg vizsgálandó tárgyát, a napéjegyzéltől. „Muszáj mindig ennyire németnek lenni?” – kérdezi felfedezőársát a francia Bonpland. Gauss és Humboldt, a regény két főszereplője valójában tudománytörténeti kövületek, üres, legfeljebb anekdotákkal körülírt nevek (ki nem tanulja meg haladó német leckéi között Gauss híres számösszeadás esetét), akiknek alapvetően csetlő-botló, illetve heroikus hétköznapi világába, ha úgy tetszik, bulvárízű életmódjába enged bepillantást az elbeszélői perspektíva. Gauss egyfolytában a nőket kerülgeti, sokszor észre sem veszi, ha gyermeke születik. Humboldt pedig igaz német módjára hősiesen küzd látens homoszexualitása ellen. A két egymást opponáló és kiegészítő, rejtett motívumaikban egymásra reflektáló, párhuzamosan futó élettörténet (hogyne esne szó a regényben párhuzamosokról, pontokról, és a végtelenről, s arról, mennyire feleslegesek a kitalált élettörténetek...) szabályos panorámát fest a 18. század végéről és a 19. század első harmadáról. A névsor csak névsor marad, felsorolni itt kár lenne, de kivétel nélkül mindenki marionettszerű burleszkjátékhoz illően demisztifikálódik. „Tartsa szem előtt, ki küldte! Goethe egy kézmozdulatot tett a színes szobák, a római szobrok gipszmásolatai, a szalonban lefajtott hangon társalgó férfiak felé. Humboldt idősebb fivére a rímtelen ötödfeles jambus előnyeiről beszélt, Wieland figyelmesen bólogatott, a szófán Schiller ült és lopva ásítózott. Tölünk jön, mondta Goethe, innen. A tengeren is a mi követünk lesz.” Gauss az íróasztalán, Humboldt a tengereken, a folyókon, a hegyeken méri fel a világot, s mindkettőjüket a pontosság és a kiszámíthatóság hajtja. S az, hogy sorra ellent tudjanak mondani a világ megismerési tételeinek. Humboldt bizonyítja még a Goethe által is képviselt tézis ellenében, hogy a föld alatt tűz ég, a neptunista elmélet merő poézis; Gauss meg bizonyítja Lichtenberg ellenében, hogy nem valami fényanyag ég, hanem maga a levegő. És ez csak a fölmérések kezdete. A regény erősen relativizált megismerésméleti tétele szerint a két impozáns gondolkodó eredménye is fölmérendő. Ez a trükk Kehlmann korábbi könyveiben is működik, hiszen az életidőbe zárt testi egzisztencia és a gondolkodó, megoldásra törő szellemi lény időtlenségének örök vágya feszül ebben a hagyományban. Második regényé-

ben, a *Mahlers Zeit*ban (1999) például az idő metafizikai megoldására jön rá a főszereplő; Julian, *A legtávolabbi hely* (2001) főszereplője egy majdnem végzetes balesetet kiharvánálva identitást vált, hogy másik életre tegyen szert; az *Én és Kaminski*ben (2003) a képzőművészeti biznissz tudatában kell festőnek és életrajzírónak, természetesen még életükben, remeket alkotni. *A világ fölmérése*nek két főhőse ugyanakkor nem áll megöregedni. S közben a belátás, Gaussé: hogy lázálomokban látja a technikai fejlődést, a jövőt, és nincs lehetősége rá, hogy az idő szabta kötelekektől megszabaduljon. Humboldt pedig hiába jegyez fel mindent a felfedezéseiről, alkalmatlan a mesélésre, s így zárványként marad a tudománytörténetben. A regény végén Gauss fia az Új Világ felé indul, s épp hogy csak megkérdi: Tehát a nagy navigátorok ideje (mindig) lejár?

Ilyen nagy navigátor szeretett volna lenni, lehetett volna, vagy talán az is, Arthur Beerholm, Kehlmann első regényének címszereplője. Beerholm egy hónapon keresztül, napi rendszerességgel helyet foglal egy tévétorony tetején kialakított kávézóban, s egy közlebről Nimuénak nevezett nőt, nagy valószínűség szerint saját teremtményét rendre megszólítva, tizenkét fejezetben följegyzí életétörténetét – születése pillanatának első, érzékileg fontos színbenyomásaitól kezdve az apanélküliség és magány elfogadásán át a hit és mágia között feszülő tanulási és öröklődési folyamatok részleges lezárásáig, egy döntés meghozataláig. Majd tovább, egészen addig, amíg az elbeszélő idő és az elbeszélés ideje egymáshoz nem illeszkedik a regényben. Hogy az idő összevillanása után mi történik a mágiát csodává, az illúziót valósággá, az irracionalizmust valóságmagyarázó elvvé alakító főszereplővel, nem tudjuk meg. De a regény szabályrendszere szerint még találgatni sem érdemes, vajon Beerholm leugrott-e a toronyból, vagy beteljesítette-e hatalmánál fogva különös képességét, s szert tett esetleg arra a bizonyos más dimenziójú létre. Ez a végső utáni kérdés már nem tartozik az elbeszélés idejéhez, ahogy nem tartozik a szemfényvesztést és csodát egymástól nehezen megkülönböztetni tudó kritikus olvasóra sem. Kehlmann aránylag hideg, distanciával élő tudósításban részesít minket, miközben az észlelés és az érzéki megtapasztalás túlhaladása az elbeszélés célja. A mondatok, a bekezdések egyszerre mutatnak valami döbbenetes, esszenciális tudást a létezés lehetőségéről; ha egykoron Robert Musil Törlessét hozta zavarba a négyzetgyök mínusz egy valószínűtlensége és matematikátlansága, akkor most Beerholm növendék szabályosan fölmondja Pascal és a többiek matematikai és geometriai bizonyosságú, valóságfölfeslő tételeit. Törless el is hagyta azt a bizonyos határ menti internátust, s nem tudjuk, mi lett vele, elfogadta-e vajon a valóság szűkösségét; Musil majd *A tulajdonságok nélküli ember*ben fogja bevezetni a lehetőségérzék fogalmát – mert ha van valóságérzék, akkor kell lennie lehetőségérzéknek is. Beerholm a fölfeslett szövegeten át igenis látni kíván, tanulóideje, mesterének föl-kutatása, a szemfényvesztés és a csodatevés közötti hosszú kísérletezés abszolválása mind előkészület a nagy, utolsó föllépés vagy megmérettetés nézőpontjából. Merlin reinkarnációja Arthur Beerholm figurájában zseniális tautológia. Képes-e beváltani, képesek-e beváltani azt az immáron időtlen idők óta ismétlődő végső csodát (hiszen hány Arthur Beerholm szaladgál körülöttünk, élő adásban, és milyen reménytelenül), ami önmaga (önmaguk) elvarázsolását jelenti egyben. „A halál keretbe foglalja életemet, de nem érinti meg, nem nyúl bele. Mint ahogy ezen elbeszélés vége sem része ezen elbeszélésnek. Amíg tart, élek; elhallgatásom már nem jelenik meg benne, nem jelenhet meg benne. Tehát a halálnak kívül kell maradnia a léten.” Az utolsó, nagy előadás nem kíván nézőket. Nimuéra

marad a kézirat, de tudjuk Beerholm értelmezéséből: Merlint is hiába csalta csalfa teremtménye a barlangba, s vette el a tudását, ez is csupán előkészület lehetett az utolsó, nagy föllépéshez; s a mágus eltűnésével – eltüntetőjével együtt – eltűnt egy világ is. A regény eredeti német címének – *Beerholms Vorstellung* – többszörös értelmezhetősége ismeretelméleti tételként jelentkezik (képzelet, előadás, bemutatkozás), s ezt már akkor is sejteni lehet, amikor Beerholm maga választja meg teológiai mesterét, a vak Fassbinder atyát. A leírásban a kolostort, a nevet mind elképzeli. S hogy azután alakot ölt-e a fantázia, a képzelet, az az olvasó figyelmén múlik: ha nem veszed észre, hogy az elbeszélésben perspektívaváltás történt, hogy átértékelődik az emlékezet, akkor Kehlmann elbűvölt. Mert ettől a pillanattól fogva, de akár az elsőtől kezdve is, Arthur Beerholm maga határozza meg a világ menetét. Ennél fogva nem nehéz *A Beerholm-illúziót* allegóriaként olvasni, hiszen az illúzió és az illúziókeltés mindvégig metafikcionális történetalakzatot képez a regényben. Műv(ész)regény és bűv(ész)regény egyszerre Beerholm karriertörténete, kultúr-történeti háttérrel kapunk hozzá Merlintől kezdve Fauston át a múlt század végi osztrák irracionális ismeretelméletek bevonásáig, egyszerre láthatjuk oppozícióként és komplementer diskurzusként a teológia és a mágia részhalmazát. Kehlmann, a képben maradva, megfelelő együtttest képez, szintetizál, ad absurdum mágikus, illuzórikus regényt teremt. Neki is ez az első, irodalmi föllépése, és stílusa, motívumrendszere, figuráinak ismeretelméleti kérdései, amelyek alapvetően a világ fölmérésére vonatkoznak, itt kapják meg első valóságformájukat.

Kehlmann most poétikai előadásokat tart, fölolvasásaival járja a világot, legutóbb Chi-lében, *A világ fölmérése* egyik helyszínén, szabályosan nemzeti íróként ünnepelték. S közben mindenki a következő dobásra vár. Kivételesen hosszabb időkihagyás után, de már most lehet tudni: újra regény következik, 2009-ben.

*

Arno Geiger *Jól vagyunk* (2005) című regényéért elsőként kapta meg az újonnan alapított legjobb német nyelvű irodalmi munkáért járó „Német Könyvdíjat”, s vezette is vele sokáig a német bestsellerlistákat. Geiger többek között Kehlmann regényével, *A világ fölmérése*-vel versenyzett mind a díjért, mind a könyves listák első helyéért; s bár Geiger nyerte az előbbi, Kehlmann sikere tartósabbnak bizonyult az utóbbin. Máris eláruljuk, Geiger fokozottabb poétikai izgalmakat nyújt, ugyanakkor a *Jól vagyunk* folytathatatlan is az eddigi életműben. Különböző két szerzőt és művet együtt szokás emlegetni, mint 2005-ös német sikertörténeteket, vagy mint cselekményközpontú regényeket, vagy mint a történelmi perspektívát ironikus látószögbe helyező alkotásokat. Miközben (persze) mindketten osztrák szerzőnek számítanak. 2005 véletlenül az osztrák államszerződés 50. évfordulója is; Geiger regénye pedig Ausztria 20. századi történelmének metszetét kínálja – az osztrákok így joggal saját történelmük „feldolgozásának” (aktuális) jelentőségét és e feldolgozás poétikai vetületét ünnepelték, míg a németek a szerző figuralteremtését, beleérző képességét, az emlékezet perspektívaváltásainak finom árnyalatait hangsúlyozták ki a regényből.

Geiger 1997-ben mutatkozott be *Kleine Schule des Karussellfahrens* című regényével, s furesán komikus hangulatteremtésével, bohém alakteremtésével, jellegzetes mondat szerkezeti töréseivel és nyelvjátékaival első kötetesként is ígéretes szerzőnek bizonyult. Következő könyve, *Irrlichterloh* (1999) ezt a fiatalos, bohémkodós szüzsét ismétli meg, míg a

Schöne Freunde (2002) extravagánsul szürrealisztikus gyerektörténete már alapos bizonytalanságban hagyja az olvasót. Philipp Erlach, a *Jól vagyunk* főszereplője is beszél sikert nélkülöző, szürrealisztikus beütésű könyvtermékeiről – mintha Geiger szórakozna Philipp mondatain keresztül saját első könyvein: „legutóbbi könyve semmit sem jövedelmezett”, mondatja az elbeszélő Philippel a regényben. A *Jól vagyunk* ellenben az a regény, amely tematikájában, kompozíciójában, nyelvi regisztereiben messze meghaladja a korábbi iránykereséseket. Bár a játékosság itt is kifejezetten fontos, a különböző szövegfajták montázszerű összeillesztése, az idézés szövegen belüli szövegteremtése, az elvarratlan mondatszerkesztés és szócsinálmány, az emlékező belső gondolatárama és az elbeszélői instancia együttállása teszi egyéni hangúvá az egyébként hagyományos, modern család-történetet idéző regénymodellt. Semmi posztmodern allúrt ne várjunk Geigertől, nagy fogása abban áll, hogy fejezetenként folszabdálja az időt, s egy-egy fejezet így a 20. század hatalmas ívéből egy-egy napnyi pillanatfelvételt kínál a mindenkori jelen perspektívájából, a kis történelmet, a személyest, a privát szférát érintve. A közös emlékezet, a teremtett vagy konstruált történelem fontosabb évszámai a következők: Az 1938-as fejezetben, az Anschluss háttérében Richard Sterk azon morfondírozik, hogyan vessen véget a család gyerekvigázójával folytatott tisztességtelen kapcsolatának. Az 1945-ös fejezetben, mely a honvédelem és a felszabadítás gubanca köré szövi a történetet, Peter Erlach gyerekkatonaként menekül az ostromlott Bécsből. Az 1955-ös fejezetben, az államszerződés panorámaképe előtt Richard Sterk Ingrid lányával veszekszik Peterrel való kapcsolata miatt. Az 1989-es kelet-európai rendszerváltást fókuszáló fejezetben (nem sok lényeges dolog történik túlna a szomszédoknál, el lehet zárni a rádiót...) Alma asszony Richard betegágya mellett mondja föl a maga nézőpontjából a történéseket. E ritmusra, a magántörténelmen keresztül kapunk számos információt arról, milyen az a privát Ausztria, melyről nem található lecke a történelemkönyvek hivatalos lapjain. Geiger az egyes családi-napi eseményeket, belső monológokat napi hírekkel, világeseményekkel, összefoglalókkal kontrázza meg: így ér össze a magánszféra, az osztrák politikátörténet és a világ eseményrendszere. Az egyes figurák in medias res lépnek elénk, elsősre nem könnyű őket beazonosítani, kapcsolatrendszerüket feltérképezni. Talán éppen ez a legfontosabb a regényben: az olvasó dolga összefüggést teremteni a fiatal, a külügyminiszter és a haldokló Richard Sterk között, vagy a honvédő/dezertőr (honnan nézzük?), a játékfeltaláló és a keresztesedési statisztikákat készítő Peter Erlach között. De ugyanígy a privát, az osztrák és a világesemények között is. A nagyszülők a két háború közötti polgári eszmény letéteményesei, a második generációt képviselő Ingrid és Peter a szülőkkel szembeni ellenállást, az önállóosodást jelképezik (Richard politikusként teremti Ausztriát, Peter kitalálja Ausztriát a *Ki ismeri Ausztriát?* társasjátékban), míg Philipp, a harmadik (mai?) generáció képviselője nem csupán a szülőkkel, de a nagyszülőkkel, s így az általuk hordozott értékekkel, ideológiákkal szembeni érdektelenséget is példázza (semmi vonzata ebben az értelemben Ausztriához, sőt, legfeljebb csak az ukrán fúvószena hallgatásakor nyer némi, pillanatnyi léterőre). Geigernek e századot átfogó pillanatfelvételeket, pillanatfejezeteket sikerül úgy megalkotnia, hogy azok valójában izolált állóképekként értelmez: a múltat, illetve adnak a mindenkori jelenről látteleletet egy-egy figura fókuszálásán keresztül.

A regény mindeközben keretes regény: a 2001-es évszámú fejezetek tartalmazzák Philipp Erlach mintegy négy hónapnyi vesződségét nem kívánatos örökségével. Itt el is veszik

a történet történet jellege (vissza is jön Geiger korábbi könyveinek l'art pour l'art után-érzete, ezért se jusson senkinek az eszébe e fejezeteket egyben elolvasni). Philipp öröklí a nagyszülők szimbolikusan is muzeális értékű és jellegű villáját, s ez éppen lehetőséget biztosíthatna a családtörténet, a saját identitás összerakására. Két feketézó segítségével azonban kidobtat a házból értékeset, értéktelent egyaránt. Persze galambok lakják a padlást, ahol a legtöbb emléktárgy, dokumentum és fénykép fölhalmozódott az idő során. Sőt, az évtizedek óta gyűlő guanótól már megközelíteni sem lehet a lehetséges forrást, az emlékezet e tárgyi gyűjtőhelyét. (Hogy hova tűnt a kertből az őrangyal-szobor, azt senki sem tudja; a tárgyak, a dolgok emlékezetőrző, re-narratív funkciója végképp megszűnik.) Philipp kedvenc foglalkozása, hogy időnként jegyzetfüzetekbe írja a gondolatait. Gondolhatnánk, ő szublimálja a regényt, de az idézéstechnika leleplezi az őnjelölt művészfigurát: nem ír itt senki regényt a regényben. De ha Philipp is írná (írhatná) a könyvet, akkor az nem most történik, hanem egy a regény fiktív terén túlmutató, nem jelölt (későbbi) időpontban. Mert valójában ő az, aki némely családi fotó nézegetésekor mégis mindenkit, időtől és kortól függetlenül, egy közös iskolai tablón képzel el. Nos, ez az az imagináció, mely tulajdonképpen állóképpé szilárdítva az időt, megalkotja a regénykompozíciót, az egymással párhuzamos idősíkbán dialogizáló fejezeteket. (Miközben persze a család egyes tagjai szépen elbeszélnek egymás mellett). Philipp különben önkritikus, semmittevő csődfigurának tartja magát, aki még Johanna nevű meteorológus barátnőjét sem tudja kimenteni annak ugyancsak becsődölt házasságából; prototípus, félig kész szürrealista, aki mindent kitalál. Thomas Bernhard alakjaihoz hasonlóan belefutott egy nem kívánt örökségbe, és megszüntetni, kioltani kész azt – minden tragikomédia nélkül. E nagy témát – és oszt-rák irodalmi hagyományt – írja tovább Geiger méltó módon a *Jól vagyunkban*. És a regénydíj után azt is megengedhette magának, hogy regény helyett, szokatlan módon, vagy már a kötelező megjelenés nyomása alatt, vegyes szövegeket és elbeszéléseket publikáljon *Anna nicht vergessen* (2007) címmel.

*

„Szilárd meggyőződésünk, hogy van a világon olyan könyv, amelyikből megtudjuk, kik vagyunk, mit akarunk és mit kell tennünk. Sajnos még nem tudjuk, hogy ilyen módon sok olyan könyvvel kell megbirkóznunk, amelyek nem visznek közelebb a célhoz.” De vigyázat: Charlie, Thomas Glavinic *Hogyan éljünk?* (2004) című regényének elbeszélő hőse, még csak véletlenül sem Borges világgönyvtárában keresi a létezését megvilágító egyetlen könyvet. Charlie igazi neve Karl Kolostrum; nem semmi név, a Colostrum előtejet jelent, és még gyógyszerként is létezik, az élet első tápanyaga, a Karl pedig Karl úr, Helmut Qualtinger mindent túlélő és kibeszélni tudó örökbecsű kispolgára. Charlie, alias Karl Kolostrum tizenhat évesen kezdi életleckéit feljegyezni, hízásra hajlamos, alapvetően zabáló nagykaszasz, aki éppen első szexuális élményére startol rá, miközben egyfolytában életvezetési tanácsokkal telipakolt könyveket olvas. Harminchárom éves korában fejeződik be a történet; a csajokat továbbra is hajtja, de megvalósította egyik álmát, fellépett egy televíziós talk-show-ban, s felénekelte első slágerlistavezető számát. Igaz, amikor először találkozunk Charlieval, még nem tudjuk, hova vezet a közös kirándulás, az egyes szám első személyű beszámolóé, Charlieé, mely valójában többes szám első személyben szól, bevon minket is a játékba, ránk kacsint, mintha mi is hasonszörűek lennénk. És akár egy befutott karrierista utólagos visszapillantása is lehet ez a beszámoló az élet azon feléről, mely

a pusztán gyermeki után van, s a nagykamaskorból a felnőttlétebe átlendülés tapasztalatait fogalmazza meg: így lettem azzá, aki vagyok, a jó karrierkönyvek mintája szerint. De nem így van, hiszen elbeszélőnk egyfolytában életleckékkel traktál bennünket is, sőt kurzíválja azokat, az olvasott tanácsokból leszűrve a maga megélte szituációkra a legkitűnőbb megoldást. *Ne feledjük: Krisztus is ártatlan volt, mégis keresztre feszítették.* És innentől szabad a szubjektum léttére, szabad Ausztria és szabadok vagyunk mi is. Végigkísérhetjük Charlie személyiségfejlődését, ha volna neki olyan, mert nyolcvanhét százalékosan leragadó típus. Ami azt jelenti, önismereti teszt következik: kb. hetente fordul elő, hogy nem szól, ha keveset adnak vissza a boltban, ritkán, hogy szóvá teszi, ha becsapják a piacon, gyakran, hogy nem szól, ha a hentes lejárt szavatosságú felvágottat szól rá, hetente, hogy a taxisofőr sétakocsikázni viszi, de nem szól egy szót sem, naponta, hogy a vendéglőben rágos húst kap és száraz zsemlet. S úgymint marad előttünk a regény utolsó lapján – éppen Texas felett felrobban a Columbia űrrepülőgép –, ahogyan megismertük 17 évvel korábban a regény első lapján, akkor viszont a Challenger robbant fel. Mindösszesen a testsúlya növekedett a többszörösére, ahogyan vágyaiból, álmaiból, képzelgéseiből is végeredményben ragyogó formára lelt: megvan mindig a nő, megvan mindig az aktuális „Hogyan éljünk?” kérdésre a megfelelő olvasnivaló. És nem az első sorban hajtunk, ez nagyon fontos! Két robbanás keretezi Charlie történetét, s a közte lévő időben, ha nem is szó szerint, de maga is robbantgatja a körülötte élőket: előbb egy nagybácsit sikerül árammal agyonvágnia, majd egy rendszeres pénzjövendelmet jelentő nénikét halálra rémiszteni, míg végül aktuális barátnőjén hajt végre egy halálos gégemetszést egy lenyelt halszálka miatt. Nem szándékos tettelegességről van szó, csak úgy jön, hozzátartozik Charlie személytelenségéhez. A bíróság fel is menti minden esetben, s ami még perverzebb konzekvencia, minden egyes általa okozott haláleset után még pénz is áll a házhoz, az elhalálozott előzetes gondoskodása folytán...

Thomas Glavinic szórakoztató és kíméletlen kritikát nyújt a média elszemélytelenítő hatásáról. Charlie látszatléte éppen a másolatban van (szövegekből, élettanácsokból építi fel saját életét), s a minta mintát követ; túlélő fajta, beleél, és hagyja a dolgok menetét, nem rohan elébe semminek. Glavinic sorozatos szituációkomikával ábrázolja az egyáltalán nem szimpatikus regényhős még csak nem is csetlését-botlását. És az eltelt tizenhét hosszú évből az olvasó alig vesz észre valamit. Glavinic megállítja az időt, vagy egyhelyben járattja a figuráját. *Hogyan éljünk?* posztmodern pikareszk-regény. Dagadt, nőre és kajára fókuszáló nagykamasz felnőttünk Kanttal szemben Karl Mayt részesíti előnyben egyetemi tanulmányai alatt, s hogy ne csupán a családi kötelék adományából éljen, hol öröskeresztes adománygyűjtőként, hol taxisofőrként keresi meg az azonnal elkölthető minimális bevételt. A 3-4 oldalas betétek laza íve így nem csupán az idő kimerevítését célozza, de a fejlődés gondolatát is kifigurázza. Glavinic tudatosan játszik rá a különböző médiumok tudatformáló hatására; az éjszakai betelefonálás rádióműsoroktól kezdve a csúcsot jelentő tévés face to face beszélgetős műsorok degenerált működési elvéig, éppen egy újabb, beleélő generációról rántja le a leplet. A talk show-ba is úgy jut be hősünk, hogy a szereplőválogatáson valójában rejtett kamerával veszik fel a várakozási időt áthidaló hódítói akcióját. Glavinic finom humorral jelzi a populáris médiumok szubjektumfelszámoló és másolat-léte generáló szándékait. És ebbe a csapdába, ez a legnagyobb átverés, kezdettől fogva, mintegy determináltan sétálunk bele. A reflexiómentes, boldogságközpontú életmód

nem engedi meg a kritikai szemlélődést. Biztonságban lenni, takarásban lenni, nem fel-tűnni. Charlie álmaiban vágyott nőit menti meg és rockerként hódít, és álmódzásai mesz-sze nem sérülnek a valóság ütköztetésében. És mindent kipróbál, amit a pillanatnyi értékrelativizált társadalmi összefüggésrendszer kínál és megenged. A homoerotikától a hirdetéses szexen át a kocsmázásig, a füvezéstől a szocialista diákösszejövetelek bulijain át a *Twin Peaks* lakóközösségi bámulásáig mindennek tapasztalati helye van. Igaz, nem ismeretelméleti jelleggel. De a Karl Mayt olvasó Karl, alias Charlie a korszak társadalmi és kulturális felépítményeire is fittyet hány: Handkéről szóló vitákba nem bonyolódunk bele, hogy a berlini fal leomlása mit jelent, fiatal és osztrák lévén nem tudjuk pontosan, Jörg Haider pedig sámánista hatásra nyilvánvalóan Kemal Atatürk reinkarnációját jelenti.

Glavinic minden könyve más. Ő aztán ténylegesen mestere a regényformáknak: írt kultúratudományos és ismeretelméleti paródiát, pszichothrillert, metaregényt, de minde-nekelőtt ő is olvasmányos és történetközpontú. 2002-ben a német nyelvű krimi irodalom egyik legfontosabb darabját publikálja *Der Kameramann* címen, a *Hogyan éljünk?* a ne-gyedik könyve, 2006-ban az *Éjszakai műszakkal* az év regényírója lett Ausztriában, s a si-keren felbátorodva 2007-ben egy naplót publikált (*Hiszen ez én vagyok*), amely az *Éjsza-kai műszak* kéziratának elküldése és megjelenése közti időszak mulatságos helyzetképeit fűzi föl személyes regénnyé, amiben többek között egyfolytában Daniel (Kehlmann), a ba-rát példányszámsikerének bűvöletében él. Külön poén, hogy a regényt záró húszas short-listára persze Glavinic nem kerül fel, de ott van, ha nem is helyette, egy másik írókolléga: Daniel Glattauer.

*

Daniel Glattauer a kisformával, a sorozatszerűséggel, a három-négy flekkes tárcanovellák felfűzésével alakította ki a regény újabb formáját és pozícióját, miközben a téma továbbra is a hétköznapok, a kapcsolatok ábrázolása. S e régi ismert hagyomány elbeszélőmódjában kiegészül a média és a technika intermediális lehetőségeivel. A kapcsolatokat alapvetően az internet, az e-mailváltás határozza meg, ennek megfelelően a regény formájában szimulálja is az elbeszélés aktusának valóságát. Glattauer mestere ennek az irodalomnak, új-ságíróként, jó évtizede a *Der Standard* című napilap vezető kolumnistájaként a rendsze-res írásgyakorlat és tárcázás tapasztalatait kihasználva publikálja legkülönbözőbb regé-nyeit. A hétköznapi esetek pontos láttelepe, egyszerű nyelvi leképezése, a napi tárca kínálta sorozatszerűség egyszerre ígér egy olyan bővebb regénystruktúrát, amely többszörös meg-oldást és feloldást, többszörös cselekménybonyolítást előfeltételez. Ennek megfelelően az ismétlések, rezümék megengedik azt a naiv olvasói beállítódást, hogy bárhol, bármikor be lehet kapcsolódni a történetbe, s a regény formája, fejezetbeosztása, számozása él is a ré-szek lekerékítésével és folytathatóságával. A *Theo oder der Rest der Welt* (1997) kötet-formájában még jelzi az első néhány tárca megjelenésének forrásadatait, de már itt lát-szik, hogy Glattauer kisebb ötletelése előbb-utóbb igénylik majd az egyelőre még laza, mégis hatékonynak tűnő nagyformát. A *Theo* születésétől hároméves koráig követi egy kisfiú tapasztalatszerzését a világban – elbeszélőjének (szülőjének, magának Glattauer-nek?) figyelő, kísérő, segítő, támogató nézőpontjából. Érzékeny, finom nyelvi regiszterek-vel dolgozik itt Glattauer, szemlélő elbeszélője nem egyszer lentről, a gyermeki felől láttat-ja a világot, mindenesetre a rácsodálkozás és a felnőttvilág ironizálása a legfontosabb poé-tikai adaléka e regénynek. A *Der Weihnachtshund* (2000) igazi adventi ajándék a felnőtt-

(gyerek) olvasónak: a december első napjától karácsony napjáig 24 fejezetre, 24 napra osztott regény napi adagolása, lehetséges naptárnyitogatása szimuláció, hiszen ki tudna ellenállni annak, hogy ne hamarabb tudja meg, mi történt „másnap”, hogy közelebb került-e egymáshoz Katrin és Max. A regény valójában kutyatörténetet ígér, de Kurt csupán hallgatólag közvetítő, médium, kifogás és ráfogás egy karácsonyra kulminálódó szerelmi történetben. A tárcaregényben a mindennapok, munkahelyi szituációk, kapcsolatrendszer, változó időjárások lineáris leírásába ágyazódnak az előtörténetek, ezek mozgatóerőként közlekednek egymáshoz, és ahogyan az egy szappanoperához illik, nemegyszer távolodnak is egymástól a főszereplők. Persze első pillantásra normális, hétköznapi figurákkal van dolgunk, aztán fokozatosan kiderül, mindenkinek van valami főbiája, s hát ez a karácsonyi kutya történetének téjje: vajon a hallgatólagos felszínen túl túlléphetünk-e rögzült szokásainkon, s nyitottak vagyunk-e a véletlenre? Glattauer e könyvéből sikeres filmet készítettek, ahogyan a *Darum* (2004) című regényéből is. Glattauer bírósági tudósítóként is dolgozott, ennek a szublimációja lehet e titokzatos könyv: Egy mindenki által megbízhatónak, decensnek, kiegyensúlyozottnak ismert fiatalember hirtelen, látszólag minden ok nélkül lelé egy ismeretlent. A büntetőjogi eljárás folyamán hiába tesz beismerő vallomást, és hiába bizonygatja előre megfontolt szándékát, miután nem találnak elfogadható indokot és motivációt, előéletére való tekintettel felmentik, illetve nem kapja meg az általa óhajtott szigorú börtönbüntetést. A fiatalember álnév alatt megírja általa igaznak és jogosnak tartott történetét, kitart a rá kirovandó büntetés mellett, a kéziratát azonban mindenhol elutasítják. A *Darum* karkai fordított helyzet. Elbeszélőmódja is rendkívül izgalmas, egyes szám első személyben lehetünk együtt-cselekvői az eseményeknek: a lövés pillanatától kezdve a vágyott (?), fikcionált (?), valós (?) tárgyaláson keresztül a kézirat elkészültéig, vagyis magának a regénynek a megírásáig hathatós partnerei, ha nem tükörképei vagyunk a főszereplőnek. Minden sikert felülír azonban a *Gut gegen Nordwind* (2006) – *Elfogná a szelet* – című regény. Bizonyos értelemben Glattauer a *Der Weihnachtshund* szerelmi történetét variálja, és az abban ki nem aknázott ötleteket dolgozza ki, elhagyva az elbeszélői szót, virtuális térbe helyezve a cselekményt. Az *Elfogná a szelet* szó szerint e-mail-regény, egy véletlen-vétlen elírásnak köszönhetően másvalakinél landol egy hivatalos levél. Pedig Emmi Rothner csak egy újság-előfizetést kívánt lemondani, ehhez képest egy 250 oldalas, nyomtatott szerelmi duetté alakul az egyszeri, majd többszöri hiábavaló előfizetés-lemondás. Leo Leike, az e-mail levelek nyelvünkre tett hatását vizsgáló egyetemi adjunktushoz érkeznek a levelek, s idővel, az udvariassági és félreértett helyzeteket túllépve, szépen belebonyolódunk egy pusztán érdekesnek tűnő, aztán fokozatosan izgalmassá, ha – most a füzetes regények stratégiáját szem előtt tartva – nem lehetetlenülé váló cselekménybe. A regény szimulálja a valós levélváltást: pontosan datál, kiolvasható a datálásból az elbeszélés idejének és az elbeszélő időnek a feszültsége, külön monstretörténetet hagyományozva így az olvasóra, aki paparazziként, voyuerként olvas egy különben magánszférára szűkített levelezést. A *Darum*hoz hasonlóan azonban itt is megjelenik a regény metaalakzata, Emmi kinyomtatja Leóval folytatott levelezését. A regénynek éppen ez a kulcsfontosságú motívuma: míg Karin és Max a karácsonyi kutya történetében face to face állnak szemben egymással, illetve fordítanak hátat egymásnak, addig Emmi és Leo levelezése pusztán fantazmagóriának hat, értelmezések értelmezésének, ahol sem szubjektum, sem hely és idő valójában nem beazonosítható. Emmi és Leo sze-

relmi kettőse testnélküli, a bonyodalmakat is legfőképpen az internet virtuális idea-tana okozza. S bár az e-mail mint irodalmi forma eddig is létezett, Glattauernek sikerült mégis e formával – autentikus e-mail-regény – sikertörténetet alkotnia.

*

Ha van e-mail-regény, akkor van interjú-regény is, ami hasonlóan, intermediális projekt-ként működik. Ezt a formaváltozatot Wolf Haas jegyzi, aki pillanatnyilag két irodalmi mű-faj elismert tulajdonosa. Az egyik a krimi, ebben az esetben a német nyelvű krimi megújítójaként is beszélhetünk Haasról, Simon Brenner sorozatának minden egyes kötete a legkülönbözőbb díjakat nyerte el, kultuszfilm is készült két történetéből; a másik pedig az említett interjú-regény, a *Milyen volt az idő 15 évvel ezelőtt?*, amely irodalmi átverés, fityiszmutatás egy klasszikusan komoly műfajnak, mégpedig egy nem létező szerelmes regény annál intenzívebb recepciójának intermediális formájában. Egy nem akármilyen krimisorozat után egy nem akármilyen szerelmi történet tehát a kínálat. Brenner magán-detektívnek pontosan hat ügye van, és Haas határozottabban, mint egykoron Conan Doyle Sherlock Holmesét, a hatodikkal le is zárta egy pisztolygolyóval figurájának csetléseit, botlásait. S a *Milyen volt az idő 15 évvel ezelőtt?* című könyvében határozottan állítja – ő, vagy a Wolf Haas nevű, nem létező regényt író interjúalany –, hogy nem is fog többet krimit írni, mert nem szereti, ha az újságírók a rezüméikben előre elárulják a cselekmény megoldását. Bezzeg a *Milyen volt az idő 15 évvel ezelőtt?* másképpen dolgozik ugyanazon húsvéti nyuszitójás-rejtegetéssel. Vigyázat, szóvicc: a motívumok, mint húsvéti nyuszitójások, elrejtve: Haas / Osterhaaseneier, s ha itt is ügyis elárulják a recenzensek a trükk lényegét (erre itt nem igen volt idő, mert a könyv könyvészetileg kitalálta már elő- és utó-történetét), az íróknak legalább ott marad a részletezés, a kidolgozás. De vissza Brenner ügyeihez: Egy kedvelt alpesi üdülőhely sífelvonóján oda-vissza utazgat egy odafagyott amerikai turistapár. Egy stájer csirkefalatozó darálójába embercsontok kerülnek – a fej egy labdazsákból gurul ki, edzés előtt. Idős betegek, mielőtt még bekerülnének a bécsi intenzív osztályra, érthetetlen okokból rendre és idő előtt elhaláloznak a mentőben. A salzburgi érseki rezidencián furcsa dolgok történnek a fiúk körül. Előbb még csak a kutyákat mérgezik, de aztán sorra kerülnek a gazdik is. Végül Grazba jutunk el, az utolsó, s egyben első kriminális ügghöz: egy fiataalkori technikai bravúr, értsd bankfeltörés, megbosszulja magát... E szalagcímek szerint is bejárjuk Ausztria neves tájait, tipikus színhelyeit, s e kullisszák előtt és mögött játszódnak az egyszerre hétköznapi és abszurd események. Haas részben a magán-detektív figurájának hétköznapi ábrázolásával, lelki és érzelmi válságainak ironizálásával, részben pedig utolérhetetlen narrációs technikájával újította meg a krimi műfaját. Brenner kisembertípus, majdnem biedermeier, Schimanski alulnézetből, aki rendre belebonyolódik embertársai problémáiba, szociális ügyeibe. Rendre ő húzza a rövidebbet, de már csak kitaró magatartása miatt is alkalmas problémamegoldónak. Egykori rendőri posztját lassúsága miatt föl kellett adnia, s némely részben, mint a *Komm, süsner Tod*ban pl. mentősként próbál érvényesülni, de mint örök kívülálló és kommentálónak jobb híján – és jobb esetben – a magánpraxis marad. Haas amellet, hogy helyi, lokális értékű (értsd: osztrák) szimbólumokat, helyszíneket használ, azáltal is otthonossá, ismerőssé, belakhatóvá teszi a regényeit, hogy mindentudó, kotnyeles elbeszélője által egyfolytában az olvasó „fülébe sugdos”: kiszól, letegez, megosztja veled hétköznapi tapasztalatait. „Most képzelj el egy téli tájban mozgó síliftet.” „Nem fogod elhinni, mi tör-

tént.” Ez a narrációs technika újszerűen hat a krimikben, s ennek megfelelően tág a befogadás lehetősége is. Lehet Haast olvasni pusztán az idétlen, komisz helyzetszituációkért, de lehet körmönfont nyelvi stratégiáiért is szeretni.

Már a *Milyen volt az idő 15 évvel ezelőtt?* borítója jelzésértékű: egy sárga gumimatracot ábrázol (mely fontos szerepet kap rögtön az első fejezetben), illetve a regény egyik kulcsmondata olvasható a hátapon, egy mondat, amely azután valóban visszaolvasható lesz, de nem regénymondatként, hanem idézetként és kommentárként. Haas egész gondolatjátéka valójában dialógus, melyben a szerző (Wolf Haas) a *Literaturbeilage* (Irodalmi melléklet) fedőnévvel ellátott kérdező végeláthatatlan kérdéseire felel. Vagyis a dialógus nyomán kapunk képet arról, amit kezdetől fogva tudnunk és ismernünk kellene, hiszen az interjúregény egy irodalmi mű szatellitjeként működik, s alapos lemaradásban vagyunk a kérdező és a válaszoló tudásához képest. Bár itt is kiderül, hogy a szerzőnek nemegyszer eszébe sem jutott olyasmit mondania – átvitt értelemben sem –, amit a kritikus olvasó értelmezésében márpedig helyénvalónak talál. Haas ötlete és formajátéka azért zseniális, mert a dialógusban ironikus módon lepleződik le az irodalmi intézményrendszer működése, az értelmezés szükségessége, a valóság és a fikció elválaszthatóságának hite, a média, a televíziós játékok célelvűsége, és még sorolhatnánk tovább azokat a tematikus regisztereket, amelyek óhatatlanul meghatározzák, körvonalazzák egy irodalmi mű létjogosultságát és használati értékét. Haas szerelmi története, Vittorio Kowalski és Anni Bonati szerelmi kettőse, maga a megoldás, az olvasó rekonstrukciós képességén múlik, ehhez a rekonstrukciós képességhez absztrakciós, szoft-logikai gondolkodásmód szükséges, hogy egyszerre lehessen érvelni egy valóban fiktív és egy fiktíven valós szövegrétegzettség mellett, ugyanis a valójában egyszerű beszélgetés értelmezése csak részben igényli a rekonstrukciós munkát. Sokkal több kihívást jelent mellette a regény, dialógus metasztintú kijelentésrendszerének felfejtése: a Wolf Haas nevű szerző, szereplő kilétének beazonosítása, a kérdező származásának, nemének, egyáltalán szándékának kikutatása. S ezt fokozva: a közben működő társirodalmárok kritikai fixírozása (Handke, Ransmayr, Schrott utalászerűen jelen vannak). S nem utolsó sorban: az interjúregény valódi médiumának megállapítása. Ugyanis az utolsó lapon Wolf Haas ígéretet tesz a kérdezőnek, hogy elárul egy titkot a regényt illetően, ha, s ez a ha mintha már túlmutatna írásosságon, s bekerülünk egy félbe szakadt mondatlallal egy másik, ugyancsak meg nem írt történetbe...

*

Remélhetőleg az *Osztrák történetek IV.* olvasópróbái még inkább jól mutatják, hogy van írói kreativitás és generációs utánpótlás a mai osztrák irodalomban, s mutatják azt a feszültséget is, ami a kulturális globalizáció hatásának köszönhetően, elsősorban a nyelvi regiszterek közötti irreverzibilitásban tapintható ki. Talán nem véletlen, hogy a korábbi szerzők „nehéz” irodalmának fordítása a másik nyelv grammatikájának, szintaktikájának megnyitását igényelte, s igényli még most is. Ugyanakkor az is fölmerül, vajon mennyiben lesz tartós az itt bemutatott szerzők: Geiger, Glattauer, Glavinic, Haas, Kehlmann képviselte irodalom formaművészete? Vagy csupán tényleges formamutatványokról van szó? Vagy végletesen sikerült a magas és a populáris irodalom összeilleszthetősége – osztrák módra. A paradigmaváltás mindenestre messze van, a legkülönbözőbb generációk együtthatásáról érdemes beszélnünk, amelyen belül erősen érezteti hatását az írói létezés immáron elviselhető könnyűsége.

DANIEL KEHLMANN

A legtávolabbi hely

(RÉSZLET A REGÉNYBŐL)

Már nem lélegzett, elutazott – hová, mely más álmokba, nem tudja senki.

(Vladimir Nabokov: *Egy naplemente részletei*)

– Legyen óvatos! – A férfi a recepciónál kíváncsian nézett Julianre. – Tavaly megfulladt valaki. Egyszerűen nem jött vissza. Nem tűnik fel mindjárt, de az áramlatok...

– Hát persze – mondta Julian –, persze!

– Nem találták meg.

Julian szórakozottan biccentett, és a törülközőt a karjára tette. A forgóajtó surrogva elindult, és kiengedte Juliant. A nap már alacsonyan állt. Egy görnyedt, szalmakalapos férfi haladt el mellette, egy kövér gyerek két kézzel egy futballlabdát dobott egy pálmafa törzséhez, de elhibázta, és gyámoltalanul nézte, amint a labda legurul a lejtőn. Julian magához szorította a törülközőt, és követte az utat, amely egy széles ívű szerpentinbe torkollt. Zavarba ejtő volt október közepén olyan helyen lenni, ahol még ennyire meleg volt.

A világos és rezzenéstelen tó a látóhatáron lévő dombok árnyékáig feszült, egyetlen sirály vonult lustán tova. Julian egy ideig mozdulatlanul meredt lefelé. Ritkán fordult elő, hogy a biztosítási szakemberek konferenciáját ilyen helyen rendezzék. Többnyire vidéki városokban vagy esős falvakban került rá sor; Julian még soha nem örült ennyire egy ilyen útnak.

Ennek ellenére még mindig sejtelve sem volt, mit fog mondani két óra múlva, amikor *Elektronikus médiumok a kockázatszámításban* című előadásával sorra kerül. Csak merész elképzelései voltak arról, mi is az a kockázatszámítás, semmit sem tudott az elektronikus médiumokról, és egyetlen szóval sem készült az előadásra.

Elutazása előtt számtalan oka volt rá, hogy halogassa a dolgot: átnézendő formanyomtatványok, az örökösen lefagyó irodai számítógépe, tárgyalások a bank hitelrészlegével, na meg főnöke, Wöllner szeszélyes hangulata. Úgy döntött, a repülőgépen majd gondja lesz rá. De ott csak álmodozott, kortyolgatta a vörösborát, és igyekezett a szomszédja válla fölött egy pillantást vetni a hegyesúcsokra és a felhők földre vetett árnyékaira, és a szokatlan alkohol renyhe súllyal nehezedett

rá; elhatározta, hogy még az éjjel, mindjárt vacsora után megírja az előadást. Ám a vacsora sokkal tovább tartott, mint gondolta; két és fél órán át arcok, szemüvegek, korpás haj és tarka nyakkendők vették körül, a kollégáié, mellette pedig egy nő megállás nélkül golfszabályokról beszélt, a harmadik lyukról való elütésről, handicapról, hole-in-one-ról, ami egyszer sikerült neki, és egyetlen-egyszer sem adott esélyt Juliannek, hogy témát váltson; ezután már csak lassan forgó ágya felé tudott tapogatózva eljutni, régóta először nem tudott ébren maradni, és néhány másodperccel később álom nélküli sötétségbe zuhant. Ma reggel kénytelen volt meghallgatni a vendéglátó száraz köhögési rohamaitól meg-megszakított üdvözlő szavait, azután jött az ebéd, és most végre lenne ideje... Most! Magához szorította a törülközőt, és a fejét csóválta. Kitüntetésnek számított, hogy Wöllner magával hozta. Ha lejárátják magukat, a főnöke nem bocsát meg neki.

Julian határozatlanul a napellenzős, balkonos és ódivatú előtetős szálloda felé fordult. Aztán a tóra pillantott. Holnapra, vasárnapra esőt jósoltak, holnapután pedig elutaznak. Ez volt az utolsó lehetősége.

A kövér gyerek nehézkesen átrappolt az úton, és lehajolt a behorpadt labdáért. A földön csikkek hevertek, egy platánfa gyökerei barna erekként duzzadtak ki a földből, elsuhan egy gyík, és nyoma veszett a fűben. Julian beszívta az algák szagát. Olaszország, gondolta; aztán még egyszer: Olaszország. Megigazította a szemüvegét, és arra várt, hogy érezzen valamit.

Ehhez azonban arra lett volna szükség, hogy ne gondoljon a hitelrészleg munkatársára és banki tartozásaira, Wöllnerre, és arra se, hogy olyan hivatása van, amit nem szeret, se Andrea hangjára, amikor azt mondja neki, hogy ne hívja többé. Letörölte homlokáról az izzadtságot. Tompa zajt hallott, a labda lassan a lába elé gurult: foltozott volt, és nem fújták fel eléggé. A gyerekre nézett, aki lógó vállal az út alján állt. Aztán a labdára. Aztán továbbment.

Csikorgott a kavics a talpa alatt. Az előadás. Mindenki őt nézi, ő pedig a szemé sarkából Wöllner homlokát türelmetlenül ráncoló kopasz fejét, aztán mély lélegzetet vesz, és várja a csodát, ami nem következik be, és kiterjed a csend, ő pedig már-már azt hiszi, hogy túl van az egészen, csak hogy hirtelen rádöbbenjen, ez még nem emlékezet, a pillanat még mindig tart... Megtorpant. Az út egy izmos partmenti térbe torkolt.

Egyetlen lelket sem lehetett látni. A földön egy koszos törülköző, egy eltaposott fémdoboz, néhány eldobott cigaretta hevert. A vízben, mintegy húsz méterre tőle egy bója emelkedett-süllyedt. A hullámok renyhén gördültek felé, aztán vízszahúzódtak. Julian habozott. Aztán vetkőzni kezdett.

Egy légáram hűvösen megérintette a hátát, ösztönösen összehúzta a vállát. Hasa és mellkasa fehér volt; szégyenkezve vette észre, és örült, hogy senki sem látja. Amikor egy pillanatig meztelen volt, kalapált a szíve, szinte azt várta, hogy felbukkan valaki, és rá mered, de már kész is volt, felvette fürdőnadrágját, és

persze nem jött senki. Öszehajtogatta a ruháját, gondosan letette a földre, és letette a szemüvegét.

Mint mindig, amikor ezt tette, cikázás suhant át a világon, az éles körvonalak színek és homályos mozgások ködévé folytak szét. Hirtelen a legszívesebben visszament volna, még mindig volt ideje, hogy egymás mellé sorakoztasson néhány címszót: új médiumok, nem lebecsülendő jelentőség, haladni a korrallal, kalkulációs technikák, a virtualitás növekvő jelentősége, új gazdasági ágazatok létrejötte... valami ilyesfélét, kínos volna, nyilván dadogna is, és néhányszor újra kellene kezdenie, Wöllner rossz néven venné, de még mindig jobb volna a semminél! A szemüveget az ingre tette, és lehúzta a cipőjét. Nem volt könnyű kikötni, ha az ember nem látta a masnit. A szobakulcsot mélyen a jobb cipőjébe dugta.

Nehezére esett a járás mezítláb. A talaj homokos volt és süppedős, valami megszúrta a sarkát, széttárta a karját, hogy ne veszítse el az egyensúlyt. Nevetségesnek érezte magát. Vézán és sápadtan, nem szokván a meztelenséghez, vak-sin. Megint Wöllner jutott az eszébe, aztán a bankalkalmazott, Andrea rekedtes hangja a telefonban. Nagyot lépett előre, és érezte a hideg vizet a bokáján, a láb-ikráján, a térdén és – visszatartotta a lélegzetét – egész testén. Leguggolt, kinyújtotta a karját, és elrugaszkodott.

Teste előresiklott. Hátraszegte a fejét, valamilyen oknál fogva fontosnak vélte, hogy a haja száraz maradjon; egyenletes, határozott mozdulatokkal úszott, a hideg lassan elviselhetővé vált. Indokolatlan öröm járta át, értelmetlen és erős, elfojthatatlan, szinte hangosan felnevetett. Körülötte a víz egyre sötétebbé és hidegebbé vált. De ez már nem zavarta, hozzászokott a teste. A part már messze volt. De talán tévedett, a szeme megbízhatatlanná vált. Az ott nem egy bója?

A hátára feküdt.

Egy madár árnyéka lassú szárnycsapásokkal elúszott mellette. Vakított a nap, lehunyta a szemét. És holnapután újra haza kell mennie, vissza az esőbe és az őszbe, sőt, az időjárás-jelentés jövő hétre megjósolta az első havazást, hirtelen ezt szinte elképzelhetetlennek tartotta. Lassan mozgatta a lábát, érezte, amint keze a vízben nyugszik, érezte a gyöngéd erőt, ami vitte és vinné...

Mi az? Megdörzsölte a szemét, és körülnézett. Mitől ijedt meg? A part már alig látszott, szinte a tó közepe táján járhatott, nem vette észre, hogy ilyen messzire kiúszott. Mennyi idő lehetett? Meg akarta nézni az óráját, de aztán eszébe jutott, hogy a szállodai szobában hagyta. Gondolkozott, összeszorította a szemét, aztán úszott tovább. A nap már alacsonyabban állt, mint az előbb, és jobban vakított, nem tudta, mennyi idő telt el.

A part nem közeledett. Fájt a válla és a karja, lélegzetébe sípoló hang vegyült. A dombok mögött meglátott egy csúcsos hegyet, ami eddig még nem tűnt fel neki; hunyorgott, és aztán már nem találta. Karjában növekedett a fájdalom. Lassan úszott, nehogy görcsöt kapjon; a görcs, olvasta, veszélyes. Kisimította haját az arcából. Hallotta, hogy zihál. Valami megragadta a lábát.

De csak egy hideg áramlat volt. Mégis elvesztette az ütemet, szemébe csapott a víz, kapkodva szedte a levegőt. Minden erejét összeszedve úszott, és érezte, hogy valami fogva tartja. A part nem közeledett. Csapkodott, levegő után kapkodott, vizet nyelt, köhögési roham jött rá, és köpködött. És újra érezte, amint valami megragadja a lábát; a magasba rántotta a karját, a hangok elnémultak, aztán visszatértek, elnémultak, és érezte, hogy süllyed.

Ferdén a mélybe csapódó fénydárdák. Sötétségbe hulló zöld fény. Egy hal suhant el mellette. Egy fatörzs, ágas-bogas még, de már félig felbomolva, vékony szálaktól körbefonva.

Elszakította magát, újra a felszínre került. Levegőt szívott magába, köhögött, köpködött, és egyszerre csak világossá vált számára, hogy a minden forog kockán. A part szemlátomást először került közelebb hozzá. Épp hogy bent tudta még tartani a levegőt.

Örvénylő foltok, halak vagy talán levelek raja, egyenes fénysugarak, egy fémkocka, egy nyitott ajtajú, rozsdás, kidobott hűtőszekrény. Julian küzdött. Rúgkapált, mintha egy erősebb ellenfél kapaszkodna bele; messze maga fölött látta a vízfelszínt, a távoli csillogást. Rúgkapált, emelkedett vagy süllyedt, nem tudta, vizet nyelt, szíve lázadozott, egyre többet nyelt, aztán felemelkedett, és kinyújtotta a karját, és hirtelen rádöbbsent, hogy rossz irányban halad. Valami megérintette a nyakát, puha volt és szinte kellemes, egy kúszónövény karja, le akarta rázni magáról, utánakapott, ordítani akart, de nem tudott, és egyszerre csak minden megfordult: az ég a hegyek mélybe hajló körvonala alatt hevert, és Julian érezte, hogy felszáll, a fű felé, a málladozó fatörzs, a hosszú fűszálak, a kúszónövények, a hűtőszekrény felé; egy halraj villózva irányt változtatott. Érezte még a testén át-szivárgó süketséget...

Aztán semmi.

Valaki kérdezett valamit, ő válaszolt. Sok-sok tükörből álló labirintusban mozgott, és mindegyik tükörből a képe nézett rá. Körülötte növények növekedtek, burjánzó és kövérek, amilyeneket még sose látott. Kérdések egy nyelven, amely ismerősnek tűnt, amelyet azonban nem tudott lefordítani, akárha zene vagy tiszta gondolatok lettek volna, megpróbált válaszolni, de nem értette saját válaszát, még egyszer megpróbálta. És hirtelen felfogta.

Kinyitotta a szemét.

Egy hangya tapogatózott egy fűszálon, melyen egy vízcsepp csillogott. A hangya felmászott, a fűszál meghajlott a súlya alatt, egy széllelés a helyére billentette. Ha alaposan szemügyre vette az ember a vízcsepp, a nap kereken és tisztán látszott benne. Egy méh szállt fel; a fűszálak közt láthatóvá vált az ég kékje. A méh elrepült a feje mellett, zümmögését nagyon hangosnak találta; a méh leszállt, elhalványult és feloldódott a levegőben. Hirtelen gondolkoznia kellett.

Görccshullámok rázták, egyre és egyre. Aztán elmúlt, fel akart egyenesedni, de túl gyenge volt, megszédült, és újra a földre zuhant. Térde reszketett és rogado-

zott, sokáig tartott, amíg lábra tudott állni. Ott, a túloldalon, szemüveg nélkül alig volt kivethető, ott kell lennie a szállodának, alatta a hely, ahonnan beúszott. Azt még tudta, hogy az áramlat lehúzta, és hogy küzdött, aztán felhagyott a küzdelemmel; és ekkor képek merültek fel előtte, emlékfoszlányok, nem tudta, honnan. Egy szinte teljesen üres kávéház, egy táncolókkal teli terem, egy éjszakai vasúti kocsi, egy hóvihár és egy távoli partvonal. De mindenekelőtt: hogyan jutott ki a partra?

Fájt a feje. Röviden, kapkodva vette a levegőt, mellkasát, mintha vaspánt szorította volna. A fűszálak kitértek előle, szúnyogok táncoltak a levegőben, úgy érezte, mintha álomban járna. Reszketett keze-lába, talpába kövek hasítottak. De ott, ahol sejtette, megtalálta a ruháit. Lehajolt, a mozdulattól újra megszédült, megvárta, míg elmúlik. A szemüvege után tapogatózott, megtalálta, és feltette.

Először a cigarettacsikkeket látta, a fémdobozt, a két törülközőt: az övét és a másikat, sáros nedvesség itatta át őket. A dombok kivethetőbbnek, egyúttal távolibbnak tűntek, mintha megnőtt volna a tó. Kinyújtotta kezét az ing felé, és ebben a pillanatban eszébe villant, hogy elmulasztotta az előadást. Zokon veszik majd tőle, senki sem hiszi el, hogy majdnem megfulladt, senki sem látta; ahhoz, hogy ilyesmi hihető legyen, nyilván meg is kell halnia az embernek. Eltűnni, és soha vissza nem térni, mint az a férfi tavaly. Vagyis még csak nem is ő lenne az első...

Julian megdermedt.

Fázott. Mozdulatlanul állt, és érezte, hogy múlik az idő, és a felhők vonulnak az égen, és a tó színe megváltozik, és lehanyatlik a nap. Visszatartotta a lélegzetét. Lassan visszahúzta a kezét.

Keresztbe fonta a karját, és felállt. A foga vacogott a hidegtől. Még mindig nem lehetett látni senkit sem, sietnie kellett; most kell megtennie vagy soha.

Most!

De még mindig egy helyben állt. Nem, lehetetlen! Álmodik róla az ember, nappal, vagy ha álmatlan éjszakákon elszenderedik, de nem teszi meg. Levette a szemüvegét, és visszahelyezte az ingére. Belenyúlt a cipőjébe, és elővette a szobakulcsot. Aztán szaladni kezdett.

És csak szaladt, mezítláb, imbolyogva, a szálloda felé. Fájt a bal talpa, biztosan belelépett egy üvegcserepbe, de amint megállt, és megtapogatta, nem vérzett. Szaladt tovább. A mozgástól felmelegedett; összeszorította a szemét, és minden erejével összpontosított, nehogy eltévedjen: átfutott egy ködfelhőn, amilyennel csak lázas állapotban találkozott, vagy azon az iskolai napon, amikor valaki, máig nem tudta, hogy ki, eldugta a szemüvegét; ösztönösen kinyújtotta a kezét – de nem esett el, valami a bensejében megtalálta az utat. Elfojtott egy fájdalmas felkiáltást, lábujjai belebotlottak a futball-labdába, elgurult, lepattogott a lejtőn, aztán egyszer, még egyszer és utoljára is felpattant, aztán Julian hallott egy csob-

banást, aztán semmi többet. Még abba hagyhatja, ismételte benne valami, abba hagyhatja, úgysem fog menni!

Elérte a szállodát. A fal meredeken emelkedett előtte a magasba, tapogatózva elindult a hátsó bejáratot keresve. Nem valószínű, hogy bárkivel is találkozik. A főidény elmúlt, a kongresszus résztvevőin kívül, akik kivétel nélkül a nagyteremben ültek, maguk elé meredtek, és vonalembereket rajzoltak, a szemüvegüket igazgatták, vagy valami másra gondoltak, vagy épp semmire, nem voltak vendégek. Az alkalmazottak pedig a vacsorát készítették. Talált egy ajtót, feltépte, és egy alacsony folyosón találta magát, ahol ammónia és vizelet szag terjengett.

Minden attól függött, hogy sikerül-e észrevétlenül eljutni a szobájába. Szíve hangosan kalapált, még mindig teljesen át volt ázva. A padlót hidegnek és piszkosnak érezte, a bűz szinte elviselhetetlen volt. Amott egy lépcsőfeljáró; a lámpa-kapcsolót kereste, de nem találta, így hát sötétben ment fel. Az első emelet: hangokat hallott, lépések közeledtek és távolodtak; gyorsan továbbment.

A második emelet. Folyosó, ajtók jobbra és balra, jó érzés volt újra szőnyegen járni. Összeszorította a szemét, a lámpák egy pillanatra visszanyerték régi alakjukat, aztán újra világos foltokká váltak. A szobaszámok: kettes, nulla... Hát persze, ezen az emeleten minden szoba kettessel kezdődik. Négyes, ötös, hetes, de hol a kilences? Megvan. Előrehajolt, tényleg a kétszázkilences volt. Elkezdte kikapogatni a kulcslyukat, keze lesiklott a rézburkolaton, még egyszer, aztán harmadszor is, a folyosó végén kinyílt egy ajtó. Lehunyta a szemét, megragadta a kulcs hegyét – nyugalom, gondolta, csak nyugalom –, megtalálta a zárat, betámolygott a szobába, és bevágta maga mögött az ajtót.

Leült az ágyra, és kezét a fejéhez szorította. Felállt, aztán megint leült. Újra felállt. Az asztalon a levéltárcája, az üres jegyzetömb, melyen az előadásának kellett volna lennie, két golyóstoll és a karórája feküdt. Kinyitotta a levéltárcáját. Elegendő pénz volt benne; mindig sok pénzt váltott, ha elutazott, szükség esetére, amit soha nem tudott pontosan elképzelni, de most jól jött. A második rekeszben még mindig ott volt a fénykép róla és Andreáról. Néhány hónapja készült, egy esős hétvégén, amit egy vidéki panzióban töltöttek: elnyújtott délutánok, hosszú séták, végtelen esték az ablak előtt, és éjszakánként, amikor sikerült néhány órára megszunnyadnia, mindig ugyanazok az álmok: sivatag, dűnék, fölööttük több nap, elszíneződött tenger.

Bement a fürdőszobába, és megtörülközött. Nem szabad megfáznia! Igazából nem is elhatározta, inkább tudta, igazából nem is tudta, mint inkább higgadtan és tisztán látta: megteszi.

Felöltözött. Nadrág, ing és pulóver, a dzsekit a szekrényben hagyta, hiánya feltűnést kelthetett volna. Szerencsére volt nála még egy pár cipő. A levéltárcából kivett két bankjegyet; elég lesz a vonatra, aztán majd talál valamilyen megoldást, hogy több pénzhez jusson. Fogta a lakáskulcsát, az útlevelét a levéltárca, az óra és fénykép mellé helyezte.

Kinézett az ablakon. Alkonyodott, a dombok sötéten meredeztek az ég előtérében, a vízben szétfolyt az utolsó pír. Csónakok mozogtak a vízen, szabályos távolságra egymástól, mintha kerestek volna valamit. De nem őt, még nem őt. A parkolóban az ablak alatt egy férfi térdelt egy autó előtt. Julian elfordult. A falitükörben megpillantotta az ágyat, az asztalt, a fürdőszoba nyitott ajtaját. Csörgött a telefon.

Kinyújtotta kezét a készülék felé, aztán visszahúzta, újra csörgött. A telefonra nézett, aztán az ablakra, a mennyezetre, újra csörgött. Fogta a fürdőnadrágját, kinyitotta az ajtót, kilépett, kihúzta a kulcsot, aztán a lépcsőhöz ment és le az első emeletre. Hangokat hallott, megállt, de a hangok eltávolodtak; továbbsietett a földszintre. Végig a folyosón – jobbra, nem, ez rossz irány, balra! Feltépte az ajtót, és kilépett a szabadba.

A levegő meleg volt és száraz, hamarosan besötétedik. Magához szorította a fürdőnadrágot. Igazán nevetséges lehetett, de a férfi az autó mellett nem törődött vele. Julian lassan megfordult, megtalálta az irányt, és szaladni kezdett. Húsz perc múlva az állomáson lesz.

Lenézett a cipőjére, érezte talpa alatt a kemény talajt. A piniák sötét oszlopokként vonultak el mellette, egy autó megelőzte: két hátsó lámpa, egyre zsugorodó, alig látható, aztán semmi. Testét súlytalannak érezte, egyenletesen lélegzett, a legszívesebben mindig csak így szaladt volna. Mindegy, hová. Csak mindig tovább.

ARNO GEIGER

Búcsú Berlintől

Lukas közel másfél évet töltött Berlinben anélkül, hogy igazán talajra lelt volna. Nem csinált gyorsan sok pénzt, még csak lassan sem, a mozicenterben pedig, ahol utoljára gépészként dolgozott, egyik napról a másikra elspórolták a munkahelyét. Eredeti célja, New York még távolabb volt tőle, mint azelőtt, mert elfogyott az a pénz is, amit még anyja adott neki, nehogy odafenn lerongyolódjon. Visszatérése Bécsbe másnap délutánra volt kitűzve.

Az utolsó estét Antoniával, egy olasz származású dramaturg lánnyal töltötte, akit két hónapja ismert meg egy filmbemutatón, és akivel néhányszor lefeküdtek. A város keleti részében ültek egy bárban, amelynek már akkor elfelejtette a nevét, még mielőtt helyet foglaltak volna; valami szóösszetétel volt pálmákkal vagy gyöngyökkel. Vörösbort ittak, és sok lényegtelen dologról beszéltek, ami nem annyira egyikük vagy másikuk elfogódottságának volt betudható, inkább némi, a közeli válást illető közömbösségnek. A búcsúzásnak és a vele járó szükségszerűségnek, hogy azt a keveset is visszahelyezzék az istenek ölébe, ami összekötötte őket, enyhén szólva is kijózanító higgadtsággal néztek elébe.

– Minek erőltetni a krokodilkönnyeket, ha az összes érintett fél egyedül amiatt csalódott, hogy mindig a hibásnál köt ki.

– Csak hibásak vannak, többé vagy kevésbé hibásak – vetette ellen Lukas.

Arra, hogy melyikük mennyire hibás, nem tértek ki, mert a távolság, amely majd elválasztja őket, mihelyt Lukas újra Bécsben lesz, sem Antonia képzeletének, sem az övének nem adott szárnyakat, s indikátornak ez tökéletesen elég volt. Fenntartások nélkül megállapíthatták, hogy egyikük sem váltotta be, amit megismerkedésük első napjaiban tréfából megfogalmaztak: hogy a szerelemben a józan ész elvesztése az alsó határ, feltéve, ha akarja vinni benne valamire az ember.

Éjjel fél kettőkor, amikor a bár már szinte teljesen kiürült, a pincérnő az asztalhoz lépett, és közölte, hogy megjött a taxi.

– Nem rendeltünk taxit – felelte Lukas.

A következő pillanatban Antonia felállt, csókot nyomott az arcára, és elővette azoknak az indiánoknál vagy eszkimóknál olvasott mondatoknak az egyikét, amelyekkel rendszeresen kimentette magát, ha nem volt mit mondania, vagy nem akart mondani semmit:

– Hegyezd a füledet, ha nem elég koszos ahhoz, hogy magától is kettéálljon.

Antonia a pincérnővel eltűnt a bár első részében, és bár Lukas megkönnyeb-
bülést érzett, amiért ilyen kevés érzelmeáfordítással túljutottak a búcsúzáson,
bosszantotta Antonia távozása. Annyi biztos volt: nem kellett neki több megerő-
sítés, hogy igenis jól teszi, ha berlini magányát feladja.

Kikapcsolták a mennyezeti ventilátorokat. Nem sokkal később hozzá is oda-
ment a pincérnő, hogy elszámoljon, és kiderült, hogy nemcsak az ő számlája nem
volt kifizetve, de Antoniáé sem. Egy pillanatig vonakodott, azért is, mert Anto-
niát következetesebbnek gondolta volna (az mégsem lehet elég, hogy valaki el
akarja kerülni a köszönetmondás kötelességének veszélyét). És bár kellően ural-
kodott magán, vonakodása elég volt a pincérnőnek ahhoz, hogy tudja: a döntést,
hogy az est költségei rá háruljanak, Antonia hozta meg.

– Azt hittem, megbeszéltétek – mondta a pincérnő, és bocsánatkérő mozdula-
tot tett.

– Oké, oké – mondta Lukas legyintve, és némileg megvigasztalódva, hogy van
valaki, aki egy pillanatra az ő oldalára áll. A pincérnő odaadta neki a visszajárót,
és azt mondta:

– Nekem is elég volt mára.

Visszament a bárpulthoz, ahol még Lukas is ténfergett egy ideig, mint aki
nem akar beletörődni abba, hogy az utolsó estéhez is leheletnyi szánalmasság ta-
padt – nem is csak leheletnyi. A pincérnő vákuumdugókat nyomkodott a boros-
üvegekbe. Láthatólag nem volt kifogása ellene, hogy társalogjanak még egy keve-
set.

– Ez az előbbi izé, ez engem igazában egyáltalán nem izgat. Vagy legalábbis
nem különösebben – mondta Lukas.

– Nem úgy hangzik – felelte a pincérnő.

– Pedig így van. Amúgy is ott tartok, hogy mérleget készítek, úgyhogy éppen
jól jön egy pluszpont az én oldalamon.

– Na és hogyan néz ki az a mérleg?

– Kezdetől fogva szerettem a dohányos krákogását – felelte Lukas, és az iga-
zat mondta –, akárcsak a széles rést a metszőfogai között, a nevetését és a szóki-
mondását. Ezzel szemben mindössze annyi hozható fel, hogy állandóan és egy-
folytában a közönségének éreztem magam. De nekem valahogy még ez is tetszett.

A pincérnő felnézett munkájából, olyan jóindulatúan átható tekintettel, mint
aki mindenről tud. Ez a nő biztosan reménytelen esetnek tart téged, gondolta
Lukas, és gyorsan hozzátette:

– Azonkívül beakadt az ujjam, valahányszor Antonia sajtatosan érdes bőrén
végigsimítottam.

– A déli embereknek egyszerűen vastagabb a bőre – mondta a pincérnő. – Azt
hiszem, egyszerűen csak vastagabb.

– Ez több volt annál – mondta Lukas. – Szabályosan beakadt az ujjam.

A társalgás szinte kizárólag Antoniáról folyt, Lukas részéről már-már kényyszeresen, pedig nem akart önsajnálhatónak látszani (noha kétségkívül az volt). De legalább igyekezett, hogy csalódottságát ne mutassa ki jobban a kelleténél, és minél gyakrabban nevetésre bírja a pincérnőt. Egyebek közt beszámolt neki az első esték egyikéről, amikor Antonia egy noteszt vett elő a válltáskájából, megnyálazta az ujjait, és keresni kezdte a 42 pontos listát. A 42 pont azon okok részletes felsorolása volt, amiért Antonia akkor még élettársa, egy filmproducer megmérgezte a dramaturg lány életét. A csúcspontokat teátrálisan adta elő, görnyedezett a nevetéstől, s közben ki-ki kacintva megjegyezte, hogy egyik-másik pont rossz fényt vethet rá, aztán még hangosabban nevetett, és visszasüllyesztette a noteszt a táskába.

„14. pont: Mert az örökös körülményeskedésednek köszönhetem, hogy rászoktam az önkielégítésre.”

Nevetett a pincérnő is, és a közös nevetés, a meghittség, amely ebben rejlett, és amellyel Lukas aznap éjjel már nem számolt, javított valamennyit a hangulatán. Az utóbbi időben, amióta minden rosszul ment, egyre ritkábban sikerült feloldódnia, pedig már régebben feltűnt neki, hogy a nők ösztönösen visszahúzódnak, ha az ember az orrát lógatja.

Együtt indultak útnak.

– Egész álmos lettem – mondta a pincérnő, amikor már az utcán álltak. Lukas zavartan a zakózsebébe dugta a kezét, de aztán rögtön ki is húzta őket, mert eszébe jutott, hogy ez az a pillanat, amikor el kell köszönnie.

– Van a közelben bankautomata? – kérdezte. – A taxi miatt – tette hozzá. Nem volt biztos benne, hogy a negyven euró, ami még a zsebében volt, elég-e Wannsee-ig. Egy szomszédjának is tartozott pénzzel, és meg kellett adnia még indulás előtt; csupa olyasmi, ami arra emlékeztette, hogy kifulladásra, üres zsebbel kanyarodik be itt töltött idejének célegyenesébe.

– Ha akarsz, alhatsz nálam a heverőn.

A pincérnő ajánlatában nem volt semmi kétértelmű. Jobb vállát eközben előre, a balt visszahúzta, mint aki ezzel a tengelyelfordítással akarja jelezni az irányt, amerre a lakása van.

Végigmentek a Schwedter Strassén, majd a Kastanienallee-n, mígnem a Rheinsberger Strasséra jutottak. Rajtuk kívül szinte egy lélek sem volt az utcán, autók sem igen jártak. A pincérnő csoszogva ment, pedig a tartása nyílegyenes volt. Csoszogásával szinte egy ütemre farmernadrágjának szárai is összedörzsölődtek, amit jól lehetett hallani, mert nem folytatták a társalgást. Lukas már eleget beszélt Antoniáról, már-már túl sokat is. Ráadásul a friss levegő felerősítette az alkohol hatását, és homályba burkolta agytekervényeit – amit paradox módon nagyon tisztán érzékelt. Valami furcsa definiátlanságot érzett magában, és azt a néhány percet is, amíg a pincérnő lakásában égett a villany, egyfajta üzemszünetként érzékelt, olyan domíniumként, amely valahogyan kihullott a világból.

Valahol a háttérben ugyan felbukkant benne a gondolat, hogy lefeküdjön a pincéernővel, és ekképp kárpótolja magát az Antoniával elszenvedett siralmakért, ám ez nem csapódott le izgalommá. Erősebb volt az álmosága meg a félelem, hogy kosarat kap.

– Nem valami kényelmes – mondta a pincéernő, miközben kinyitotta a heverőt.

– Volt ennél már súlyosabb élményem is.

Lukas a pincéernőre nézett, aki intett neki, hogy jöhet. Lukas bólintott, és ujjával kiszabadította nyílásukból ingujjainak gombjait, mielőtt a habszivaccsal töltött huzatra leheveredett. A pincéernő szabadkozott, amiért nincs másik takarója, de hozhat egy kabátot, mondta. Lukas azonban elutasította az ajánlatot, mondván, szívesebben alszik ruhában.

A pincéernő magára hagyta, és a fürdőszobába ment fogat mosni. Alighogy kiment, Lukas gondolatai már megint Antoniánál jártak, és azt kérdezte magában, hogy vajon ő is anyagot szolgáltat-e a 42 ponthoz. Kétkedett benne, ez pedig sértette a hiúságát, mintha nem is rossz, hanem jó pontokról volna szó. A fürdőszobából közben gargalizálást hallott. Igencsak divatjamúlt egy szokás; ezt meg is mondta a pincéernőnek, mikor az visszajött a szobába. A pincéernő bizonytalanul nézett rá, de nem reagált a megjegyzésre, hanem tekert egyet a fűtés nyikorgó hőszabályozóján, és az összes lámpát leoltotta, utolsóként az állólámpát a heverő és az ablak között. Aztán eltipegett Lukas mellett a sötétben, már mezítláb, hogy pillanatokkal később felmásszon az emeletes ágyra, amely a viszonylag nagy nappali- és hálószoba másik végén magasodott.

– Jó éjszakát – mondta.

Lukas is jó éjszakát kívánt, eléggé bátortalanul. Háton feküdt, kezével a tarkója alatt, és hallotta, ahogy a pincéernő levetkőzik, vár, aztán az ágyról a parkettra dobja a ruháit. Lukas szerette ezt a pillanatot, noha ugyanúgy utálhatta volna is. Hangosan zizegett az ágynemű. Lukas most ennek a zajnak szentelte magát, de már csak a sűrű csendbe fülelt, amely csak lassanként vált áteresztővé. Kis idő múltán mintha halk lélegzést vett volna ki. Különös megnyugvással nyújtózott el. Ám a képzet, hogy a pincéernő már mély álomba zuhant, végül mégis odáig juttatta, hogy azt mondja magának: csak Antonia miatt ajánlotta fel neki a heverőjét, mintegy a női irgalmasság képviselőjeként. Hogyan lesz tovább, kérdezte magától. Anyjára gondolt és anyja lakására a 11. kerületben, ahol majd átmenetileg megint szállásra lel. De legalább ez a kép már nem tisztult ki, mert az alkoholtól legyengítve és morálisan kimerülve, maga is elaludt, anélkül hogy észrevette volna. Amikor a csengő felébresztette, először azt hitte, hogy egész idő alatt gondolatai közt forgolódott, annyira jelen voltak az első pillanattól fogva. Pedig már világos volt.

Csöngettek, előbb egyszer, aztán kétszer egymásután röviden. A nappali világoosság lerövidítette a távolságot az emeletes ágy és a heverő között, és valaho-

gyan mindent eltolt, ami jól illett Lukás kábultságához. Az emeletes ágy felé nézett, várt, hogy a pincérnő reagál-e a csengetésre, és lemászik-e. Valóban megemelte a felsőtestét, megreccsent a lécrács. Lehajolt Lukás felé, hunyorított, és rekedt hangon azt mondta, legyen kedves és nyissa ki az ajtót, a vízszereelő. Megint csöngettek, erősebben. A pincérnő felsőhajtott:

– Teljesen elfelejtettem, sajnálom. A fürdőkáád lefolyója miatt van, két hete ereszt.

A pincérnő feje visszahullott a párnára, és Lukásnak nem volt kétsége afelől, hogy pillanatok múlva alszik tovább. Számára viszont elkezdődött a nap, még hozzá egy megbízással. Feltápázkodott, és a diffúz helyzetből, amelybe az éjszaka és a pincérnő lassú ébredése béklyózta, a bejárati ajtóhoz lépett.

– Már azt hittem, hogy nincsenek itthon – mondta a vízszereelő.

A férfi bemanővezett Lukás mellett két ládát az előszobába, aztán megállt, hogy Lukást előre engedje. Lukás becsukta a bejárati ajtót, és miközben körülményesen betúrta az ingét a nadrágba, azon tűnődött, hogy merre lehet a fürdőszoba. Gépies sietséggel átgondolta a viszonyt a rendelkezésre álló ajtók meg az általa már ismert konyha és vécé között. Aztán kinyitotta a szoba jövő ajtót, és kapásból eltalálta. Amint elhaladt előtte, lendületesen becsukta a tükrös szekrényt a mosdótál felett, mintha saját előző napi hanyagságát számolná fel. Majd, miután szőfukar álmoságában eddig csak a szokásos udvariassági formulákat tudta kinyögni, azt mondta:

– A fürdőkáád lefolyójáról van szó, két hete ereszt.

Csakugyan: ott, ahol a kád csempeburkolata vizesedett, piszkos törülköző hevert a padlón.

A vízszereelő, egy negyven körüli férfi, akin látni lehetett, hogy szombaton sincs jobb dolga, mint dolgozni, letette a mosdó elé a szerszámos- meg az anyagosládát, hüvelykujjaival felkattintotta a szerszámosláda kallantyúit, és egy kalapácsot vett elő. A fanyél végével megkopogtatott néhányat a fürdőkáádburkolat virágmintás csempéi közül, mígnem sikerült megállapítania, hogy mely csempék mögött hall üreges kongást. Aztán közölte:

– Le kell vernem a csempéket, hogy mögékük tudjak látni. Mindenesetre jobb lesz, ha kinyitja az ablakot.

Lukás vízszintes helyzetbe fordította az egyszárnyú ablak kilincset, kinyitotta, és egy lakóházak által körülzárt, kerékpárokkal és babakocsikkal telerakott hátsóudvarba látott. Az enyhén felhős égbe szín szivárgott, a felfelé vetett pillantás arra emlékeztette, hogy valahol odakint van a reptér, ahonnan délután felszáll a bécsi gép. Be kellett csomagolnia a bőröndbe. Egy utánküldésre is megbízást kellett adnia. De ahogy a dolgok kinéztek, ebből már aligha lehetett valami.

Lukás átfurakodott a vízszereelő mellett, és belülről becsukta a fürdőszoba ajtaját, közben igyekezett minél halkabb lenni.

– Még alszik – mondta. És miközben ezt kimondta, olyan érzése támadt, mintha az előző estét és valamennyi szereplőjét kijátszotta volna, és most ide menekült, ebbe a fürdőszobába, ahol biztonságban volt.

Ásítva folytatta:

– Ha egy pincérnő még jószívú is, hajnal négy előtt nem kerül ágyba.

A vízszelő bólított, és célzott kalapácsütésekkel összetört négy csempét. Leütögette a keletkezett lyuk széleit, hogy minél több helye legyen a kád alatti ügyködéshez.

– Csinos egy nőszemély – mondta a vízszelő, inkább magának.

Koszorúvíz áradt szét a padló fugái között.

– Az ám, és én piszkosul büszke vagyok erre – mondta Lukas, elképedve attól, hogy ilyen könnyen kicsúszott a száján a mondat. Nyomban meg is magyarázta: – Ilyen nőt nem talál minden nap az ember, úgyhogy tényleg van mire büszkének lennem.

– Az adott esetben minden oka megvan rá – mondta a vízszelő. Félretolta a csempedarabokat, és feltörölte a vizet a koszos törülközővel, mielőtt odanyújtott Lukasnak egy villanydugót, amelyen drótkalitikába zárt villanykörte lógott.

– Végül is nem olyan magától értetődő – mondta Lukas –, én is átestem néhány csalódáson, de még milyeneken!

– Ki nem – mondta a vízszelő.

Az ember becsúsztatva a munkavilágítást a kád alatti üregbe, aztán hanyatt feküdt a padlón, és nyögdécselve babrálni kezdett egy nagy villáskulccsal a lefolyó alatti, bevilágított területen. Hogy pontosan mi folyik ott, azt Lukas nem látta, mert az ember karja és felsőteste kitöltötte és eltakarta a csempékbe ütött lyukat.

– Az elődje egy olasz nő volt – mondta Lukas –, akár a képeskönyvből, ekkora szőröcsomókkal a hóna alatt! Az úgy csapkodta az ajtókat, hogy a kulcs egy méter röpült be a szobába.

– Akkor legalább nem unatkoztak – lihegte a vízszelő. Majd kisvártatva hozzátette:

– Maga se berlini, igaz?

– Osztrák vagyok. Gépészként dolgozom egy charlottenburgi moziban. Semmi különös. Leginkább 35 mm-es tekercek. De egész jól megfizetik. Fő, hogy talpon tudok maradni itt.

A vízszelő előbújt, és felült. A csavarkulcsot a piszkos törülközőre dobta, de aztán meggondolta magát, és inkább kéztörölkésre használta a törülközőt. A kulcs élesen csörömpölve hullott rá a csempékre.

– Már régóta együtt vannak? – kérdezte a vízszelő.

– Négy hónapja – állította Lukas, és élvezte, hogy egyszerűen átugorja Antoniát és a vele töltött időt. Torkában érezte a szívverését, olyan érzése volt, mintha hosszú idő óta ebben a pillanatban élné át az első boldog szerelmi kapcsolatot.

– Van egy emeletes ágyunk – mondta –, az kolosszális! Amikor az ember elsőként bújik ágyba, a másik pedig utána mászik, hát az királyi egy érzés!

Lukasnak izzadni kezdett a tenyere. A vízszelő azonban ülve a kádnak dőlt, a legkisebb mértékben sem gyanakodott, és szétesavart két csőelemet. Felnézett, bólintott, aztán megint a lyuknak szentelte magát. Lukas az üregtől eltorzítva hallotta, amit mondott:

– Egyszer én is együtt éltem egy ilyen emeleteságyas nővel. Ennek már több éve. Mindig sikítózott az ágyban!

– Mint az enyém! – fakadt ki Lukas. – Az enyém is sikítózik!

Nevetett az örömtől, amit e váratlan azonosság miatt érzett, megkockáztatott egy pillantást a tükörbe, és nem volt meglepődve, hogy a fárasztó éjszaka ellenére rokonszenves benyomást tesz saját magára.

– Gyönyörű hangja van – mondta –, de a legbámulatosabb a bőre, az valami.

Megint nevetett, idegessége ellenére vagy amiatt, közben azon tűnődött, vonzóbbá tenné-e őt a pincérnő szemében, ha azt állítaná, hogy forgatókönyveket ír. Már azon volt, hogy némi tartalommal tölti meg ötletét, mégpedig úgy, hogy elmeséli a vízszelőnek. Emez azonban megelőzte, és megkérdezte, hogy szokott-e eldugulni a lefolyó.

Lukas jelentőségteljesen bólintott.

– A tisztításav kimart egy tömítőgyűrűt, ez előfordulhat. Legjobb, ha vesztek magatoknak egy lefolyószűrőt, azzal megspóroljátok a jövőben az ilyen bosszúságot.

A vízszelő gumigyűrűt vett ki anyagosládája egyik felső rekeszéből, és egy nagy piros dobozból zsírral kente be. Lukasra nem tett olyan benyomást az ember, mint aki mindjárt folytatni akarja a mondókáját, ezért arra terelte a társalgást, ami azóta, hogy Antoniát ismerte, megint erősebben foglalkoztatta a képzeletét.

– Forgatókönyveket írok – mondta. – A történeteket, amiket kitalálok, mindig elmesélem neki. Ezek fantasztikus pillanatok. Úgy értem, elképesztő érzéke van az árnyalatnyi finomításokhoz, de ő maga soha nem akarna előtérbe nyomazkodni.

A vízszelőt azonban sem Lukas filmes karrierje, sem a pincérnő érzékenysége nem igazán érdekelte. Feltehetően túlságosan lekötötte a munkája, amely most a nehéz szakaszába ért. A társalgás már nem tudott újra beindulni. A vízszelő próbaképp mind a két csapból megeresztette a vizet, és azt javasolta Lukasnak, hogy a burkolatban támadt lyukat lemezzel takarja be, minden Baumaxban lehet kapni ilyen fedeleket. Aztán elrakta a szerszámait, az órára nézett, és kiszámolta a költségeket, feketén.

– Harminc euró.

– Harminc euró – ismételte Lukas, bánatosan, amiért a társalgás nem folytatódott tovább. Ingadozott a tekintetben is, hogy mitévő legyen. A bizalmas ha-

zugságok után, amiket a vízszelőnek előadott, nemigen ébreszthette fel a pincéernőt. Nem maradt számára más. Előrement az előszobába, kivette zakójából a pénztárcáját, s a kért összegén felül még kevés borraivalót is adott a vízszelőnek, nagyjából mindent, amije az Antoniával töltött este után még maradt.

– Kösz a segítséget – mondta Lukas, továbbra is mélyen sajnálkozva. A vízszelő gyanútlanlansága egy kis időre némi alapot adott a pincéernővel elképzelt boldogságának. De a vízszelő nélkül? Nem sok maradt belőle. Lukas szívesen visszatért volna még egyszer a fürdőkédra, hogy mennyire örül a sikeres javításnak, mert a fürdőkéde nélkül elképzelhetetlen az életük, az övé meg a pincéernőé. Ám a nappali- és hálószobához mindössze egy nyitott átjáró vezetett át, így nem merete szóba hozni a témát. Félt, hogy a pincéernő felébred, és mindent hall.

– Soha se köszönje! Kézcsókom a főnökasszonynak – mondta a vízszelő.

Lukas hallotta, amint házi boldogságának egyetlen beavatottja és feltehető irigye leslattyog a lépcsőn. Felemelt fejével fülelt, míg csak el nem halt a nehéz léptek zaja. Aztán még két percig mozdulatlanul állt a félig nyitott ajtó előtt, és füleiben úgy zúgott az elhagyatottság, mint már régóta nem. Indulnia kellett, fel kellett ébresztenie álmából a pincéernőt, ha el akart búcsúzni tőle. Pedig még a nevét se tudta, hogy azzal keltse fel. Izgalmában, amikor a pincéernő az éjjel bemutatkozott neki, rögtön újra el is felejtette a nevét; kívül, az ajtón pedig – megbizonyosodott róla – csak egy utónév állt, és mint az elsárgult tábla sejtetni engedte, az is egy sokadik előző lakóé volt.

Lukas mégis belépett a nappaliba vivő átjáróba. Onnan láthatta a pincéernőt, testének ívét a takaró alatt meg az ágy szélére lógó bal kezét. Elnézte ezt a kezét, az ujjak félig ökölbe szorultak, hogy nyomban újra el is lazuljanak. A pincéernő bőre meglepően sápadt volt, kézfején zöldesen átütöttek az erek. Szemével követte az erek fonadékát, azt kívánta, bár csak történne valami, amitől a pincéernő felébred. Egyszermind heves sajnálatot érzett mindazért, ami nincs, de lehetne, és mégsem lesz, mert a vízszelővel folytatott beszélgetésben már mindent megellegezett magának.

Ha majd megint Bécsben lesz, bőven lesz rá ideje, hogy minderről elgondolkodjon; több is, mint amennyi kell.

Addio, mondta magában (ezt tulajdonképpen Antoniának akarta mondani), a konyhába ment, és egy cédulára felírt néhány szót, ami mintha még passzolt is volna. Ivott egy pohár vizet. Aztán vette a zakóját és a cipőjét, ez utóbbit azonban már csak akkor húzta fel, amikor becsukta maga mögött a bejárati ajtót, és a folyosón állt.

THOMAS GLAVINIC

Éjszakai műszak

(RÉSZLET A REGÉNYBŐL)

Élni nem boldogság.
Élni: körbehordozni a világban a fájó ént.
De lenni, lenni – ez a boldogság. Lenni: átváltozni kúttá,
kőkehellyé, amelybe belesorog az univerzum,
mint valami langyos eső.

(Kundera, *A halhatatlanság*)

1

„Jó reggelt”, kiáltotta be a nappaliba.

Odavitte a reggelihez használt edényeket az asztalhoz, közben bekapcsolta a tévét. Küldött egy sms-t Marie-nak. *Jól aludtál? Veled álmodtam. Aztán rájöttem, hogy ébren vagyok. Szeretl.*

A képernyőn vibrálás. Átkapcsolt az ORF-ről az ARD-re. Se kép, se hang. Be nyomta sorra a ZDF-et, az RTL-t, a 3sat-ot, a RAI-t: vibrálás. A bécsi kommunális adó: vibrálás. CNN: vibrálás. A francia, a török adó: nincs vétel.

Az ajtó előtt, a lábtörlőn csak egy régi reklámcédula hevert a *Kurier* helyett, eddig lusta volt kidobni. Fejcsóválva kihúzott egy múlt heti számot az előszobában feltornyozott folyóirathalomból, és visszaült a kávéja mellé. Előfizetést lemondani, jegyezte fel fejben. Már a múlt hónapban is előfordult egyszer, hogy nem kapta meg az újságot.

Körülpillantott a szobában. A padlón mindenféle ingek, nadrágok, zoknik. A tálalón az előző esti edény. Búzlótt a szemét. Jonas grimaszt vágott. Jó lett volna pár nap a tengerparton. Mégis el kellett volna kísérenie Marie-t. Csak hát nem szenvedhette a rokonlátogatásokat.

Vágni akart magának még egy szelet kenyeret. A kés megszaladt, és mélyen belevágott az ujjába.

„A francba! Pont ez hiányzott...”

Összeszorította a fogát, a kezét hideg víz alá tartotta, amíg el nem állt a vérzés. Megvizsgálta a sebet. A penge egészen a csontig hatolt, de valószínűleg nem ért inat. Jonas fájdalmat sem érzett. Takaros lyuk tátongott az ujján, és jól látta a csontot.

Kicsit émelygett, vett néhány mély lélegzetet.

Amit most látott, azt soha nem látta még ember. Ő maga sem. Harmincöt esztendeje élt együtt az ujjával, de nem tudta, hogy néz ki belül. Nem tudta, hogy néz ki a szíve, a lépe. Nem mintha különösebben kíváncsi lett volna rájuk, épp ellenkezőleg. Ez a csupasz csont azonban kétségtelenül az ő része volt. És ma látta először.

Mire bekötözte az ujját és letakarította az asztalt, elment az étvágya. Leült a számítógéphez, hogy belenézzen a mailboxába és átfussa a nemzetközi híreket. A böngésző nyitóoldala a Yahoo honlapja volt. De csak egy „server error” üzenet jelent meg helyette.

„Mi az atyáúristen van itt?”

Volt még annyi ideje, hogy felhívja a Telekabelt. A hívásfogadó automata nem kapcsolt be. Pedig sokáig hagyta kicsöngeni.

A buszmegállóban előszedte az aktatáskájából az újság hétfégi mellékletét, amelyre az elmúlt napokban nem jutott ideje. Elvakította a reggeli nap. Átkutatta a zakója zsebeit, de aztán eszébe jutott, hogy a napszemüvegét az éjjeliszekrényen felejtette. Megnézte, válaszolt-e már Marie. Újra kezébe vette az újságot, és fellapozta a lakáskultúra-oldalakat.

Nem nagyon tudott odafigyelni a cikkekre. Zavarta valami.

Egy idő után azon kapta magát, hogy újra és újra ugyanazt a mondatot olvassa, mégsem érti. Hóna alá csapta az újságot, és tett pár lépést. Ahogy fel-emelte a fejét, megállapította, hogy egyetlen embert sem lát. Sehol egy ember, sehol egy mozgó autó.

Rossz vicc: ez volt az első, ami eszébe jutott. Aztán: biztos ünnepnap van.

Igen, ünnepnap, ez ésszerű magyarázatnak tűnt. Ünnepnapokon a Telekabel szerelői sem kapkodják el a hibás vezetékek kijavítását. És ritkábban járnak a buszok is. Az utcákon pedig kevesebb az ember.

Csakhogy július 4-e nem volt ünnepnap. Legalábbis Ausztriában nem.

Jonas elsétált a sarki közértig. Zárva. Homlokát a kirakatüveghez nyomta, és kezével leárnyékolta a szemét. Sehol senki. Szóval mégis csak ünnepnap van. Vagy sztrájk, csak nem értesült róla.

Miközben visszaindult a megálló felé, körülnézett, hogy a sarkon nem kanyarodott-e be mégis a 39A.

Felhívta Marie-t a mobilján. Nem vette fel. Még az üzenetrögzítő sem jelentkezett.

Megpróbálta elérni az apját. Ő sem vette fel.

Hívta az irodát. Senki.

Elérhetetlen volt Werner és Anne is.

Megzavarodva csúsztotta a telefont a zakója zsebébe. Ebben a pillanatban döbbsen rá, hogy teljes csönd van.

Visszament a lakásába. Bekapcsolta a tévét. Vibrálás. Bekapcsolta a számítógépet. „Server error”. Bekapcsolta a rádiót. Sercegés.

Leült a heverőre. Képtelen volt rendbe szedni a gondolatait. A tenyere izzadt.

Leolvasott néhány számot az üzenőfalra tűzött, foltos céduláról. Marie még évekkorábban írta oda őket. A nővére telefonszáma, nála volt látogatóban, Angliában. A csöngés más volt, mint a belföldi hívásoké. Mélyebb, és két rövid hangból állt minden csöngetés. A tizedik után letette.

Amikor újra kilépett a házból, óvatosan kémlelt jobbra és balra. Az autóiig meg sem állt. Néha vetett egy pillantást hátrafelé a válla felett. Megtorpant és fülelt.

Teljes csönd. Se léptek, se köhécseles, se lélegzetvétel. Semmi.

A Toyotában fojtogatta a hőség. Csak a hüvelykujjpárnájával meg a bekötött mutatóujjával bírta megérinteni a forró kormánykereket. Letekerte az ablakot.

Odakint semmi nesz.

Bekapcsolta a rádiót. Sercegés. Az összes csatornán.

Áthajtott az üres Heiligenstädter Brückén, ahol máskor rendszerint egymást érték az autók, és elindult a rakparon a belváros felé. Valami életet keresett. Vagy legalább valami jelet, amiből megtudhatja, mi történt. De nem látott mást, csak parkoló autókat. Előírászerűen a járda mellett, mintha a tulajdonosaik épp csak pár percre beszaladtak volna valamelyik kapualjba.

Belecsípett a combjába. Megvakarta az arcát.

„Hé! Hahó!”

A Franz-Josef-Kaion lefényképezte egy sebességmérő radar. Mivel a nagyobb sebesség biztonságérzettel töltötte el, túllépte a hetvenes határt. Rákanyarodott a Bécs belvárosát a külső kerületektől elválasztó körútra, és tovább gyorsított. A Schwarzenbergplatzon fontolóra vette, hogy esetleg megáll, és felszalad az irodába. Kilencvennel hajtott el az Opera, a Várkert, a Hofburg mellett. Az utolsó pillanatban lefékezett, és a kapun át behajtott a Heldenplatzra.

Sehol egy lélek.

Csikorgó gumikkal állt meg egy piros lámpánál. Leállította a gyújtást. Nem hallatszott más, csak a szokásos pattogás a motorháztető alól. Beletúrt a hajába. Megtörölte a homlokát. Összekulcsolta a két kezét, és megropogtatta az ujjperceit.

Hirtelen rádöbent, hogy madarakat sem lát.

Nagy sebességgel megkerülte az első kerületet, és visszaért a Schwarzenbergplatzra. Ott jobbra kanyarodott. Nem sokkal az első sarok után megállt. Ennek a háznak a második emeletén székelt a Schmidt cég.

Minden irányba körülkémlt. Megállt, fülelt. Előreszaladt pár métert a keresztveződésig. Benézett a környező utcákba. Parkoló autók. Más semmi.

Homlokához emelte a tenyerét, és felnézett az ablakokra. A főnöknője nevét kiáltotta. Belökte a régi ház nehéz kapuját. Hűvös, áporodott levegő csapott az arcába. Hunyorgott, elvakította a kinti verőfény. A lépcsőház ugyanolyan volt, mint mindig: sötét, mocskos és kihalt.

A teljes második emeletet a Schmidt cég foglalta el. Összesen hat szoba volt, Jonas átment mindegyiken. Nem látott semmi rendkívülit. Az íróasztalokon képernyők álltak, mellettük halomszám papír. A falakon Anzinger festegető nagynikéjének rikító képei. Martina szobanővénye az ablaknál, a szokott helyén. A Pedersen asszony berendezte gyereksarokban labdák, építőkockák és műanyag mozdonyok heverték szanaszét, mintha épp az imént rakta volna le őket valaki. Az asztalok között mindenféle terjedelmes csomagok a nemrégiben érkezett katalógusokkal. Változatlan a szag is. Fa, szövet és papír elegye terjengett a levegőben, mint mindig. Ezt vagy rögtön megszokta az ember, vagy pár nap múlva felmondott miatta.

Az íróasztalához érve bekapcsolta a számítógépet. Megpróbált kijutni a netre.

A lap nem jeleníthető meg. Lehet, hogy a webhelyen technikai problémák léptek fel, vagy módosítania kell a böngésző beállításait.

Ráklíkkelt a címsorra, és beírta:

www.orf.at

A lap nem jeleníthető meg.

www.cnn.com

A lap nem jeleníthető meg.

www.rtl.de

A lap nem jeleníthető meg.

Tegye a következőt: Kattintson a Frissítés gombra, vagy próbálkozzon később.

Cipője alatt meg-megreccsent a régi faparketta, miközben ismét sorra végigjárta a szobákat. Módszeresen keresett valamit, ami péntek este még nem volt itt. Martina telefonjáról felhívott néhány elmentett számot. Mindenütt üzenetrögzítő jelentkezett. Összevissza beszélt, hebegett-habogott, végül bement a telefonszámát. Azt sem tudta, kiket hívott fel.

A teakonyhában kivett egy üdítőt a hűtőszekrényből. Egy húzásra kiitta.

Az utolsó korty után hirtelen hátrafordult.

Nem látott senkit.

Miközben elővette a második dobozt, nem vette le a szemét az ajtóról. A kortyok között újra meg újra szünetet tartott, és hallgatózott. De csak a szén-dioxid pezsgését hallotta a dobozból.

Légy szíves, haladéktalanul hívj fel! Jonas.

Felragasztotta a post-itet Martina számítógépének képernyőjére. A többi szobát nem vizsgálta át újra, inkább azon volt, hogy mielőbb eljusson az ajtóig. Csapózár volt rajta, nem zárta kulcsra. Lefelé menet hármassával szedte a lépcsőket.

Az apja már évek óta az ötödik kerületben, a Rüdigergassén lakott. Jonas szerette ezt a környéket. A lakás viszont kezdettől fogva ellenszenves volt neki. Túl sötét, túlságosan alacsonyan van. Szeretett fentről lepillantani a városra. Az apja vi-

szont nem bánta, ha a járókelők bebámulnak a nappalijába. De hát mindig is így szokta meg. Amikor anya meghalt, apa ráadásul úgy döntött, hogy attól kezdve kényelmesen fog élni. A közért mellé költözött, a házi orvos egy emelettel feljebb praktizált.

Az ötödik kerület felé tartva Jonasnak az az ötlete támadt, hogy zajt csap. Dudálni kezdett, mint amikor konvojban halad a násznép. A kilométeróra mutatója a 20-as szám közelében ingadozott. A motor csaknem lefulladt.

Némelyik utcán kétszer is végighajtott. Jobbra-balra tekintgetett, hátha kinyílik valahol egy ajtó vagy egy ablak. Így csaknem fél órába telt, amíg megtette a nem túl hosszú utat.

Az apja ablaka előtt lábujjhegyre állt. Odabent sötét volt, a tévé kikapcsolva.

Tekintetével alaposan végigpásztázta az utcát. Az egyik autó kereke érintette a járdaszegélyt, a másik csaknem belógott az úttestre. Az egyik kukából palack nyaka kandikált elő. Egy kerékpár ülésére nejlonzacskót húzott valaki, a zacskót most lágyan fújdogálta a szél. Megszámlálta a ház előtt parkoló motorkerékpárokat és mopedeket, sőt a Nap állását is megpróbálta megjegyezni. Csak azután húzta elő a tartalék kulcsot, és nyitotta ki az ajtót.

„Papa?”

Gyorsan megforgatta a kulcsot mindkét zárban. Villanyt gyújtott.

„Itthon vagy, papa?”

Mindig elkiáltotta magát, mielőtt belépett egy-egy helyiségbe. Igyekezett, hogy a hangja erős és mély csengésű legyen. Az előszobából a konyhába ment. Onnét megint csak az előszobán át a nappaliba. Aztán a hálósobába. Nem feledkezett meg a fürdőszobáról és a WC-ről sem. Benézett a spájzba is, ott erjedt alma és zöldség szaga csapta meg hidegen.

Az apja, a megrögzötten takarékos gyűjtögető, aki vajat kent a penészes kenyérré és meleg víz alá rakta a lejárt konzerveket – az apja nem volt sehol.

És az összes többiekhez hasonlóan utána sem maradt semmiféle nyom. Olyan volt minden, mintha épp az imént ment volna el valahová. Még az olvasószemüvege is ott hevert a tévé tetején, mint rendesen.

Jonas talált a hűtőszekrényben egy üveg még ehetőnek tűnő uborkát. Kenyér nem volt. Helyette ott hevert egy csomag kétszersült a tálalón. Ennyivel be is érte. Nem volt kedve másodszor is benyitni a spájzba.

Miközben evett, megpróbált behozni valami tévéadást, de nem fűzött hozzá túl nagy reményeket. Csakhogy teljesen lemondani sem tudott róla, mivel eszébe jutott, hogy az apja készüléke szatellitantennára volt kötve. Talán csak a kábeles hálózat ment tönkre, és műholdról foghatók az adók.

Vibrálás.

A hálósobában komótosan ketyegett apa faliórája. Jonas megdörzsölte a szemét. Nyújtózkodott.

Kinézett az ablakon. Úgy látta, semmi nem változott. A nejlonzacskó libgett a szélben. Mindegyik autó ugyanott. A Nap is a szokásos helyén, és láthatólag a mindennapi pályáján haladt.

Az ingét meg a nadrágját felakasztotta egy vállfára. Fülelt még egy kicsit, hát-ha hall valami mást is a faliorán kívül. Aztán bekúszott a takaró alá. Még benne volt az apja illata.

Sötétedett. Eleinte nem tudta, hol van.

Az óra gyermekkora óta ismerős ketyegése abba az illúzióba ringatta az ébredést megelőző félálomban, hogy valahol másutt van, egy másik időben. Sokszor hallgatta ezt a ketyegést gyerekkorában, amikor lefektették a nappaliban a heverőre, hogy aludjon délután. Csak ritkán fordult elő, hogy tényleg elaludt. Inkább éber álmokba merült, amíg megjelent az anyja, hogy kakaóval vagy egy almával felébressze.

Felkattintotta az éjjeliszekrényen álló lámpát. Több mint két órát aludt. A Nap már nyilván olyan alacsonyan állt, hogy sugarai csak a legfelső emeleteket érték a szűk utcában. Mintha késő este lett volna a lakásban.

Alsónadrágban csoszogott ki a nappaliba. Úgy tűnt, mintha az imént még lett volna itt valaki. Mintha ez a valaki lábujjhegyen hagyta volna el a lakást, hogy ne zavarja meg Jonas álmát. Szinte érezte a lenyomatokat, amelyeket ez a valaki hátrahagyott a helyiségben.

Elkiáltotta magát: „Papa?” Pedig tudta, hogy válasz nem érkezik.

Ötözködés közben kinézett az ablakon. A nejlonzacskó. A motorkerékpárok. A palack a szemetesekukában.

Minden változatlan.

Othon talált egy konzervdobozt az egyik polcon. Miközben a tányér a mikróban forgott, feltette magának a kérdést, hogy vajon mikor mehet legközelebb vendéglőbe. Nézte, ahogy fogytak a másodpercek a kijelzőn. Még 60. Még 30. 20. 10.

Bámulta az ételt. Éhes volt, de nem volt étvágya. Letakarta és félretolta a tányért, aztán odaállt az ablakhoz.

Odalent a Brigittenauer Lände. Egy harsány világoszöldben pompázó fasor kissé eltakarta a Duna-csatorna zavaros, halkán tovacsobogó vizét. A túlsó parton a Heiligenstädter Ländét szegélyező fák magaslottak. A BMW Wien épületétől jobbra még mindig forgott a két nagy Ö3-logó az ugyancsak elnémult rádióadó tetején. A láthatáron a közeli, erdő borította hegyek zárták körbe a várost: a Hermannskogel, a Dreimarkstein, az Exelberg. A Kahlenbergen, ahol Jan Sobi-eski több mint háromszáz esztendeje felvonult a török ellen, ott meredezett a ropant tévéantenna.

Jonas végighordozta tekintetét a panorámán. Ez a kilátás vonzotta ide két esztendeje. Itt álldogált esténként, és bámulta a hegyek mögött lenyugvó napot, amely egészen a legutolsó pillanatokig felküldte hozzá a sugarait.

Ellenőrizte, hogy bezárta-e a lakást. Töltött magának egy whiskyt. Fogta a poharat, és visszatért az ablakhoz.

Sok lehetséges magyarázat nem volt. Valamiféle katasztrófa történt. De ha az emberek mondjuk egy küszöbönálló nukleáris rakétatámadás elől menekültek – hol maradtak akkor a bombák? És ugyan ki vette volna a fáradságot, hogy ilyen drága technológiát pazaroljon erre a régi, időközben eljelentéktelenedett városra?

Aszteroida-becsapódás. Jonas látott olyan filmeket, amelyekben kilométeres magasságú szökőár árasztotta el a szárazföldet egy-egy ilyen esemény után. Ez elől menekültek volna az emberek? Mondjuk az Alpokba? De akkor maradt volna utánuk legalább valamiféle nyom. Az lehetetlen, hogy egyetlen éjszaka leforgása alatt evakuáltak egy milliós várost, épp csak őröla feledkeztek meg. Mindezt a tetejébe úgy, hogy még csak észre sem vette.

Vagy álmodott. Vagy megőrült.

Gépiesen kortyolt egyet.

Főlnézett a kéklő égre. Nem hitt a földönkívüliekben, akik éveket utaztak volna csak azért, hogy eltüntessék az összes bécsit, pont őt kivéve. Nem hitt egyik változatban sem.

Előhúzza a telefon alól a címeket tartalmazó noteszát. Sorra felhívta belőle az összes számot. Újra felhívta Wernert, és Marie angliai rokonait. Hívta a rendőrséget, a tűzoltóságot, a mentőket. Próbálta a 911-et, a 160 604-et, a 1503-at. Nem működött a segélyhívás, nem volt taxi, nem volt pontosidő.

Átnézte a videogyűjteményét. Olyan filmeket keresett, amelyeket még nem, vagy már rég nem látott. Egész sor komédiát halmozott fel a tévé előtt. Leeresztette a redőnyt.

2

Torokfájásra ébredt. Megérintette a homlokát. Láza nem volt. A mennyezetet bámulta.

Reggeli közben meggyőződött róla, hogy a tévé vibrál, az utca pedig továbbra is néptelen, aztán leült a telefon mellé. Marie se a mobilján, se a rokonainál nem jelentkezett. De a többiek sem voltak elérhetőek.

Kipakolta a fél gyógyszeres dobozt, mire talált végre egy aszpirint. Amíg a gyógyszer pezsegve feloldódott egy pohár vízben, kiment zuhanyozni. Tréningruhába öltözött. A poharat egy hajtásra kiitta.

Ahogy kilépett a ház árnyékából, jobbra-balra kémlelt. Ment pár lépést, aztán villámgyorsan hátranézett. Fülelt. Csak a Duna-csatorna halk csobogása hatolt a fülébe. Nyakát nyújtogatva próbált észrevenni valami mozgást a hátsó ablakokban.

Semmi.

Visszament a házba, le az alagsorba. A pincéjében felforgatta a szerszámos ládát, de nem talált semmi alkalmasat. Egy idő múlva eszébe jutott a használt gumiabroncsok tetején felejtett csőfogó.

„Van itt valaki?”

A hangja nevetségesen erőtlenül csengett a Nyugati pályaudvar hatalmas pénztárcsarnokában.

Felcaplatott a lépcsőn a várócsarnokba, a fogó a vállán. A pénzváltó, az újságos, a talponállók – zárva volt minden.

Kiment a peronokhoz. Itt-ott vonatok álltak, mintegy menetkészen. Visszament a várócsarnokba. Aztán újra ki a peronokhoz.

Vissza.

Ki.

Felugrott a bregenzi intercityre. Kocsiról kocsira, fülkéről fülkére haladva átkutatta az egész vonatot. Keményen markolta a fogót. A dohos kocsikba lépve hangosan kiáltozott. Időnként köhécselt, olyan öblösen harákkolt, mintha harminc kilóval nehezebb lenne. A fogóval döngette a falat, hogy a lehető legnagyobb lármát csapja.

Délre az utolsó szögletig átkutatta a pályaudvart. Minden vonatot. A vasúttársaság összes irodáját. A várótermeket. A vendéglőt, amelynek száználmas kínálatába belekóstolt néhányszor. Odabent még mindig zsírszag terjengett. A közértet. A dohányboltot. A News & Books-t. Üvegtáblákat és üvegajtókat tört be a fogóval, szirénázó riasztóberendezéseket rángatott ki a falból. A hátsó szobák leghátolsó szobáit is átkutatta. Kétnapos kenyér mutatta, mikor járt ott utoljára valaki.

A várócsarnok közepén álló hatalmas tábla nem jelzett se érkező, se induló vonatot.

Az órák jártak.

Az ATM adott ki pénzt.

A schwechati repülőtéren nem bajlódott azzal, hogy a parkolóházban hagyja az autót, és gyalog tegye meg a hosszú utat visszafelé. Közvetlenül a főbejárat előtt állt meg, a tilosban, ahol rendszerint rendőrök és biztonsági emberek járőröztek.

Idekint valamivel enyhébb volt az idő, mint a városban. A zászlók hangosan csapkodtak a szélben. Tenyerével leárnyékolta a szemét, végigpásztázta az eget, repülőgépeket keresett. A fülét hegyezte. A zászlók csapkodásán kívül semmit nem hallott.

Vállára vetette a fogót, és a halvány fényben úszó folyosókon át lement az indulási szintre. A kávézó előtti asztalokon ott álltak tartóikban az itallapok. A kávézó zárva volt, akárcsak az étterem meg a pub. A liftek működtek. A várótermek felé szabad volt az út. A tájékoztató táblák nem jeleztek indulást. Az összes képernyő sötét.

Átfésülte az egész területet. Amikor átment egy biztonsági kapun, felüvöltött a sziréna. Hiába verte szét a fogóval, az üvöltés csak nem szűnt. Nyugtalanul körülpillantott. Kapcsolótáblát vett észre a falon. Megnyomott egypár gombot. Végre csend lett.

Az érkezési szinten elbajlódott egy számítógép-terminállal. Megpróbálta kideríteni, mikor indult vagy érkezett az utolsó járat. De vagy egyáltalán nem értett a dologhoz, vagy a számítógép volt működésképtelen. A képernyőn értelmetlen táblázatok villództak, és akárhogy igyekezett, se az egerrel, se a billentyűzettel nem sikerült eltüntetnie őket.

Eltévedt egypárszor, mire megtalálta a lépcsőházat. Kiment a kifutópályára.

A hidaknál álló gépek legtöbbször az Austrian Airlineshoz tartozott. De volt ott egy Lauda is, meg egy Lufthansa, meg egy jemeni és egy belga gép. Kicsit távolabb az El-Al 727-ese állt. Ez a gép érdekelte a legjobban az összes közül. Vajon miért állt olyan messze, odakint? Csak nem felszállásra készült?

Ahogy odaért a géphez, leült. Zihálva pillantott előbb felfelé, aztán vissza az épületre. Csalódott volt. A gép nem is állt olyan messze, csak becsapták a kifutópálya dimenziói. Különben sem utalt semmi arra, hogy a pilóta épp a starthely felé tartott volna.

Jonas kiáltozni kezdett. A fogót dobálta, előbb a pilótafülkét, aztán az utastér valamelyik ablakát akarta eltalálni. Amikor már nyolcadszor vagy kilencedszer csapódott csörömpölve az aszfaltnak, a fogó kettétört.

Átkutatott minden csarnokot, minden várótermet, minden helyiséget, ahová csak bejuthatott. Azon a részen, ahol a csomagokat rakodták, talált valamit, ami felvillanyozta: tucatnyi bőröndöt és utazótáskát.

Izgatottan nyitotta ki az első koffert. Alsónemű. Zoknik. Ingek. Tisztálkodószer.

Se ez a bőrönd, se a következők nem kínáltak semmiféle támpontot arra nézvést, hogy vajon mi történhetett a tulajdonosaikkal. De nem is volt ott annyi csomag, hogy esetleg egyetlen járhoz tartozhatott volna az egész. Valószínűbbnek tűnt, hogy elveszett vagy át nem vett táskákról és bőröndökről volt szó. Ki tudja, mikor kerültek ide. Segíteni mindenesetre nem segítettek.

Kiszállt a Karolinengasse és a Mommsengasse sarkán álló ház előtt. A nyitott oldalablakon keresztül visszanyúlt az autóba, és dudált. Fölnézett a környék ablakaira. Egyetlen ablak sem nyílt ki, egyetlen függöny sem libbent, jóllehet szakadatlanul dudált.

Meg sem próbált becsöngetni a kaputelefonon. A ház kapuja nagyrészt üvegből volt, elintézte azzal, hogy néhányszor belevágta a fogó egyik szárát. Behúzta a nyakát, és a kapu keretén át belépett.

Werner az első emeleten lakott. A kémlelő alatt egy súlyos terhet cipelő jakfőzője. A lábtörlőn kiöltött Rolling Stones-nyelv bosszantotta a látogatót. Eszébe

jutott, hányszor álldogált itt egy-egy üveg borral, és hallgatta Werner közeledő lépteit.

Megdöngette az ajtót a fogóval. Kinyitni nem bírta. A zárhoz legalábbis pajszerra lett volna szükség. Papírt és ceruzát keresett a zsebeiben, hogy hátrahagyjon legalább valami üzenetet. Csak egy használt papírsebkezőt talált. Megpróbált pár szót az ajtóra firkantani, de a ceruza hegye kitört.

Amikor megérkezett a Déli pályaudvarra, rádöbbsent, hogy farkaséhes.

Ablakról ablakra, üzletről üzletre végigjárta a pénztárcsarnokot. A fogó szárával törte be sorra a kirakatokat. A riasztókat ezúttal nem állította le. Miután szétverte a pénzváltó ablakát, kivárt egy ideig. Vajon bekapcsol-e a riasztó, vagy folytatnia kell a rombolást? Hátha akad még valaki, aki ügyel a törvényre meg a rendre, és közbelép, ha takarékpénztárakat fosztogatnak.

A szirénák fülsiketítő vijjogása közepett ment fel a mozgólépcsőn a peronokhoz. A kutatást a keleti szektorban, az 1.-11. peronon kezdte. Ott ritkán járt azelőtt. Nem sietett. Aztán fellépett a másik mozgólépcsőre.

A peronok előtti üzletek kirakatait a déli szárnyban is sorra betörte. Kicsit elcsodálkozott, hogy ezekben nem volt riasztó. Az egyikből elvett egy zacskó chipset meg egy üdítőt, mellé egy csomag papírsebkezőt a csöpögő orrára. Az újságos bódében felnyalábolt egy csomó tegnapelőtti újságot.

Nem kutatott tovább kocsiról kocsira, hanem belépett a legelső fülkébe a zágrábi vonaton. Az ülés forró volt, a levegő fullasztó. Lerántotta az ablakot. Leült. A lábát felrakta a szemközti ülésre, a cipőjét nem vette le.

Gépiesen rakosgatta a szájába a chipset, közben az újságokat lapozgatta. A legapróbb jelét sem találta annak, hogy valami különös esemény lett volna készülőben. Belpolitika – nyavalygás, külföld – válságok, krónika – borzalmak és banalitások. A tévéműsorban sorozatok, talkshowk, filmek, magazinok.

Olvasás közben csaknem leragadt a szeme.

A riasztók egyhangú sívítása csak tompán hallatszott a kocsiban.

Lesöpörte öléből az újságot. Egy perc nyugalom – ennyit megengedhet magának. Egyetlen percnyi pihenés lehunyt szemmel, fülében a szirénák elmosódó hangja. Egyetlen perc nyugalom –

Felugrott. Hevesen megdörzsölte az arcát. Reteszt keresett az ajtón, aztán eszébe jutott, hogy az csak a hálókocsikban van.

Kilépett a folyosóra.

„Hé! Van itt valaki?”

Ujjbegyével megvizsgálta a fülke függönyének anyagát. Mocskos, füstös rongydarab, máskor hozzá nem nyúlt volna. Most teljes testsúlyával rácsimpaszkodott. Éles recsenés, és a ronggyal a kezében a padlóra zuhant. A fogó maradékával sikerült csíkokra szaggatnia a függönyt. A csíkok egyik végét az ajtókilincsre, másik végét a csomagtartó rácsára csomózta.

Miután ágyat eszkábált a hat ülésből, kiitta az üdítőt. Lefeküdt.

Megint valamivel frissebbnek érezte magát. Nyitott szemmel hevert, karja a feje alatt párna gyanánt. Tenyerével végigsimított az ülés plüsshuzatán. Valaki lyukat égetett bele.

Eszébe jutott az a nyár, amikor beutazta Európát a barátaival. Sok ezer kilométert tett meg egy ehhez hasonló, mozgó matracágyon. Az egyik idegen szagtól a másikig. Az egyik eseménytől a másikig. Az egyik izgalmas városból a másikba, még hívogatóbbra. Tizenöt év telt el azóta.

Vajon hol lehetnek most azok az emberek, akikkel akkor pályaudvarokon és parkokban éjszakázott?

Hol lehetnek most azok az emberek, akikkel két napja beszélt utoljára?

És ő maga hol van vajon? – A vonaton. Kényelmetlen. Nem akar elindulni.

Nagyjából fél órát alhatott. A szája szögletéből kicsordult a nyál. Reflexszerűen letörölte az ülésről a ruhaujjával. Az ajtóra pillantott. Rögtönzött zárja érintetlen volt. Lehunyta a szemét, és hallgatózott. Minden hang változatlan. A riasztók pont ugyanúgy vijjogtak, mint az imént.

Kifújta a megfázástól meg a fülke porától eldugult orrát. Aztán megpróbálta lefejtetni a függöny csíkjait az ajtóról. Kiderült, hogy túlságosan alapos munkát végzett. Bogozgatta a csomókat, de nem volt elég türelme, és ügyetlen volt a keze is. Próbálta erővel. Az ajtó egy centit engedett. Aztán a csomók végképp megszorultak.

Nem tehetett mást, erőszakkal kellett szabadulnia. A fogó szárával betörte az ajtó üvegét. Óvatosan kimászott. Visszanézett a fülkébe, hogy megjegyyezze a látványt, arra az esetre, ha valamilyen okból visszatérne.

Kifosztotta a közértet.

Italokat és leveskonzerveket vett le a polcra, rágcsálnivalót, csokoládét, almát és banánt. Húst és felvágottat pakolt a fém bevásárlókosárba. Az áru nemsokára megromlik. Bele sem mert gondolni, mikor jut legközelebb friss sztékhez.

Mielőtt beszállt, körbejárta az autóját. Nem volt teljesen biztos benne, hogy pontosan ilyen helyzetben állította le.

Körülpillantott. Tett pár lépést, aztán visszatért a kocsihoz.

3

Utcai ruhában ébredt.

Úgy rémlett, este felvette a pizsamáját. És ha esetleg nem is, otthon mindig valami kényelmeset hordott. Előző este mindenesetre átöltözött.

Vagy mégsem?

A konyhában öt üres sörösdobozt talált. Igen, ezeket kiitta, arra világosan emlékezett.

Zuhanyzás után behajigált egy táskába néhány pólót meg alsónadrágot, még mielőtt elindult volna deprimáló felfedező útjára az ablakhoz, a tévéhez meg a te-

lefonhoz. Éhes volt, az étvágya viszont cserben hagyta. Úgy döntött, majd útközben megreggelizik valahol. Kifújta az orrát, kent valami kenőcsöt a gyulladt orrlukái alá. Borotválkozni nem volt kedve.

Nyugtalanul vizsgálgatta a fogast. Valami megváltozott tegnap óta. Mintha egy zakóval több lógna rajta. Csakhogy az lehetetlen. Az ajtót kulcsra zárta. Nem járhatott itt senki.

Már a lábtörlőn állt, az ajtóban. Muszáj volt még egyszer visszamennie. A fogasokat bámulta. Még mindig nem tudta, mi zavarja.

A levegő tiszta volt, az ég szinte valószerűtlenül felhőtlen. Időről időre feltámadt a szél. Az autó műszerfala mégis szinte olvadozott. Letekerte az összes ablakot. Bizonytalanul nyomogatta a rádió gombjait. Nem hallatszott más, csak sercegés, hol hangosabban, hol kicsit halkabban.

Az apja lakásában minden változatlan. A falóra ketyegett. A vizespohár, amelyből ivott, ott állt az asztalon, benne a maradék. Az ág bevetetlen. Ahogy kinézett az ablakon, meglátta a kerékpárt, nyergén továbbra is ott volt a ráhúzott nejlonzacskó. A kukában még mindig ott a palack, a motorkerékpárok a helyükön.

Már épp indulni akart, amikor eszébe jutott a kés.

Nem kellett sokáig keresgélnie. Apja a bársekrény melletti fiókban tartotta a háborús emlékeit. Becsületkereszt I, becsületkereszt II, közelharc-érdemérem. Gyalogsági rohamjelvény, sebesülési érem, keletifront-érdemrend. Jonas ismerte mindegyiket, gyerekkorában gyakran végignézte, ahogy az apja tisztogatta őket. Címjegyzék, igazolványok, a bajtársak levelei. Három fénykép: az apja más katonákkal együtt valami sötét helyiségben üldögélt, az arcán idegenszerű kifejezés. Jonas nem emlékezett, hogy valaha is ilyennek látta volna. És ott hevert a fiókban a kés is. Magához vette.

Utoljára egy munkahelyi kirándulás alkalmával járt a schönbrunni állatkertben. Kimondottan jó hangulatú kirándulás volt, sok-sok évvel ezelőtt. Már csak halvány emlékei voltak mocskos ketrecekről, meg egy kávézóról, ahol nem szolgáltak ki őket.

Azóta sok minden megváltozott. Az újságok azt írták, Schönbrunn Európa legszebb állatkertje. Minden évre akadt egy-egy újabb szenzáció. Mondjuk két koala, vagy valami más ritka állat, így aztán az összes bécsi családapa és családanya kénytelen volt évente elzarándokolni az állatkertbe a teljes lelkesültség állapotában leledző gyerekeivel. Jonasnak soha nem jutott volna eszébe sorban állni vasárnap a ragadozók ketrecei vagy a rovarház előtt. Most a pénztárak mögötti fémkapuknál állította le az autót, mert ott nem tudott áthajtani. Meg akart bizonyosodni, hogy nemcsak az emberek tűntek el, hanem az állatok is.

Pár percig dudált, csak azután szállt ki. Zsebre dugta a kést. Magához vette a fogó szárát is.

Léptei csikorogtak a kavicsos úton. A levegő idekint valamivel tisztább volt, mint a városközpontban. A szél megborzosolta a parkot környező fák lombját. A kerítés mögött, amely a felirat szerint a zsiráfok kifutóját választotta le, nem mozdult semmi.

Nem vitte tovább a lába, csak addig, ahonnan még láthatta az autóját. Képtelen volt letérni valamelyik mellékútra. A kocsi volt az otthona, a biztonsága.

Megmarkolta a fogó szárát, és villámgyorsan hátrafordult. Megállt, és lehajtott fejjel hallgatózott.

Csak a szél.

Az állatok eltűntek.

Visszarohant az autóhoz. Beugrott az ülésre, becsapta az ajtót, és lenyomta a zárat. Csak azután rakta le a fogószárát meg a kést az anyósülésre. Az ablakokat a hőség ellenére sem húzta le.

Az A1-en gyakran utazott. Lakott Salzburgban egy nagynénje, Linzben pedig időről időre új kollekciókat kellett átvennie a cég számára. Ezt az autópályát szerette a legkevésbé. Az A2-t jobban kedvelte, az dél felé vezetett, a tengerre. És kisebb volt rajta a forgalom is.

Le sem szállt a gázzól, úgy nyitotta ki a kesztyűtartót, és kezdte kipakolni a tartalmát az anyósülésre. A torokfájása lassanként megfázássá nőtte ki magát, és ezt egyre terhesebbnek érezte. Verejték lepte a homlokát. Torkában megduzzadtak a nyirokcsomók. Az orra úgy eldugult, hogy jószerivel csak a száján keresztül lélegzett. Marie rendszerint tartott magánál orvosságot apróbb panaszokra. A kesztyűtartóban azonban nem hagyott semmit.

Minél messzebbre jutott Bécestől, annál gyakrabban kapcsolta be a rádiót. Amikor a kereső végigfutott az összes frekvencián, kikapcsolta.

A Grossram pihenőben néhány parkoló autó láttán felvillant benne a remény. Dudált. Kiszállt, gondosan bezárta az autót. A vendéglő bejáratához sétált. Az automata ajtó zümmögve kinyílt.

„Hahó!”

Habozott. A vendéglő egy kis fenyves árnyékában állt. Jóllehet ragyogón sütött a Nap, odabent félhomály uralkodott, mintha esteledne.

„Van itt valaki?”

Az ajtó becsukódott. Visszaugrott, nehogy bent rekedjen, az ajtó erre megint kinyílt.

Visszament az autóhoz, és magához vette a kést. Körülnézett minden irányba, hátha feltűnik neki valami. De sehol semmi különös. Egy autópálya-pihenő szokásos képe. Parkoló autók a vendéglő előtt, tankoló autók a benzinkútnál. Épp csak ember nem volt sehol. És teljes volt a csend.

Megint kinyílt az automata ajtó. Ezerszer hallott zümmögése most váratlan híradásként hatolt a tudatalattijába. Átment a shopot meg a kasszákat a vendég-

lőtől elválasztó forgókereszten, és máris az asztalok között állt. Farmernadrágja mély zsebében erősen markolta a kést.

„Na, mi van?” kiáltotta jó hangosan.

Az asztalokon teríték. Az önkiszolgáló pulton máskor leveses és mártásos tálak, meg péksüteményes kosarak álltak, kenyérkocka a kis kelyhekben, saláta a nagyokban. Most viszont nem állt ott semmi. Csak egy sor nagy, fehér abroszszal megterített asztal.

A konyha egyik polcán felfedezett egy megszegett vekni kenyeret. Kemény volt, de még elrágható. Szendvicskrémet talált az egyik hűtőszekrényben. Állva evett, közben a konyha kövezetét bámulta. Aztán visszament a vendéglőbe, és az egyik presszógépen főzött magának egy kávé. Az első keserű volt. Lecsorgatott egy másodikat, az se volt jobb. Csak a negyediket helyezte rá a csészealjra.

Kiült a teraszra. Tűzött a nap. Kifeszítette az ernyőt az asztal fölé. A teraszon álló asztalokon sem látott semmi rendkívülit. Hamutartó, fagylaltlap, étlap, só- és borsszóró, fogpiszkáló. Ugyanígy nézett volna ki minden, ha pár nappal korábban vetődik erre.

Körülpillantott. Sehol senki.

Egy ideig az autópálya szürke csíkját bámulta, aztán eszébe jutott, hogy ült már itt egy alkalommal. Marie-val. Ráadásul ugyanennél az asztalnál. Ezt a látószög alapján állapította meg, amely megengedte, hogy szemügyre vegyen egy aprócska, meglehetősen eldugott veteményes kertet. Még emlékezett rá. Franciaország felé tartottak, nyaralni. Itt reggeliztek.

Felugrott. Talán a bécsi telefonokkal volt valami baj. Innét talán fel lehet hívni valakit.

A pénztárnál talált is egy készüléket. Időközben már fejből tudta Marie angliai rokonainak a számát. A kagylóban ugyanaz a szokatlan hívásjelzés.

Bécsben sem vette fel senki. Se Werner, se az iroda, se az apja.

Elvett az egyik állványról egy tucat képeslapot. Bélyeget talált egy mappában, a pénztárgép alatti fiókban. Az egyik lapra felírta a saját címét.

A szöveg így hangzott: *Grossram autópálya-pihenő, július 6.*

Felragasztotta a bélyeget. Volt a bejárat mellett egy postaláda. A felirat szerint a ládát 15 órakor ürítik. Hogy melyik napon, azt nem közölték. Ennek ellenére bedobta a lapot. A többit a szükséges bélyegekkel együtt magával vitte.

Épp ki akarta nyitni az autót, amikor feltűnt neki egy a közelben parkoló sportkocsi. Odament hozzá. A kulcs persze nem volt benne.

A következő lehajtónál elhagyta az autópályát. Megállt az első faluban, a legelső ház előtt. Csöngetett, bezörgetett.

„Halló! Halló!”

Az ajtó nyitva volt.

„Van itt valaki? Hé! Halló!”

Átkutatta az összes helyiséget. Se ember, se kutya, se egy kanárimadár. De még csak egy rovar sem.

Addig cirkált dudálva a faluban, míg végül már nem bírta elviselni a zajt. Aztán átkutatta a vendéglőt. Semmi.

A helységek, amelyekbe a következő órákban elvetődött, messze estek a főútvonalaktól. Csak egypár félig romos házból állt mindegyik, úgyhogy felötlött benne a kérdés, vajon lakott-e erre felé az utóbbi időben egyáltalán valaki. Patika sehol. Autókereskedés pláne nem. Már bánta, hogy nem valamelyik nagyobb város közelében hajtott le az autópályáról. Ráadásul mintha el is tévedt volna.

Régi szokása szerint lehajtott a padkára. Jó ideig eltartott, mire kiigazodott a térképen. A Dunkelsteiner Waldban bolyongott. A legközelebbi autópálya-felhajtó több mint húsz perc. Oda akart eljutni, mert attól kezdve gyorsabban haladhatott. De már fáradt volt.

A következő faluban akadt legalább egy élelmiszerbolt. Megkereste a legdrágább homlokzatú házat. Zárva volt. A fogószár ismét jó szolgálatot tett az egyik ablakon. Bemászott rajta.

A konyhában talált egy doboz aszpirint. Amíg a tableta hangosan pezsegve feloldódott egy pohár vízben, Jonas átkutatta a házat. Jó polgári berendezés, sőtét tömörfa bútorok. Felismert egypár darabot. A 99-es svéd szériából valók, ő maga is jó üzleteket kötött velük annak idején. A falakon trófeák. A padlón azok a vastag szőnyegek, amelyeket az irodában csak atkaszalonnának hívtak. Ezek közül is felismert néhányat. Nem olcsók, de nem is túl ízlésesek. Itt-ott néhány elhajigált játékszer.

Visszament a konyhába, megitta az aszpirint.

Aztán újra a nappaliba, és lehunyta a szemét. A konyhából tompán átszűrődött egy óra ketyegése. A kandalló repedéseiben pattogott a szellőkésektől leváló korom. Porszag volt, fa és nedves ruhák illata.

Az emeletre vezető lépcső nyikorgott. Odafönt voltak a hálószobák. Az első nyilván a gyerekszoba. A második helyiségben franciaágy.

Habozott. De olyan fáradt volt, hogy majd leragadt a szeme. Egy hirtelen ötletnek engedve meztelenre vetkőzött. Behúzta a nehéz sötétítőfüggönyöket, úgyhogy végül már csak egy éjjeliszekrény-lámpa halvány fénye világította be a szobát. Megbizonyosodott, hogy bezárta az ajtót, aztán lefeküdt az ágyra. A lepedő puha volt, a takaró anyaga meglepően finom. Más körülmények között jól érezte volna magát.

Lekattintotta a lámpát. Az ágy fejénél ébresztőóra alig kivehető ketyegése. A párnából egy olyan ember illata áradt, akivel soha nem találkozott. Odafent a padláson füttyörészett a szél. Az ébresztőóra ketyegése valahogy ellazította.

Belezuhan a sötétségbe.

Jobban érezte magát, mint eddig. Ahogy felült, a pillantása a vitrinben álló, aranykeretes fényképekre tévedt. Papír zsebkendő szorított csepegő orra alá, és odatámolygott, mint valami alvajáró.

Az első képen negyven körüli nő. Nem mosolygott, a szemében mégis derű bujkált. Valahogy nem illett ebbe a házba.

Jonas egy ideig eltöprengett, vajon mi lehetett a foglalkozása. Titkárnő? Alkalmazott? Vagy butikja volt valamelyik közeli kisvárosban?

A másik fényképen a férfi. Valamivel idősebb. Őszülő bajusz, szúrós, sötét szempár. Olyasvalakinek látszott, aki a munkájából adódóan egésznap terepjáróval járja a vidéket.

Két gyerek. Szőkék. Nyolc vagy kilencéves az idősebbik, a másik még csak pár hónapos. Mindkettő jámbor kinézetű.

A nő képe egészen az autópálya-felhajtóig elkísérte. Néha még Linz előtt is eszébe jutott a ház, miközben a rádió gombjain babrált. Aztán összeszedte magát, nehogy túlszaladjon a lehajtón.

Már messziről meglátta a hatalmas gyárkéményeket. Egyik sem füstölgött.

A sebességkorlátozással mit sem törődve hajtott be a városba. Reménykedett, hogy esetleg megállítja egy rendőr. De kezdettől fogva biztos volt benne, hogy itt sem stimmel valami.

Sehol egy járókelő.

Az üzletek az utca mindkét oldalán néptelenek.

Egy-egy lámpa pirosra váltott, de a keresztező forgalomra hiába várt.

Dudált. Túrázta a motort. Vadul fékezett, a gumik csikorogtak és égett szagot árasztottak. Háromszor hosszan, háromszor röviden, aztán megint háromszor hosszan dudált. Többször is végighajtott ugyanazon az utcán. Sehol egy kinyíló ajtó, sehol egy szembejövő autó. Viszont nem volt olyan büdös, mint amikor legutóbb itt járt. A levegőben készülődő vihar párája.

Amikor egy gyógyszertár előtt kiszállt, felötlött benne a kérdés, vajon miért van ilyen szokatlanul hűvös. Hetek óta a hőségtől szenvedett, most meg borzongott. De valószínűleg nem a készülődő vihartól, hanem a megfázástól.

Betörte a gyógyszertár üvegajtóját. Levett a polcról egy csomag aszpirint, meg valami szopogató tablettát a torokfájására. Kifelé menet véletlenül meglátta az echinacint. Abból is zsebre rakott egy dobozzal.

Rövid keresés után talált egy panziót, amelynek az ajtaja nyitva volt. Kiáltott. Választ nem kapott, de nem is remélt.

Az étkezőben nem talált semmi különöset. A helyiség párás volt, égett zsír és hideg füst szaga terjengett benne.

Kiáltott még egyet.

A konyhában feltett egy fazék vizet, és beledobott néhány szem krumplit. A várakozást az étkezőben ütötte el a július 3-i újsággal. Aznap még járt itt vala-

ki, ezt bizonyították a mártásfoltok meg a kenyérmorzsák a papíron. Maga az újság ugyanolyan ártatlannak tűnt, mint az, amelyet előző nap a Déli pályaudvaron olvasott. Semmi nem utalt arra, hogy rendkívüli esemény volna készülőben.

Az ajtóhoz lépett. Az égen átcikáztak az első villámok. Az erősödő szél üres cigarettásdobozokat és egyéb szemetet kergetett végig az utcán. Jonas hátrahajtotta a fejét, és megmasszírozta a vezetéstől elgémberedett vállait. Az égen feltorlódtak a fekete felhők. A távolban dörgött. Megint egy villám. Aztán még egy.

Épp visszaindult az étkezőbe, amikor csattanást hallott valahonnét a magasból. Körül sem nézett, úgy rohant ki az autóhoz. Beugrott, és lenyomta a zárat. Kihúzta a tokból a kést. Pár percig várt. Az ablakokon lecsapódott a pára.

Letekerte az oldalablakot.

„Mit akarsz?” kiáltotta.

Újabb csattanás, kicsit gyengébb, mint az első. Aztán rögtön utána még egy.

„Gyere elő!”

Súlyos cseppek hullottak a karosszériára, az aszfaltra. Dübörgés.

Miközben a panzió bejárata felé rohant a zuhogó esőben, felnézett, de az emeletet fák takarták. Berontott az étkezőbe. Feltépte a lépcsőház ajtaját. Csupasz késsel a kezében rohant felfelé. Hosszú, szűk folyosón találta magát, alig hatolt be odakintről némi fény. A villanykapcsolót idegességében nem találta.

Megállt egy behajtott ajtó előtt. Az ajtószárnyat egyenletes kattogással csapkodta a félfának a huzat. Jonas belökte az ajtót, és a késével előre döfött.

A szoba üres volt. Még csak bútor sem volt benne. A hatalmas ablakot csapkodta a szél.

Jonas többször megpördült a saját tengelye körül. Markában szúrásra készen szorongatta a kést. Odament az ablakhoz. Gyorsan kinézett, aztán vállá fölért vissza a szobába. Megint ki. Az ablak csaknem pontosan a panzió bejárata fölé esett.

Ahogy visszahúzta a fejét, széllelés hatolt a szobába. Az ablakszárny a karjának csapódott. Bezárta. Lefelé menet még mindig a markában szorongatta a kést.

Az étkezőben lerogyott egy padra. Még jó ideig kapkodva, zihálón vette a levegőt. A ruhatár faburkolatát bámulta. Aztán eszébe jutott a krumpli.

Mire letette a kést meg a villát, a vihar elvonult. A tányért ott hagyta az asztalon. Zavaros tócsákat kerülgetve jutott el az autóig.

A pályaudvarra hajtott.

A várócsarnok meg a peronok feljáratához vezető hosszú, félhomályos folyosó ugyanolyan elhagyatott volt, mint az épület előtti tér és maguk a peronok. Betört az egyik bódé kirakatát. Elvett egy doboz üdítőt, és egy húzásra kiitta. Az üres dobozt kidobta egy kukába.

A pályaudvar előtti téren talált egy postaládát. *Linz, főpályaudvar, július 6.* Ezt írta a lapra. Aztán rövid gondolkodás után megcímezte az apjának.

Elhajtott néhány autókereskedés mellett, de az Opelek meg a Fordok nem érdekelték. Csak a város szélén adódott megfelelő alkalom, hogy lecserélje a rozoga Toyotáját. Ott talált végre egy kereskedést, amelynek a kínálata nem szorítkozott családi autókra.

Nem volt autóbolond. Pont a gyors márkákat nem kedvelte soha. Most viszont hülyeségnek tűnt, hogy ne hajtson gyorsabban 160-nál. Úgyhogy búcsút kellett mondania régi autójának. Többe került, mint amennyit ért, és nem kötődtek hozzá szentimentális emlékei.

Csodálkozott, hogy a bemutatóterem üvegezését, amelyben az autók a vevőkre vártak, nem sikerült betörnie a fogó szárával. Biztonsági üveggel ez idáig még nem akadt dolga. Így aztán végül a Toyotával hajtott be a kirakatba. Az autót csörömpölő szilánkeső borította el. Jonas visszatolatott. Sikerült méretes lyukat ütnie az üvegfalon.

Egy piros Alfa Spiderre esett a választása. A kulcsokat megtalálta egy kampon, az eladópult mögött. Egy hatalmas, kétszárnyú ajtó volt az egyetlen kijárat. Annak a kulcsa már valamivel nehezebb dió volt, de végül azt is előkerítette. Odasétált a Toyotához, és kipakolta belőle a személyes holmiját.

Mielőtt beszállt, még egyszer hátrafordult, hogy integessen a régi kocsijának. Ettől aztán rögtön időtlennek érezte magát.

Megállt egy benzinkútnál, száz méterre az autókereskedéstől. A tankolópisztoly rendeltetésszerűen működött. Teletankolta az autót.

A salzburgi autópályán kipróbálta, mire képes a Spider. A gyorsulás hátranyomta az ülésbe. Kinyújtotta a kezét, hogy kitapogassa a rádiót, de az nem volt a kocsiiban. Helyette az anyósülésen heverő tablettát kezdte bontogatni, amelyet a torokfájására hozott magával.

Wels közelében egy gitártok hevert az út szélén, mintha valaki elhajtotta volna.

Jonas visszatolatott. Biztonságos távolságból kövekkel dobálta a tokot. El is találta, de nem történt semmi. Belerúgott. Végül kinyitotta. Elektromos gitár volt benne. A tokba beszivárgott a víz. Nyilván nagy eső volt errefelé is.

Egy ideig összevissza járkált. A nadrágszára térdig átázott a fűben. Nem mesze ott volt az autópálya-felhajtó. Nem tűnt valószínűtlennek, hogy stoppolni szoktak itt. Kiáltozott, türelmetlenül dudált. Eldobált sörösdobozokat, csikkeket, óvszereket talált. Cipője alatt cuppogott a nedves föld.

Nekitámaszkodott a jobb oldali ajtónak.

Bármi jelentőségteljes lehetett, de semmi nem volt szükségképpen az. Talán egy autó tetejéről esett le ez a tok. Talán egy olyan ember csomagja volt, aki ezen a helyen tűnt el. Ezen a helyen, ki tudja, miért és hogyan.

Az erőd mögött épp lebukott a Nap, amikor elhajtott a salzburgi főpályaudvar előtt. Dudálva gördült át a Bahnhofsplatzon, aztán kiment Parschba, ahol a nagy-

nénje lakott. Beletelt némi időbe, mire megtalálta az utat. Amikor végre megérkezett az Apothekerhofstrasséra, becsöngetett. Nem jelentkezett senki, úgyhogy visszaült az autóba. Tudta, hogy nem találta a nagynénje lakásában semmi tanulságosat, ezért nem is vesződött az ajtó feltörésével.

Átment Freilassingba.

Senki.

Senki.

Mivel képtelen volt beletörődni, egy teljes órán át cirkált a városban. Titokban azt remélte, legkésőbb Németországban majd emberekbe botlik. Katonaságra számított. A menekültek sátraira. Netalántán páncélosokra, vagy ABC-fegyverek elleni védőöltözetet viselő emberekre. Mindenképpen valamiféle civilizációra.

Leállította a motort. A müncheni autópálya felé útbaigazító táblákat bámulta, és közben a kormánykeréken dobolt az ujjával.

Meddig menjen még?

A mobiljáról felhívott egy Köln közelében székelő céget. Kicsengett. Háromszor, négyszer, ötször. Bekapcsolt az üzenetrögzítőt.

Már sötét volt, amikor leparkolt a salzburgi Marriott Hotel előtt. Fogta a csomagját, beledobta a fogószárat. A kést a nadrágzsebébe dugta. Bezárta az autót, körülkémlelt. Hallgatózott. Teljes csönd. Valahol egész közel lennie kellett néhány bokornak. Friss virágillat terjengett, de a fajtáját nem ismerte fel.

A forgóajtón át bebukdácsolt a szállodába. Olyan sötét volt, hogy a lába a vas-tag futószőnyeghez tapadt, a táskájával meg feldöntött egy álló hamutartót.

A recepción halvány fényű lámpa égett. Ledobta a táskáját, előrántotta a kést, és körbebámult a sötét előcsarnokban. Szabad kezével a világítás főkapcsolóját kereste, de közben továbbra is a sötétbe meredt.

Hunyorgott az erős fényben.

Amikor a szeme már hozzászokott, észrevette a sztereo-berendezést a széles képernyős tévé mellett álló szekrényben. A decken üres CD-s doboz hevert. Persze Mozart. Jonas megnyomta a play gombot. Eltartott egy ideig, mire felcsendült az első hang.

Szemügyre vette a berendezést. Értékes szerkezet, drágább annál, mint amennyit valaha is hajlandó lett volna kiadni ilyesmiért, az összes elképzelhető extrával. Automatikus CD-tisztítás. Ráadásul volt rajta repeat-gomb is. Jonas megnyomta, és feltekerte a hangerőt. Behúzta a nyakát.

Egy cédulára felírta: *Itt van valaki. Július 6.* A cédulát jól láthatóan kitűzte a bejárati ajtó mellé. Aztán betolt egy fotelt az ajtóba, hogy ne tudjon becsukódni, és a zene kihallatsszon az utcára.

Miközben a recepción válogatás nélkül magához vett egy csomó szobakulcsot, úgy érezte, ledönti lábáról a hangfalak bömbölése. Nem gondolta volna, hogy ilyen ereje lehet egy szokványos, otthoni használatra szánt berendezésnek. A szíve olyan hevesen vert, mintha jókora távot futott volna. Émelygett kicsit. Boldog volt, amikor táskájában tucatnyi zörgő kulccsal meg a rajtuk függő számcédulákkal kijuthatott végre a dübörgésből.

A szobát, amelyben éjszakázni szándékozott, a legfelső emeleten találta meg. Gyalog ment föl, nem bízott a nyikorgó liftben. Három egymásba nyíló helyiségből álló lakosztály volt, tágas fürdőszobával, benne fűtött márványpadló. A csukott ajtón át nem hallatszott föl az előcsarnokban bömbölő zene. Viszont ha résznyire nyitotta az ajtót, világosan halotta, ahogy belépnek az egyes szölámok.

Az ajtót végül kulcsra zárta. Fürdővizet eresztett.

Amíg várta, hogy megteljen a kád, bekapcsolta a tévét. Újra meg újra felhívta Marie mobilját, századszorra is megpróbálta elérni a rokonait.

Fel-alá járkált a lakosztályban. A talpa perzsaszőnyegbe mélyedt, alatta halhalkan meg-megreccsent a parketta. Ezt a recsegést azelőtt valószínűleg meg se hallotta volna. Most viszont már napok óta kínoztta a fülét ez a természetellenes csönd, úgyhogy a legapróbb neszre is összeresztett.

Talált a minibárban egy üveg behűtött pezsgőt. Jóllehet nem tűnt teljesen az alkalomhoz illőnek, mégis pohárral a kezében feküdt bele a kádba. Ivott egy kortyot, behunyta a szemét. Fürdőszók és illóolajok illatát érezte. Sustorogva körülfogta a hab.

Reggel egymásra rakva találta a két cipőjét. Ráadásul pont úgy voltak egymásnak fordítva, hogy eszébe jutott: Marie-val is így rakták egymásra időről időre a mobiltelefonjaikat. Mintha átölelték volna egymást, csak a karjuk hiányzott persze.

Elégé biztos volt benne, hogy nem rakta egymásra a cipőit.

Ellenőrizte az ajtót. Belülről zárva.

Bánta, hogy előző este nem hozott ki némi kenyeret vagy zsömlét a szálloda konyhájának fagyasztókamrájából. Talált pár szem kivit, a gyümölcspolc előtt állva kikanalazta őket.

A zenegép még mindig telebömbölte az egész házat. Behúzott nyakkal odaszaladt a recepcióhoz. Sietősen felírta egy darab papírra a nevét meg a mobiltelefonszámát. Ráfirkantotta még, hogy bárki is olvassa ezt az üzenetet, feltétlenül hívja fel. A cédulát kiragasztotta a recepciós pultra. Mielőtt elhagyta a hotelt, felszerelt papírral meg ragasztószalaggal.

Salzburg, Marriott, július 7. Ezt írta a képeslapra, amelyet a szálloda előtt álló postaládába dobott.

Tizenkettőkor hajtott át a kihalt Villachon, fél egykor a sárkánynál dudált Klagenfurtban. Mindkét városban megírt egy-egy képeslapot, mindkét városban hátrahagyta a telefonszámát. Házak átkutatásával már nem vesztegette az időt.

Több alkalommal megállt egy-egy nagyobb téren, hogy nyugodtan kiszállhasson, és fedezék nélkül tehessen pár lépést. Kiáltozott. Fülelt. A földet bámulta.

A kocsí ereje meg az a körülmény, hogy nem kellett szembeforgalommal törődnie, lehetővé tette, hogy a Loibl-hágón keresztül pár perc alatt elérje a határt. A határállomás néptelen, a sorompó nyitva.

Átkutatta a szolgálati helyiségeket. Felhívta a készülékekben tárolt telefonszámokat. Senki nem jelentkezett. Itt is hagyott üzenetet. Ugyanúgy járt el pár száz méterrel arrébb, a szlovén határállomáson is. Tankolt, felszerelkezett ásványvízzel meg szárazkolbásszal, megivott egy aszpirint.

Nem egészen fél óra alatt megtette a csaknem nyolcvan kilométeres utat Ljubljanaig. A város üres volt. Domzale, Celje, Slovenska Bistrica, Maribor úgyszintén.

Mindenütt hagyott hátra angol és német nyelvű üzeneteket. Bedobott néhány szlovén bélyegeggel ellátott képeslapot. A benzinkutaknál felhívta a készülékekben tárolt számokat, az autópályadíj-beszédő állomásokon megpróbálta működésbe hozni a belső kommunikációs berendezéseket. Szándékosan riasztást okozott. Várt néhány percig. Hátrahagyta a névjegyt, mert a Marriottból magával hozott papírja már elfogyott.

Nem sokkal a szlovén–magyar határ előtt kikerült egy felborult teherautót. Olyan hirtelen fékezett, hogy csaknem elvesztette uralmát a kocsí felett. A kamion vezetőfülkéje az oldalára fordulva hevert. Fel kellett rá másznia, hogy kinyithassa a bal oldali ajtót. A fülke üres volt.

Átvizsgálta a környéket. Az aszfalton féknyomok. A szalagkorlát egy helyen meggyűrődött, a rakomány egy része – valami nyersanyag – az árokba ömlött. Szokványos balesetre utalt minden.

Magyarországon sem talált egyetlen lelket sem.

Elment egészen Zalaegerszegig. Onnét a gyorsforgalmi úton indult vissza Ausztria felé. Heiligenkreuznál lépte át a határt. Az az abszurd érzése támadt, hogy ismét otthon van.

WOLF HAAS

Milyen volt az idő tizenöt évvel ezelőtt?

(A REGÉNY ELSŐ NAPJA)

IRODALMI MELLÉKLET: Haas úr! Sokáig töprengtem és tanakodtam, hogy hol kezdjem.

WOLF HAAS: Igen, én is.

IRODALMI MELLÉKLET: Ellentétben Önnel én nem a végével szeretném kezdeni, hanem...

WOLF HAAS: Szigorú értelemben véve én sem a végével kezdem. Hanem az első csókkal.

IRODALMI MELLÉKLET: De ez valahogyan mégiscsak az eredménye a történetnek, amit elbeszél. Vagy legalábbis a célpont, amely felé minden tart. Szigorúan időrendileg nézve ez a történet végére tartozna. Az Ön hőse tizenöt éven át dolgozott ezért a csókért. És a végén megkapja végre. Ön azonban nem a végén írja le ezt a jelenetet, hanem átemeli az elejére.

WOLF HAAS: Lett volna több olyan kezdésem is, amelyik tulajdonképpen jobban tetszett volna. De nekem nem annyira a kezdés okozott gondot, tehát hogy hogyan kezdjem el, hanem, hogy hova tegyem a csókot. Nem kerülhet hátulra, ahol úgyszólván esedékes volna. Ez tényleg elviselhetetlen volna. Hogy valaki tizenöt évig várt egy csókra, vagy ahogy Ön mondja, dolgozott érte, és akkor megkapja, hogyan is lehetne leírni ezt!

IRODALMI MELLÉKLET: Olvasás közben még az is felmerült bennem, hogy az előrehozott csók vajon nem a kritikusoknak címzett hadüzenet-e.

WOLF HAAS: No ez azért már enyhe túlzás!

IRODALMI MELLÉKLET: Merthogy az írók, ugye, sokszor panaszkodnak és keseregnek amiatt, hogy az újságok az egész cselekményt már előre elárulják.

WOLF HAAS: Emiatt nem írok én több krimi. Ott tényleg zavaró egy kicsit, ha már előre mindent tudni lehet. Normális könyveknél viszont inkább segítségnek látom. Csapatmunkának. A fülszöveg meg a kritikusok előre elmondják a történetet, az író pedig az apró betűs részekre koncentrálnak.

IRODALMI MELLÉKLET: Rendben, akkor maradjunk mi is az „apró betűs” részleteknél, ahogy Ön nevezi őket. Ezt az első csókot a könyv elején valóban nagyon részletesen írja le. Hogy ne mondjam, szőrszálhasogatóan.

WOLF HAAS: Szigorú értelemben véve nem is első ez a csók, hanem az, amelyet tizenöt évvel korábban félbeszakítottak.

IRODALMI MELLÉKLET: Igaz, igaz.

WOLF HAAS: Csak mert az imént „szórszálhasogatást” emlegetett.

IRODALMI MELLÉKLET: Ez a szórszálhasogató vagy már-már pedáns mód, ahogyan az én-elbeszélő a végre megkaparintott csókot leírja, már a legelső oldalon nagyon találóan jellemzi őt.

WOLF HAAS: Hát, ezt én nem tudom. Már többször hallottam ezt, ezt a dicséretet, hogy úgy mondjam, hogy ez a Kowalski úr rögtön olyan ismerősnek hat az által a mód által, ahogyan leírja a csókot. Nos, ha ez így tényleg átjön, én nem bánom.

IRODALMI MELLÉKLET: Nem valami romantikusan írja le a csókot, amelyre tizenöt évig várt. Hanem már-már technokratikusan.

WOLF HAAS: Hogy technokratikusan, azt éppen nem mondanám.

IRODALMI MELLÉKLET: Akkor tárgyilagosan?

WOLF HAAS: Én ebben sem volnék annyira biztos. Mindig gyanús egy kicsit, én legalábbis úgy találok, amikor egy író kifejezetten egy részletért dicsérnek.

IRODALMI MELLÉKLET: Nem szereti, ha dicsérik?

WOLF HAAS: Dehogynem! Csak azt nem, ha folyton, hogy úgy mondjam, félredicsérnek! Én ugyanis nem feltétlenül találok úgy, hogy a csókkal már az első oldalon olyan remekül jellemezném az illetőt. Egyik kritikus lemásolja a másikat, és akkor mindenütt azt olvashatni, hogy az ipse már az első oldalon olyan technokratikusan és tárgyilagosan csókol. Az ám, és még mérnök is, ez jellegzetesen mérnökös, ahogy ez csókol, hogy úgy mondjam. És akkor tizenöt évig dolgozott ezért a csókért, ebben is van valami szórszálhasogató és görcsös, és az író ezt már mind becsomagolta nekünk abba a csókba az első oldalra. Úgyes irodalmi csóktechnika, hogy úgy mondjam.

IRODALMI MELLÉKLET: Akkor milyennek találja? Se tárgyilagosságnak, se technokratikusnak...

WOLF HAAS: Nos, ha már mindenképp minősítenem kell, leginkább azt mondanám: szenvedélyesnek!

IRODALMI MELLÉKLET: Mi? Már megbocsásson, de tényleg a „szenvedélyes” lett volna az utolsó, ahogyan ezt a csókot én jellemeztem volna.

WOLF HAAS: De hát tizenöt évig várt erre a csókra! És akkor végre megkapja! Ha ez nem romantikus, akkor nem tudom, mi az.

IRODALMI MELLÉKLET: Csak hát Ön nem olyan izgatottan írja le, ahogy most nekem előadja. Éppen ellenkezőleg. Könyvének első mondata így hangzik: „Ha a szem külső sarkától egy centimétert haladunk lefelé, a pofacsonthoz érünk.”

WOLF HAAS: Úgy van, és?

IRODALMI MELLÉKLET: A könyv elbeszélője ekkor mondja először, hogy „én”.

WOLF HAAS: Aha.

IRODALMI MELLÉKLET: Mégpedig azért, hogy a második mondatban tovább pontosítsion: „Pontosabban mondva az arc bal oldaláról beszélek. A bal szem külső sarkáról. Ha innen egy centimétert haladunk lefelé, a bal pofacsonthoz érünk.”

WOLF HAAS: Na, és most jön a lényeg! Anni ekkor megcsókolta őt!

IRODALMI MELLÉKLET: Még nem egészen, előbb még egy centiméterrel lejjebb kell mennie. Azt mondja: „És akkor egyenes vonalban tovább, még egy centiméterrel. Ott csókolt meg engem Anni.”

WOLF HAAS: Értem én, persze, mi viszi rá az embereket, hogy azt mondják, a jelmele, hogy szőrszálhasogató meg pedáns. Ha valaki ilyen geometrikusan ír le egy csókot, egyenes vonalban és így tovább. De hát azt is mondja: Még pontosan érzem. Azért olyan fontos a hely, mert még ott érzi a csókot! Órák múltán! Tizenöt éven át dolgozott ezért a csókért. És most már megint több órája annak, hogy Anni elköszönt tőle. Szóval, csak másnapig köszönt el, de ezt az olvasó ezen a ponton még nem tudja. Most még csak annyit tud, hogy Anni elment. A csók viszont még ott van!

IRODALMI MELLÉKLET: Csak azt tudjuk, hogy „agyót” mondott.

WOLF HAAS: Igen, azt mondta: adios, és odanyomta a csókot az orcájára. Most pedig, amikor már órák óta egyedül van, még mindig érzi a csókot. Égeti az arcát.

IRODALMI MELLÉKLET: Két centiméterrel a bal szeme alatt.

WOLF HAAS: De retteg a félelemtől, hogy a csók, miután tizenöt évig várt rá, megint elhalványulhat, vagy akár el is tűnhet. Azt akarja, hogy megmaradjon, ezért igyekszik rögzíteni az érzést. Azért van szüksége erre az egzakt leírásra, hogy egy centiméterrel egyenes vonalban, mert meg akar bizonyosodni arról, hogy pontosan hol érzi. Ez nem az érzést pótolja, hanem éppenhogy óvni akarja a csókot, hogy úgy mondjam.

IRODALMI MELLÉKLET: Amíg holnap újra látja Annit.

WOLF HAAS: Anni mindenesetre megígérte neki. Holnap megint eljövök, ezt mondta a csók után. Emberünk meg szinte moccanni se mer, mert fél, hogy egy óvatlan mozdulattal elveszíti a csókot.

IRODALMI MELLÉKLET: A maximumot hozza ki belőle.

WOLF HAAS: Én igazában így látom ezt. Csak emiatt írja le a történeteket ennyire, ahogy aztán folyton hangoztatták, „szőrszálhasogatóan”.

IRODALMI MELLÉKLET: Mert Anni semmi mást nem csinált vele.

WOLF HAAS: Ezt azért nem mondanám. Most akkor maga a technokratikus.

IRODALMI MELLÉKLET: Én? Hogyhogy?

WOLF HAAS: Amikor azt mondja, hogy „csinálni valamit”. Ennek már-már pornográf kicsengése van. „Csináljunk valamit”, meg ilyenek. Látja, ha ezek ketten

„csinálnának valamit”, akkor az emberünk nem volna görcsös és pedáns, de egy éjszakán át konzerválni egy csókot, hogy ne tűnjön el máris nyomtalanul, hogy a csók ott maradjon, ahová Anni adta, akkor az mindjárt „szórszálhasogató jellem” vagy ilyesmi.

IRODALMI MELLÉKLET: Ön most csak kifogatja a szavaimat. Ezt a „csinálni valamit” én a legkevésbé sem értettem pornográf vagy hasonló módon.

WOLF HAAS: Igaz persze, hogy Anni tényleg nem csinált sokat. Egy csók az orcájára, és csóó! De azért, mielőtt elment, egy zavart mosollyal még letörölte emberünkről a rúzszt.

IRODALMI MELLÉKLET: „Három nagyon gyors törlő mozdulat kintről befelé, tehát a fültől az orr felé, bal szemöldököm képzelt meghosszabbításával párhuzamosan”, ahogy Kowalski úr elmondja nekünk.

WOLF HAAS: De kihangsúlyozza, hogy Anni ezzel nem a csókot törölte le, hanem csak a rúzszt.

IRODALMI MELLÉKLET: Úgymond bemasszírozta a csókot.

WOLF HAAS: (nevet) Igen, nekem tulajdonképpen ez a kedvenc részletem az egész könyvben. Ez a „tessék, letörölöm rólad a rúzsomat”-gesztus, ebben azért van valami. Minden férfi ismeri ezt. Ebben azért már van valami – valami nagyon kétértelmű. A gyengédségnek meg a leereszkedésnek ebben a keverékében.

IRODALMI MELLÉKLET: Hű, akkor én most kifejezetten örülök, hogy nincs rajtam rúzs. Kowalski úr még azt is mondja: gyors törlő mozdulatok, ez már-már agresszívan cseng.

WOLF HAAS: Ennek a gyanújának azonban csak azért ad hangot, hogy nyomban utána meg is cáfolja, és elhessegesse. Anni gesztusa minden volt, csak agresszív nem.

IRODALMI MELLÉKLET: Azt mondja: „Gyors törlő mozdulatnál mindig a hogyan számít! És a ki! És a zavart nevetés! És a 'Holnap megint meglátogatlak'.”

WOLF HAAS: Igen, és ekkor kezdődik tulajdonképpen a történet. A csók, ugye, csak afféle előjáték.

IRODALMI MELLÉKLET: Igen, és ezzel végre én is eljutnék a magam kezdetéhez.

WOLF HAAS: Akkor ez eddig még nem is ment élesben?

IRODALMI MELLÉKLET: Még nem egészen. Én tulajdonképpen egy másik kérdéssel szeretném kezdeni. Tudjuk, hogyan kezdődik a regény. Ami engem érdekelne: az Ön számára, személyesen, hogyan kezdődött ez az egész történet? Egyáltalán, mikor szembesült először vele? Hogyan talált rá erre a történetre?

WOLF HAAS: Erre nagyon egyszerűen felelhetek. Kowalski urat a televíziós szereplésekor láttam először.

IRODALMI MELLÉKLET: Tehát, mielőtt Anniról bármit is tudott.

WOLF HAAS: Sem Anniról, sem róla nem tudtam semmit. Néztem a tévét, ahogy tévét néz az ember. Nekem, ugye, nincs televízióm, mert én tényleg hajlamos

vagyok a tévéfüggőségre. Ha van tévém, minden hülyeséget megnézek. De a készülék elajándékozása is csak azt eredményezte, hogy meghívatom magam a barátaimhoz tévét nézni. Ha pedig a barátnőmnél vagyok, akkor is állandóan a tévé előtt ülök. És akkor persze veszekedés van, mert nem látja be, hogy miért nézek olyan dolgokat, mint a Fogadjunk, hogy...?

IRODALMI MELLÉKLET: Tényleg nézi?

WOLF HAAS: Igen, be kell vallanom, hogy ez valóban nagy élvezetet okoz nekem. Egyszerűen szeretem nézni.

IRODALMI MELLÉKLET: És a Fogadjunk, hogy...?-ban akkor felbukkant ez a jelölt, aki utoljára tizenöt éve járt az ő jól megszokott ausztriai üdülőhelyén.

WOLF HAAS: Az „ő” üdülőhelye azért egy kicsit túlzás. A szülei szintén minden évben oda utaztak. Ő akkor még gyerek volt. Szóval őt tulajdonképpen a születésétől fogva minden nyáron odahurcolták. Egészen tizenöt éves koráig.

IRODALMI MELLÉKLET: Tizenöt évvel ezelőtt, tizenöt évesen járt ott utoljára.

WOLF HAAS: Úgy van. Én is gondolkoztam, hogy módosítok valamennyit a korán, hogy ez semmiképp ne legyen zavaró. Tizenöt évvel ezelőtt, tizenöt évesen. Abban az időpontban, amikor mint fogadójelölt felbukkant a tévében, harmincéves volt. Ezt akkor még persze nem tudtam ilyen pontosan.

IRODALMI MELLÉKLET: És rögtön le volt nyugózva tőle?

WOLF HAAS: Nem, tőle tulajdonképpen egyáltalán nem. Csak a fogadástól. Mert mint ember inkább jelentéktelen volt. Szóval tényleg az ellentéte egy lenyűgöző vagy karizmatikus alaknak, érti. Inkább halovány egy alak, ezt azért őszintén meg kell mondani!

IRODALMI MELLÉKLET: Halovány a szó legszorosabb értelmében.

WOLF HAAS: Igen, egy kicsit színtelen. Olyan, akire már-már azt mondaná az ember: ennek még vörös haja sincsen. Mert hogy a bőrtípusa miatt nyugodtan lehetne neki.

IRODALMI MELLÉKLET: Ez azért nagyon rosszmájú volt.

WOLF HAAS: Nem szántam annak. Mert hogy nekem tetszik, ami halvány. A tévében ezt nem is lehetett annyira látni, a smink miatt. De furcsa módon mégis látta az ember, valahogyan.

IRODALMI MELLÉKLET: Ilyen a kisugárzása.

WOLF HAAS: Az egész testbeszéde ilyen. Egyrészt sokkal többnek hat harmincnál. Egyúttal pedig valahogyan gyerekesnek is. Lehet, hogy ez még erősítette is a fogadás hatását. Mert amikor ő került sorra, rögtön az volt a benyomásom, hogy e mögött egy örült történetnek kell megbújni.

IRODALMI MELLÉKLET: Rögtön gyanúsnak érezte, hogy valaki az üdülőhelye időjárását tanulmányozza?

WOLF HAAS: Még hogy az üdülőhelye időjárását! A tag a Ruhr-vidéken él, és az elmúlt tizenöt év minden egyes napjáról tudja, hogy milyen volt az idő egy osztrák hegyi faluban. Pedig a tizenöt év alatt egyszer se járt ott többé.

IRODALMI MELLÉKLET: Jó, jó, de hát ebben a műsorban sok különös fogadást lehet látni.

WOLF HAAS: Ez igaz. Én se fogtam volna gyanút, ha valaki a saját környékéről tudja az elmúlt tizenöt év időjárását. Ehhez azért hozzá kell tennem, hogy én ezt már eleve egészen bámulatosnak találtam. Hogy valaki a múlt időjárásával foglalkozik. Mert ugye éppen az időjárás, az egy olyan téma, ahol mindig csak annak szabad érdekelnie bennünket, hogy milyen lesz holnap.

IRODALMI MELLÉKLET: Egyfolytában és buzgón a jövőt kémleljük.

WOLF HAAS: De milyen volt az idő tegnap, vagy tizenöt évvel ezelőtt? Ez lényegében a kutyát se érdekli. Ha csak azért nem, hogy a jelennel összehasonlítsák. Szóval, az apokalipszis-hívók kedvéért, hogy minden elpusztul és a többi. Vagy mondjuk egy történelmi eseménnyel kapcsolatosan számít, lásd hőmér-sékletingadozások egy hadjárat idején vagy a verejtékfoltok, amikor lelőtték Kennedyt.

IRODALMI MELLÉKLET: Mégis. Nem a múlt időjárása iránti szenvedély egymagában volt az, ami felkeltette az érdeklődését.

WOLF HAAS: Ez egymagában legfeljebb megfogott volna. De semmiképp sem tovább, mint – néhány percig, talán. Esetleg addig, ameddig az adás tart, vagy legfeljebb másnapig, amikor még egyszer beszélni lehet róla valakivel.

IRODALMI MELLÉKLET: Akkor az volt Önnek a döntő, hogy osztrák üdülőhelyről van szó?

WOLF HAAS: Nem, az teljesen mindegy volt nekem! Ellenkezőleg. Ez az Ausztria-tematika Bécsből Bregenzig már a könyökömön jön ki.

IRODALMI MELLÉKLET: Bregenz hol van?

WOLF HAAS: Svájcban.

IRODALMI MELLÉKLET: Akkor tehát mi volt Önnek a döntő?

WOLF HAAS: Az nyűgözött le, hogy ez az emberünk gyerekkorának az üdülőhelye volt. Ehhez el kell mondanom, hogy magam is egy ilyen porfészekből származom. Annyira ismerem ezt! A szerelmi történeteket, ha szabad így nevezni őket, amik a turisták meg a helybeliek között szövődnek. Különösen, ha valaki évről évre ugyanarra a helyre jár vissza. A rendszeres ismétlődés. Minden nyáron két-három hét. Van ebben valami erotikus, a várakozásban, a vágyakozásban, az álmodozásban. A gyerekeknél ehhez aztán hozzájönnek még a fejlődésbeli ugrások is, amikor olyan nagy időközönként látják viszont egymást.

IRODALMI MELLÉKLET: Rögtön sejtette, hogy szerelmi történet rejtőzik a dolog mögött? Mert Kowalski úr a műsorban egy szót sem ejtett róla.

WOLF HAAS: Mondjuk úgy: reméltem.

IRODALMI MELLÉKLET: Ön is élt át már ehhez hasonlót?

WOLF HAAS: Sajnos nem. De van egy olyan gyanúm, hogy éppen emiatt buktam rá annyira erre a történetre. Irigységből, hogy úgy mondjam. Vagy kompenzálásul, tudom is én. Ez már fontos hajtóerő a könyvíráshoz. Hogy az ember saját maga semmit nem él át.

IRODALMI MELLÉKLET: De Ön aztán egy-kettőre a tettek mezejére lépett. Ugyebár, rögtön elutazott a Ruhr-vidékre, hogy találkozzon az illetővel.

WOLF HAAS: No jó, a „rögtön” azért túlzás. De el kell ismernem, hogy önmagamhoz képest meglepően aktív voltam. Noha rendszeren a végtelenségig tologatom magam előtt az ilyesmit, most mindjárt másnap reggel felhívtam a ZDF szerkesztőségét. Utólag tényleg csodálkozom, hogy már akkor ennyire célratörő voltam. Amikor még semmiről sem tudtam!

IRODALMI MELLÉKLET: Megszimatolta a romantikus történetet.

WOLF HAAS: Másképp nem is nagyon tudom magyarázni. A szerkesztőségbe persze fölösleges volt betelefonálnom.

IRODALMI MELLÉKLET: Gondolom, oda mások is sokan telefonálnak.

WOLF HAAS: Udvariasak voltak ugyan, de a címet persze nem adták ki.

IRODALMI MELLÉKLET: Világos, adatvédelem.

WOLF HAAS: Felajánlották, hogy tovább adják a telefonszámomat Kowalski fogadókirálynak. Mert hát Kowalski aznap este fogadókirály is lett. Lehet, hogy tényleg megtették, és emailben megküldték neki a telefonszámot, vagy mit-tudomén. Iszonyúan kedves voltam a telefonban.

IRODALMI MELLÉKLET: De ő persze nem hívta vissza?

WOLF HAAS: Különös módon csak azután jöttem rá a legkézenfekvőbbre, hogy felhívtam a szerkesztőnőt.

IRODALMI MELLÉKLET: Utánanézett a telefonkönyvben.

WOLF HAAS: Pontosan! Ma már minden ilyen sokkal könnyebben megy. Azelőtt be kellett menni a bécsi főpostára, és meg kellett kérni egy kellelten hivatalnokot, hogy adja oda az embernek a Ruhr-vidék telefonkönyvét. Vagy a kis-asszony a tudakozóban elküldte az embert a francba. Szóval, most Dortmund volt vagy Bochum vagy Gelsenkirchen? Nem szabad elfelejtenie, hogy nekem mint osztráknak ez valahogyan mind egyformán cseng, nekünk ez egyszerűen mind egyre megy.

IRODALMI MELLÉKLET: Tulajdonképpen nekünk is.

WOLF HAAS: Igazában csak a focicsapatok miatt ismerjük ezeket a neveket.

IRODALMI MELLÉKLET: Szereti a focit?

WOLF HAAS: Tulajdonképpen egyáltalán nem. De amiatt, hogy a Riemer olyan megszállott Schalke-04-szurkoló, egy kicsit engem is elkapott a tűz.

IRODALMI MELLÉKLET: Arról a Riemerről van szó, aki Kowalski, a fogadókirály barátja és kollégája, akivel Ön aztán először találkozott.

WOLF HAAS: Igen, tehát hogy ezt még gyorsan befejezzem. Egyszerűen beütöm a nevet az elektronikus telefonkönyvbe. Ausztriában www.etb.at a weboldal címe, ahol az „etb” azt jelenti: elektronisches Telefonbuch.

IRODALMI MELLÉKLET: És mit jelent az „at”?

WOLF HAAS: Ausztria.

IRODALMI MELLÉKLET: Ó, persze, tényleg. De marha vagyok.

WOLF HAAS: Én ugyanígy jártam. Még soha nem kerestem Németországban. Ott pedig nincs „etb”. Tehát beírom találmomra, hogy www.telefonbuch.de, és –

IRODALMI MELLÉKLET: Első próbálkozásra telitalálat!

WOLF HAAS: Kowalskiból ugyan rengeteg van a Ruhr-vidéken.

IRODALMI MELLÉKLET: Hát persze, a lengyel bányászok leszármazottai. Arrafelé majdnem mindenkit Schimanskinak vagy Kowalskinak hívnak.

WOLF HAAS: Szerencsére annál feltűnőbb a keresztnéve.

IRODALMI MELLÉKLET: A keresztnéve az egész könyvben egyszer sem szerepel. Amiatt, hogy ő maga a történet elbeszélője.

WOLF HAAS: Hála Istennek! Bajban is lettem volna, ha a német hőst Vittoriónak hívják. Először is, állati hülyén hangzik. Másodszor meg túl jól passzolt volna minden.

IRODALMI MELLÉKLET: Mert hogy Anninak olasz a családi neve.

WOLF HAAS: Úgy van, Bonati. Van nálunk néhány olasz családi név, különösen Nyugat-Ausztriában. De amit akkor még nem tudtam: a Ruhr-vidéken is! Mert hogy nem csak lengyel vajúrok dolgoztak a Ruhr-vidéken, de olaszok is!

IRODALMI MELLÉKLET: Az olasz keresztnévet ez persze még nem magyarázza meg. Be kell vallanom, a Vittorio kicsit nekem is too much lett volna a regényben.

WOLF HAAS: Ez amiatt volt, hogy az anyjának, mielőtt férjhez ment, olasz családi neve volt. De mindig elfelejtem a nevet, ahogy korábban hívták.

IRODALMI MELLÉKLET: Azt írja: Kowalski anyja valahogyan többnek érezte magát az olasz nevével a férje Kowalskijához képest. Hogy egyfajta rivalizálás folyt kettejük között. Anni egyszer még közli Bonatinéval, hogy irigyli őt a családi nevéért.

WOLF HAAS: Tény, hogy amikor férjhez ment, lemondott az olasz nevééről, és ezért aztán a fiának kellett megszenvednie.

IRODALMI MELLÉKLET: Szóval, a Vittoriót én tulajdonképpen nagyon szépnek találom.

WOLF HAAS: Nekem mindenesetre sokat segített. És pár másodperccel azután, hogy beírtam a nevet, ott volt a képernyőn a telefonszám és a cím. Nem Bochum volt, nem is Dortmund, és nem is Gelsenkirchen. Essen-Kupferdreh volt. Essenre egyáltalán nem gondoltam.

IRODALMI MELLÉKLET: Na persze. Azoknak nincs is jó focicsapatuk.

WOLF HAAS: Nincs egy olyan, hogy Esseni Vörös-fehérek?

IRODALMI MELLÉKLET: Tőlem illet hiába kérdez. De azt hiszem, azok már rég csak a járási ligában játszanak, vagy hol is.

WOLF HAAS: Mindenesetre felhívom, és persze az üzenetrögzítő válaszol. De egyértelműen az ő hangja volt! Egészen jellegzetes hangja van. Én úgy találom, hogy a hang hihetetlenül sokat elárul egy ember jelleméről. Jobbára többet, mint amennyit egy ember ezzel a hanggal mond.

IRODALMI MELLÉKLET: Most hirtelen nem is emlékszem, hogy ez így a főszereplő jellegzetes hangjával ájtött volna a könyvben.

WOLF HAAS: Nem, ez nem is fordul elő. Mert ugye, az nem működik, ha a hős maga beszéli el a történetét.

IRODALMI MELLÉKLET: Világos, bajosan elmélkedhet a saját hangjáról.

WOLF HAAS: De lehet, hogy különben is kihagytam volna. Szerintem nagyon nehéz leírni egy hangot. A nagyon extrém hangokat még úgy-ahogy lehet szakvakkal jellemezni, harsány, zengő és a többi. Ezért van a regényalakoknak mindig harsány vagy zengő vagy orr- vagy valahogyan máshogyan feltűnő hangjuk, mert az ilyenekre vannak fogalmak.

IRODALMI MELLÉKLET: Fejhangok.

WOLF HAAS: Pontosan.

WOLF HAAS: Pontosan. Kowalski úrnak azonban abszolút átlagos hangfekvése van. Nehéz volna bármit is hozzáköltetni. Inkább a hanglejtése a jellegzetes, semmint a hangja önmagában véve. A hanglejtése valahogyan, hogy is mondjam.

IRODALMI MELLÉKLET: Görcsös?

WOLF HAAS: Ilyen durván azért nem mondanám.

IRODALMI MELLÉKLET: Gátlásos?

WOLF HAAS: Valahogyan irreális. Önmagában ellentmondásos. Örülök, hogy ezt nem kellett beépítenem a könyvbe. Az ilyesmibe íróként keményen beletörhet az ember foga.

IRODALMI MELLÉKLET: Magának a könyvnek persze nagyon is van hanglejtése. Nekem nagyon erősen ájtött ez az ellentmondásosság. Én már-már gyermeki komolyságot éreztem benne.

WOLF HAAS: Ez mindenesetre egész jól illik ahhoz, ahogyan rábeszél az üzenetrögzítőjére. Mintha előbb még felvette volna az elsőáldozó öltönyét, és szépen megfésülködött volna, mielőtt rámondta a szöveget. „Ez Vittorio Kowalski üzenetrögzítő készüléke. Jelenleg sajnos nem vagyok elérhető. Kérem, hagyja meg a telefonszámát, és szívesen visszahívom.”

IRODALMI MELLÉKLET: Kívülről tudja.

WOLF HAAS: Jó néhányszor feltárcsáztam. De két hét után beláttam, hogy ebből így nem lesz semmi, és lesz, ami lesz alapon felutaztam.

IRODALMI MELLÉKLET: Fel? De hát az Alpokból a Ruhr-vidékre leutazik az ember!

WOLF HAAS: Nálunk ez inkább térkép szerint megy. Északra „fel”-utazunk, akkor is, ha lefelé visz az út.

IRODALMI MELLÉKLET: No jó, akkor tehát „felutazott” Essenbe.

WOLF HAAS: Ilyen messze egy nap alatt még soha nem mentem autóval. De legalább le tudom írni az adómból. Már csak emiatt is örülök, hogy a regényem főhőse ilyen messzi vidékről származik.

IRODALMI MELLÉKLET: A hosszú autótutak, ugye, Vittorio Kowalski sorsfordulataiban és szerelmeiben is fontos szerepet játszottak. Miért nevet? A patetikus „sorsfordulataiban és szerelmeiben” miatt?

WOLF HAAS: Bocsánat, nem magán nevetek. Hanem azért, mert magamban önkéntelenül is rátettem még egy lapáttal: „Sorsfordulataiban, szerelmeiben és szenvedéseiben”.

IRODALMI MELLÉKLET: De hát ez illik is hozzá. A kis Kowalski éppen az autópályán szenvedett sokat.

WOLF HAAS: Ezt én akkor persze nem tudtam. Számomra egészen elviselhető volt az út, amúgy is meg kellett hallgatnom az új hangoskönyvem korrektúráját, és az ilyesmit autóban ülve csinálom a legszívesebben. Neki viszont, a kisgyerekek rémálom volt minden hosszú autótút.

IRODALMI MELLÉKLET: Szerintem az egész regényben ezek a legerősebb részletek. Azok a kínozón hosszú utak minden nyaralás elején. No meg az, ahogy egy gyerek számára még sokkal végtelenebbé és kízóbbá nyúlik az idő, mint egy felnőtt számára.

WOLF HAAS: Még jól emlékszem a szavaira, ahogy erről beszélt. Ahogy évről évre magukkal hurcolták nyaralásra. Az autó az utolsó zugáig teletömve. Valahol a hátsó ülésen pedig, hűtőtáskák, hátizsákok és kempingágyak között, a kisfiú, aki számolja a kilométereket.

IRODALMI MELLÉKLET: Valóban borzalmas ezeket olvasni! Be kell valljam, bennem is előjött egy és más emlék.

WOLF HAAS: Maga is ezt csinálta? Maga is számolta a kilométereket?

IRODALMI MELLÉKLET: Számolás, az nem volt. De ugyanaz a szorongás, ugyanazok a végtelen hosszú autótutak Dél és a nyaralás felé, rájuk még én is jól emlékszem. Elöl meg a veszekedő szülők, pontosan, ahogy a Kowalskiékról írja. Két izzadó tarkó, két szülőfej hátulnézetből. Azt hiszem, ez egy egész nemzedék kollektív traumája! De a kilométereket nem feltétlenül számolgattam úgy, mint Vittorio, legalábbis nem ilyen megszállottan. Én inkább álmovilágokba menekültem.

WOLF HAAS: Valahogyan minden gyerek kidolgozza a maga túlélési stratégiáját. Nála ez éppen a számolás volt. A kilométerek átszámítása órákra és percekre. Az évek folyamán úgy beletanult a számolásba, hogy sokszor már Frankfurt-nál tíz perc eltéréssel meg tudta jósolni, hogy mikor fognak Farmachba érkezni.

IRODALMI MELLÉKLET: Mint manapság a repülőgépeken, ahol komputermonitor mutatja az embernek: még 5 óra 47 perc a „JFK”-n való leszállásig.

WOLF HAAS: Nekem persze mindez nagyon izgalmas volt. Igazában nincs unalmasabb, mint egy ilyen nyaralási tor-tú-ra. Az örökös számolgotástól meg mindig olyan érzésünk van, hogy na, most mindjárt jön valami. De nem jön semmi! (nevet)

IRODALMI MELLÉKLET: Már-már az a benyomásunk, hogy a kis Kowalski a hőség-től meg a kínzó unalomtól hallucinálni kezd.

WOLF HAAS: Ezzel most mire céloz?

IRODALMI MELLÉKLET: Például a felfújható matracra az autó hátuljában.

WOLF HAAS: No igen, csakugyan volt, aki ezt felrótta nekem, mondván, hogy ez a matracmotívum túl mesterkélte.

IRODALMI MELLÉKLET: Egy kritikusa egyenesen arról hadovált, hogy Ön kissé túlságosan is felfújta ezt a metaforát.

WOLF HAAS: Ja, ha-ha. Pedig nem is metafora.

IRODALMI MELLÉKLET: Olvasás közben azért tényleg volt olyan benyomásom, hogy itt már nem is feltétlenül a Kowalski úr beszél, aki eddig olyan szép szorgosan és komolyan mesélt. Szóval, hogy a család hogyan „utazik le” évről évre ugyanazon az útvonalon. Mindig ugyanazokkal az állomásokkal. Az ember tényleg együtt szenved a kisgyermekkel! Abban a rekkenő hőségben! De ez a gumimatrac, ez egy fuvallatnyival tényleg sok, hogy azt ne mondjam: tú más!

WOLF HAAS: De hét éppen erről van szó! Hogy a kis Kowalskinak is sok volt egy kicsit.

IRODALMI MELLÉKLET: Lehet, de olvasás közben olyan érzése támad az embernek, hogy a szerző itt beavatkozik, és ezzel a fokozottan művészi metaforikával akarja érzékelteni velem, mennyire szűkös és kínkeserves volt a kisfiúnak ott a hátsó ülésen. Merthogy az első években, ugye, még egészen kicsi volt, egy kisfiú pedig nem képes ilyen kifinomultan észlelni a külvilágot.

WOLF HAAS: Na látja, pedig alighanem éppen ez az egyetlen olyan részlet, amit szó szerint vettem át az igazi Kowalski beszámolóiból. Egyszerűen megkapott, hogy még annyi sok év után is ilyen elkeseredetten sorolta fel a poggyászdarabokat, amelyekkel osztoznia kellett a helyén az apja különböző autóiban. Merthogy ráadásul a legeslegelején még egy öreg VW bogár volt, aztán egyre jobbak jöttek, ahogy az lenni szokott: Opel Kadett, VW Golf és így tovább.

IRODALMI MELLÉKLET: Az autómárkákat egyáltalán nem említi a regényben.

WOLF HAAS: Ezen tényleg sokat vacilláltam. Voltak persze nyers verziók, ahol ezt még mind benne hagytam. De aztán kihúztam az egészet. Nem akartam, hogy olyan márka-émlékalbum legyen belőle, ahogy az mostanság divat. Nekem ez csöppet sem rokonszenves, a fiataloknak ez a hajlama, akik már harmincévesen is arra a kevéske „annak idejénre” néznek vissza, na meg ez az „Emlékszel még, mi volt annak idején a divat”, hát ez tényleg nevetséges. Mindenesetre – hol is tartottam?

IRODALMI MELLÉKLET: Gumimatrac.

WOLF HAAS: Tényleg, a gumimatracos részlet. Szóval, Kowalski elmesélte nekem, hogy az összehajtogatott gumimatracnak külön törzshelye volt az autóban, tudniillik a Kowalski lába mellett, az anyósülés háttámlája mögé bepréselve. Még csodálkoztam is, hogy miért torzul el közben annyira az arca, mint aki mindjárt sírni fog. De hát ez már bizony az „előrevetített” arckifejezés volt, hogy úgy mondjam, amely csak akkor lelt magyarázatot, amikor aztán Kowalski beszámolt nekem a felfújható matrac bestiális gumiszagáról. Annak idején még nem volt nekik klímájuk az autóban. Látja, most én is azt mondom, hogy „annak idején”, na hát éppen ezt nem akartam benne hagyni a regényben, ezt a retró-szentalizmust, ezt az örökös „annak idején”-t.

IRODALMI MELLÉKLET: A klímaberendezés hiánya még nem feltétlenül retró-giccs.

WOLF HAAS: A klímaberendezés mint olyan egyébként is külön téma nekem! Mert amikor még a Mazdának gyártottam reklámszövegeket, sokat írtam a klímaberendezésekről. „Klímaberendezéssel együtt”, ez volt a nagy sláger annak idején.

IRODALMI MELLÉKLET: „Annak idején”.

WOLF HAAS: Tényleg, ez rettenetes! Most már én is kezdem. Mindenesetre az autóban uralkodó hőség volt az oka, hogy a gumimatrac kis híján elolvadt.

IRODALMI MELLÉKLET: Azt nem nehéz elképzelni, hogy a kisfiú szenvedett a gumi-szagtól. Na de hogy „bestiális gumibűz”?

WOLF HAAS: Ezek az ő szavai! A bestiális gumibűz! Márpedig ez a visszafogott Kowalski úr, ez tényleg nem olyasvalaki, aki nagy szavakra ragadhatja magát, ez nem mondja azt, hogy „bestiális”, ha csak annyit akar mondani: „kissé kellemetlen”. Valóban szenvednie kellett a bűztől. Én még azt is el tudom képzelni, hogy ez a gumiizé egy ilyen izzó autócellában tényleg bocsát ki gőzöket, amelyek nem egészen ártalmatlanok.

IRODALMI MELLÉKLET: A felfújható matrac persze önmagában véve is olyan tárgy, amely egy egész világot megidéz.

WOLF HAAS: Úgy bizony. Veszélyes egy holmi az! És nekem itt bizony folyton húzogatom kellett, vissza kellett fognom magamat. Magam is csodálkoztam, hogy ezek a tárgyak mennyire tolakodóak! Már pusztán ez az örületes ellentmondás, hogy mit jelent egy felpumpált gumimatrac a tónál, hogy milyen is-

teni az, a lubickolás, a nap, a víz, a jó levegő, és hogy mi lesz belőle, ha egy forró, bűzölgő autóban fojtogat valakit.

IRODALMI MELLÉKLET: Helyenként szinte valóban olyan a hatása, mint egy ilyen szipuzós cuccnak.

WOLF HAAS: Pontosan! És Kowalski még ki is mondja ezt, szó szerint így mondja: hogy gyerekként állandóan olyan képzelet volt, hogy a gumimatrac az autóban arra használja az őt felfújásra jogszerűen megillető levegőt, hogy ezt a szagot produkálja. Sőt, ő ezt még sokkal jobban mondta. Az ő verziójában tényleg úgy hangzott, mintha a gumimatrac egy beteg élőlény volna, egy haldokló organizmus, amelyiktől megvonták a kiterjedés jogát. A gumimatracnak minden levegőre szüksége van, hogy túlélje a válságállapotot ott az anyósülés mögött.

IRODALMI MELLÉKLET: Az anyósülés mögött. Ezt a könyvben is hangsúlyozza. Az anyósülésen, ugye, mindig a kis Kowalski anyukája ült.

WOLF HAAS: Igen, annak nem volt jogosítványa. Ezen én is csodálkoztam, mert hogy különben nagyon modern nő volt.

IRODALMI MELLÉKLET: Feltehetően az asztmája miatt nem!

WOLF HAAS: (nevet)

IRODALMI MELLÉKLET: Az apuka viszont lényegesen korosabb volt.

WOLF HAAS: Az már a negyven felé járt, amikor Vittorio a világra jött.

IRODALMI MELLÉKLET: De volna még egy kérdésem azzal kapcsolatosan, hogy az összehajtott gumimatrac az anyósülés mögött lapul. Miért hangsúlyozza ezt ennyire a könyvben?

WOLF HAAS: Na igen, a Kowalski ezt így mesélte nekem. Mert hogy az anyja magasabb volt, mint az apja. Én ezt valamiért érdekes részletnek találtam. Az apja felmenői bányászok voltak, bányalég-ellenőrök, azoknak alacsonynak kellett lenniük. Az anyja fiatalabb volt, és magasabb is.

IRODALMI MELLÉKLET: Jóllehet olaszok az ősei.

WOLF HAAS: Csakugyan, ez különös. De azért nem volt óriás növésű sem, ugyan! Csak elég magas ahhoz, hogy a kis Kowalskinak több helye legyen a sofőrülés mögött. És ezért volt a gumimatrac helye az anyósülés mögött. Én nem érzem úgy, hogy ezt nagyon hangsúlyoznám. De miért hangsúlyozza ennyire, hogy én ezt állítólag annyira hangsúlyozom?

IRODALMI MELLÉKLET: Nem hangsúlyozom. Csak fölteszem magamnak a kérdést, hogy akkor Ön itt most mennyire a gumimatrac fallikus szimbolikáját –

WOLF HAAS: Hogy micsodáját?

IRODALMI MELLÉKLET: Hát, ez azért adja magát. A gumimatrac, amely szenved attól, hogy nem duzzadhat fel a teljes méretére, mert be van préselve az anyósülés mögé.

WOLF HAAS: Nem fogja elhinni, de nekem ez álomban sem – na nem, de hát ez tényleg.

IRODALMI MELLÉKLET: Szóval hogy akkor?

WOLF HAAS: Ezek a gumimatracok nekem valamiért olyan buja tárgyak.

IRODALMI MELLÉKLET: No igen, ez itt most nem éppen a legerősebb ellenérv.

WOLF HAAS: Nem, nem is úgy értem. Úgy értem, hogy ezek a gumimatracok valahogyan egy korszak vagy egy milió érzéki tanúi, anélkül hogy rögtön ebbe az „annak idején bezzeg még volt bambi”-szentimentalizmusba csúsznánk. Azért is, mert az anyagukat tekintve olyan érdekes fejlődésen mentek át az idők folyamán. Kezdve az igazi gumimatracoktól ezekig az egyre vékonyabb, átlátszó hightech-hártyákig. És mert legelső sorban is úgy találtam, hogy itt aztán tényleg érezni lehet, hogy mennyire szenved a gyerek az odaúton. Az az összezúfoltság, az a bódító bűz! Aztán meg a bogárnak ráadásul még a tankja is elől volt, a benzingőz emiatt beszüremlett az utastérbe, és az egész hátul gyűlt össze, a kis Kowalskinál. Mint a viharfelhők, amik fennakadnak a hegyen, úgy torlódott fel ez az egész a hátsó ablak előtt.

IRODALMI MELLÉKLET: Na igen, a gyerekekben sok minden felgyülemlik –

WOLF HAAS: Én egyszerűen csak szépnek találtam a kontrasztot. Hogy tulajdonképpen nyaralni akarnak menni. Ki a szabadba! A természetbe! Kievezni a gumimatracon az erdei tó közepére.

IRODALMI MELLÉKLET: Amint Ön valóban rendszeresen idézi is az anyát, aki a nyaralás alatt minden lehető alkalommal felkiált: „Ó, ez a jó levegő!”

WOLF HAAS: És aki örökösen nyavalygott az asztmája miatt.

IRODALMI MELLÉKLET: Az elején nem voltam biztos benne, hogy ez vajon nem csak a szerző stiláris eszköze-e a kontraszt hangsúlyozására. A Ruhr-vidék a maga szennyezett levegőjével, vele ellentétben meg a jó hegyi levegő.

WOLF HAAS: Nem, nem, „a jó levegő”, ez már Kowalskiné saját hangja. Aki egyébként is nagyon, hogy is mondjam? Szerette kieresztetni a levegőt.

IRODALMI MELLÉKLET: Az én értelmezésemben viszont Ön szerint túl sok a pszichoanalízis, ha jól értem.

WOLF HAAS: Ó, dehogy, a legkevésbé sem! Valahogyan még tetszik is nekem. Ha nem az én könyvemről volna szó!

IRODALMI MELLÉKLET: Nekem ez ugyanis teljesen egyértelmű volt olvasás közben. Most azért, gondoltam magamban, kicsit szájbarágós ez a Wolf Haas. Útnak indítja a srácot első szexuális élményei felé, aki aztán útközben a gumimatracról medítál, amelynek nem szabad kiterjednie, előlről meg még az anyja is annyira hátritolja az anyósülést, hogy a gumimatrac iszonyatosan összenyomódik.

WOLF HAAS: Te jó Isten! Megadom magam. Az én fülemnek ez úgy hangzik, mintha azt akarná mondani: aha, gumimatrac, na, akkor ez bizonyára azzal is

összefügg, hogy Anni apja a könyv egy pontján azt mondja Vittorio anyjáról: úgy néz ki, mint egy össznépi matrac.

IRODALMI MELLÉKLET: Igen, a vörösre festett haja miatt. Ez csak második olvasásra tűnt fel nekem, hogy milyen sokatmondó ez a gyalázkodás a későbbi fejlemények miatt.

WOLF HAAS: De engem itt inkább a kulturális különbségek érdekeltek. Hogy a német nyaralóvendégek bizonyos fokig előbbre tartanak a fejlődésben, mint a bennszülöttek. Korábban legalábbis még komoly különbségek voltak ezen a téren.

IRODALMI MELLÉKLET: Inkább a város és a vidék, vagy inkább Németország és Ausztria között?

WOLF HAAS: Azt hiszem, mind a kettő között. A feltűnően festett haj mindenesetre tipikus példa erre. A divatos öltözet és a többi, a külföldi nők abban az időben még különböztek a hazaiaktól ezen a téren. Ezért vettem bele, ahogy a Bonati, aki azért meglehetősen proli alak volt, egyszer azt mondja a feleségének, a Vittorio anyja a vörös hajával úgy nézi ki, mint egy össznépi matrac.

IRODALMI MELLÉKLET: Amit persze csak lopva sűg oda.

WOLF HAAS: Hogy Anni meghallotta, az üzemi baleset volt. És szentül meg kellett ígérnie az anyjának, hogy semmiképp sem mondja tovább. Vittoriónak pedig még aznap szentül meg kellett ígérnie Anninak, hogy semmiképp sem mondja tovább a szüleinek.

IRODALMI MELLÉKLET: Aki azonban tartotta is magát ehhez.

WOLF HAAS: Úgy van, Vittorio mindig, mindenhez tartotta magát.

IRODALMI MELLÉKLET: Meg kell hogy nyugtassam, magam sem hoztam volna összefüggésbe Kowalskiné meggyalázását ezzel a gumimatracos részlettel.

WOLF HAAS: Akkor én most valóban örülök, hogy az utolsó pillanatban ennyire meghúztam a gumimatracos részletet. Mert eredetileg még sokat írtam volna az erdei fürdőzés valódi jeleneteiről. Ahogy a gyerekek kieveztek a gumimatracral. Ahogy leszorították egymást a gumimatracról, és így tovább. Ahogy kiengették a levegőt, meg a többi csínytevésükről.

IRODALMI MELLÉKLET: Kár, hogy ezeket kihúzta! Mert ebben azért valahogyan nem kevés gyermeki erotika rejlik! Talán kevésbé hatna szimbolikusan, ha valamivel több volna rajta a hús.

WOLF HAAS: Egy nyers változatban még az évek múlását is a gumimatracra keresztül érzékeltettem. A különböző gumimatrac típusokkal. Ahogy Vittoriónak egy nap dupla gumimatraca lett. Nagyon büszke volt rá! Én állati viccesnek találtam a történetét, ahogy kievezés közben aztán észrevette, hogy a dupla gumimatrac nem működik.

IRODALMI MELLÉKLET: Hogy értsem, hogy nem működik?

WOLF HAAS: Szóval, hogy az ember fekszik a gumimatracon, hason, és bal meg jobb oldalon belelóg a vízbe a keze. Így tud a kezével lapátolni. Ez például egy olyan történet volt, amely nagyon tetszett nekem, amikor Kowalski úr elmesélte, hogy annyira büszke volt az új dupla gumimatracára, de az első kísérleténél, amikor ki akar evezni vele, észreveszi, hogy a keze nem lóg bele kétoldalt a vízbe, mert a matrac túl széles! (nevet)

IRODALMI MELLÉKLET: Magyarán, hogy már nem működik a dolog a közös ágyban.

WOLF HAAS: Pontosan.

IRODALMI MELLÉKLET: Akkor miért húzta ki ezt a részletet, ha annyira tetszett Önnek?

WOLF HAAS: Hát éppen azért, mert túl szimbolikusnak találtam. A dupla gumimatrac, a közös ágynak ez az egész szimbolikája, vagy nem is szimbolikája, egyszerűen csak a teljesen reális lehetőség, hogy ketten feküdhettek rajta, és így tovább. Ezt nem akartam ilyen direktben benne hagyni. Szájbarágós, ahogy Ön mondja. Most pedig jön nekem és közli, hogy már az összepréselt szimpla matraccban is benne van ez. Nekem ez tulajdonképpen tetszik, hogy az ember szerzőként elsiklik egy-egy ilyen dolog felett. És éppen azért, mert el akarta kerülni, valahol mégis kibukik. Úgyis mindig az alaposan átgondolt részek a legunalmasabbak.

IRODALMI MELLÉKLET: Kár, hogy ezt mind kihúzta. Szívesen tudtam volna meg valamivel többet erről a nyári idillről, amelyben a gyerekek együtt serdültek fel. Ezt csak nagyon szűkszavúan meséli el. Az a néhány hattyú az erdei tavon, amelyeknek Anni és Vittorio rendszeresen bedobálja a reggeliből megmaradt zsömléket, és kész.

WOLF HAAS: Igen, az ilyesmi hamar giccsbe fordul át. De persze a húzást is túlzásba lehet vinni. Volt egy változat, abból még a teherautó-abroncsos dolgot is kihúztam.

IRODALMI MELLÉKLET: Anni úszógumiját? Az nagyon nagy kár lett volna! Meg kell hogy mondjam, az az egyik leglenyűgözőbb részlet a könyvben. Ahol az olvasót annyira magával ragadja az érzés, mintha saját maga élte volna át. Mintha saját maga úszta volna át az erdei tavat azzal a teherautó-abroncsból lett úszógumival.

WOLF HAAS: No igen, valójában nem is Anni „úszógumija” volt a szó szoros értelmében. Szóval, hogy amíg még nem tudott úszni, neki mint úszni nem tudónak túl veszélyes lett volna valódi úszóalkalmatosság gyanánt. Egy teherautó-abroncs ehhez eleve túl nagy, egy kislány átcsúszna rajta. Anni pedig mindig olyan vézna levelibéka volt.

IRODALMI MELLÉKLET: Ezt többször is hangsúlyozza, hogy Anni vézna levelibéka volt. Ez valamiért nagyon megragadhatta!

WOLF HAAS: Csak azért, mert az apja mindig ezt mondta neki. Hogy olyan nyeszlett kis levelibéka. Azt hiszem, tetszett Anninak, mert ő maga is többször elmesélte nekem.

IRODALMI MELLÉKLET: Azt is, hogy gyerekkorában nem tudta kimondani a szót?

WOLF HAAS: Úgy van, pontosan, velevibéka.

IRODALMI MELLÉKLET: Hát, ez tényleg sok egy kicsit. Velevibéka.

WOLF HAAS: Szerintem is.

IRODALMI MELLÉKLET: A teherautó-abroncs mindenesetre túl nagy lett volna neki.

WOLF HAAS: Túlságosan is nagy! Anni egy hagyományos személyautó-abroncsot használt úszóguminak. Sőt a legelején még egy motorbicikli-abroncsot. Tehát kicsit, de ugyanolyan feketét. Nem olyan gyerekesen színeset.

IRODALMI MELLÉKLET: A gumimatracot persze automatikusan kék-sárgának képzeleti az ember, noha a könyvben egyáltalán nem említődik a színe. Mondja, szerzőként van beleszólása az embernek a borítótervezésbe?

WOLF HAAS: Nincs. De szerintem nagyon szép lett a borító. Manapság a legtöbb könyvborító olyan tarka, mint egy dzsoggingruha. Ami ezt illeti, tényleg szerencsém volt.

IRODALMI MELLÉKLET: Manapság, ha meggondoljuk, a gumimatracok is sokkal ritkábbak.

WOLF HAAS: Igazában persze Vittorio is ilyenekre tért át az idővel. Szinte minden évben volt neki egy új. Anni gumiabroncsai viszont mindig feketék voltak. Időtlenül divatosak, mint a plébánosok és építészek öltöneyei. A vizes gumi meg, ugye, különösen feketének látszik!

IRODALMI MELLÉKLET: Szemet szúrt ám nekem itt valami: az előbb azt mondta, hogy a gyerekkori nyarak emlékei, azok Önnek túl giccsesek. A fekete úszógumit láthatólag jobban elviselte, mint, mondjuk, egy színes úszógumit, ne adj'isten úszópárnácskákat.

WOLF HAAS: No igen, ennek az az egyszerű magyarázata, hogy Anni apja teherautósofőr volt. És Anni tőle kapta ezt a teherautó-abroncsot. Ez már nem is úszógumi volt, hanem valóságos csónak. Gyerekkoromban még én is sokszor láttam ilyet. Ahonnan én származom, ott inkább a parasztok gyerekeinek volt ilyenje, például traktorgumija. Bődületes monstrumok voltak ám azok! Valóságos tengeri szörnyek! Némelyik meg egyenesen kotrógépről került le! Azok a kotrógépgumik irdatlan nagyok voltak! Az egyszerű konzumpalánták, akiknek a papájuk boltból vásárolta az úszógumit vagy a gumimatracot, labdába sem rúghattak ezek mellett.

IRODALMI MELLÉKLET: Mint például Vittorio.

WOLF HAAS: Anni esetében persze még külön pikantériája is volt a dolognak. Merthogy ő az apjától kapta a gumit. Az apai teherautóról. Az irdatlan jószág, amellyel a királykisasszony átkelt a tavon.

IRODALMI MELLÉKLET: Nekem erről egy mesekönyv-illusztráció jutott az eszembe. Ahogy Hüvelyk Matyi egy óriási falevélen átkel a tavon.

WOLF HAAS: Igen, valahogy úgy! Óriási egy jószág volt az. Abroncsmonstrum egy soktonnás behemótról. Csak veszélyes amiatt, hogy a szelepe felvághatja az ember hasát!

IRODALMI MELLÉKLET: Épp ezen gondolkozom. Szóval éppen azon tűnődöm, nem kéne-e revidiálnom a nézeteimet. Lehet, hogy mégis helyesen járt el, amikor éppen csak érintette ezt a nyári idillt. Megerősíthetem: olvasás közben már ez a néhány jelenet is meggyőzi róla az embert, hogy Vittorio és Anni valahogyan összetartoznak. Hogy boldogok, amikor együtt vannak, és kevésbé boldogok, amikor szétválasztják őket.

WOLF HAAS: No igen, ez világos.

IRODALMI MELLÉKLET: És az ember valahogy képtelen beletörődni, hogy Vittorio hirtelen nem utazik el többé Annihoz nyáron. Hogy tizenöt éven át egyetlen egyszer sem utazik el Anni falujába, és egyébként sem tart kapcsolatot vele!

WOLF HAAS: Ez tényleg fáj az embernek. Valóban kegyetlen egy történet. És mindez igazában csak amiatt az ostoba baleset miatt.

IRODALMI MELLÉKLET: Micsoda pocskékolás!

WOLF HAAS: De tizenöt év múlva aztán úgyis újra lemegy hozzá.

IRODALMI MELLÉKLET: Különben nem ülnénk itt, hogy erről beszéljünk.

WOLF HAAS: Pontosan. Különben nem volna film. Ahogy Sefa nénikém szokta volt mondani tévézés közben, ha valamelyik csöpögős filmen viccelődünk.

IRODALMI MELLÉKLET: Különben nem volna film, úgy van. Ha Vittorio két héttel a tévés szereplése után nem kapja meg azt a képeslapot a nyaralóhelyéről, és nem utazik le oda még aznap.

WOLF HAAS: Nekem ez először persze elkésztető volt. Hogy emiatt pontosan egy nappal lekéstem róla. Még azt is valószínűnek tartom, hogy az autópályán kereszteztük egymást. És amikor ott álltam az ajtaja előtt, ő éppen akkor érkezett meg Farmachba tizenöt év után először.

IRODALMI MELLÉKLET: Haas úr, erről majd holnap beszélgetünk.

DANIEL GLATTAUER

Elfogni a szelet

(ELSŐ FEJEZET)

Január 15.

Tárgy: lemondás

Szeretném lemondani az előfizetésemet. Ezúton is lehetséges? Üdvözlettel: E. Rothner.

18 nappal később

Tárgy: Lemondás

Le kívánom mondani előfizetésemet. E-mailben is megtehetem? Rövid visszajelzést kérek. Üdvözlettel: E. Rothner.

33 nappal később

Tárgy: Lemondás

Tisztelt Like Kiadó! Amennyiben előfizetésem megszüntetésére tett sorozatos próbálkozásaimat pusztán azért veszik semmibe ilyen állhatatosan, hogy hanyatló színvonalú termékük további számain adhassanak túl, úgy sajnálattal kell tudatnom Önökkel: nem fizetek többet. Üdvözlettel: E. Rothner.

Nyolc perccel később

AW:

Rossz helyen kopogtat. Magánszemély vagyok. Az én címem: woerter@leike.com. Magának pedig ez kell: woerter@like.com. Maga a harmadik, aki nálam akarja lemondani a lapot. Úgy látszik, tényleg rossz lehet.

Öt perccel később

Re:

Ah, elnézést! És köszönöm a felvilágosítást. Üdv.: E. R.

9 hónappal később

Tárgy: --

Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog újévtendőt kíván: Emmi Rothner.

Két perccel később

AW:

Kedves Emmi Rothner! Igaz, egyáltalán, sőt semennyire sem ismerjük egymást. Én azért mégis megköszönöm szívélyes és kifejezeten eredeti kör-emailjét. Hadd

mondjam el: roppant kedvelem ezeket a kör-emaileket, főleg, ha nem tartozom a körükbe. Üdv.: Leo Leike.

18 perccel később

Re:

Ne haragudjon az írásos háborgatásért, Üdv.: Leike úr. Tévedésből kötött ki az adatbázisomban, miután néhány hónapja megpróbáltam lemondani egy előfizetést, és valahogyan a maga címére sikerült írnom. Mindjárt ki is törölöm.

PS: Ha netán eredetibben is tudná mondani, hogy „kellemes karácsonyt és boldog újesztendőt”, mint hogy „kellemes karácsonyt és boldog újesztendőt”, gondoljon rám, kérem! Addig is: Kellemes karácsonyt és boldog újesztendőt! E. Rothner.

Hat perccel később

AW:

Kellemes ünnepeket! Örömmel tölt el, hogy az Önre váró esztendőt nyolcvan legboldogabb évéhez sorolhatja. És ha néhanapján úgy érzi, hogy magának más járna, mondjon le bármikor bármit – tévedésből – nálam. Leo Leike.

3 perccel később

Re:

Le vagyok nyugözve! Üdv.: E. R.

38 nappal később

Tárgy: egy árva centet sem!

Tisztelt „Like”-vezetőség! Az Önök magazinjától immár háromszor váltam meg írásban, kétszer pedig telefonon (bizonyos Hahnnénál). Ha ennek ellenére újabb számokat kapnék Önöktől, úgy tekintem, hogy pusztán saját szórakozásukra küldik. A 186 euróról szóló csekket pedig örömet elteszem emlékbe, hogy majd akkor is a „Like” jusson róla eszembe, ha végre nem kézbesítik tovább. De arra ne számítsanak, hogy egy árva centet is befizetek. Tisztelettel: E. Rothner.

2 órával később

AW:

Kedves Rothner asszony! Szántszándékkal teszi ezt velem? Rossz lapra tett. Üdv.: Leo Leike.

15 perccel később

Re:

Kedves Leike Úr! Most már tényleg roppant kínos a dolog. Sajnos krónikus „Ei”-tévesztő vagyok, jobban mondva „E”-znem kell az „I” előtt. Ha gyorsan írok, és éppen „I” betű következne, unos-untalan becsúszik elé egy „E” is. Ez azért van így, mert a jobb középső ujjamnak nagyon a begyében van a bal. A bal mindig is elébe akart vágni a jobbnak. Ugyanis balkezesnek születtem, de az iskolában át-

szoktattak. Ezt a bal kezem a mai napig nem tudja megbocsátani nekem. Mire a jobb középsőujjam leütné az „I” betűt, a bal már elé is csempészett egy „E”-t. Kérem, bocsássa meg, hogy a terhére voltam, (valószínűleg) nem fordul elő többet. További szép estét! E. Rothner.

Négy perccel később

AW:

Kedves Rothner asszony! Feltehetek magának egy kérdést? És egyúttal még egyet: Mennyi időre volt szüksége az „ei” hiba taglalásához? Üdv.: Leo Leike.

Három perccel később

Re:

Két kérdés vissza: Mit tippel, meddig tartott? És miért kérdezi?

8 perccel később

Re:

Úgy tippelem, nem kellett több 20 másodpercnél. Ez esetben gratulálok: Ilyen rövid idő is elég volt, hogy kifogástalan közléssel szolgáljon. Jót kuncogtam rajta. És ezt ma este senki és semmi nem tudja már elérni nálam. A második kérdésére, hogy miért is kérdeztem: a munkámból kifolyólag momentán az e-mailek nyelvével is foglalkozom. Még egy kérdés: húsz másodpercnél nem kellett több, nem igaz?

3 perccel később

Re:

Vagy úgy, hogy maga hivatalból e-mailezget. Ez elég izgalmasan hangzik, habár most kissé úgy érzem magam, mint egy kísérleti nyúl. Na de mindegy. Mondja, van már magának honlapja? Amennyiben nincs, nem akarna egyet? Vagy ha van, nem akarna szebbet? Mert én meg honlapkészítéssel foglalkozom. (Idáig, írdd és mondd, 10 másodpercre volt szükségem, stopperoltam, de ez csak munkamegbeszélés volt, az meg mindig olajozottan megy.)

Ami azt a banális e-mailemet illeti az „I” előtti „E”-zésemről, sajnos alaposan mellétrafált. Jó három percet biztosan elrabolt az életemből. Na persze ki tudja, mire volt jó? De arra az egyre kíváncsi lennék, honnan vette, hogy az „I” előtti „E”-zós e-mailhez csak húsz másodperc kellett? Mielőtt végleg nyugtot hagynék magának örökre (hacsak nem jön újabb csekk a Like- tól), érdekelne még valami. Fentebb azt írta: „Feltehetek magának egy kérdést? És egyúttal még egyet: Mennyi időre... stb. ...?” Ehhez lenne két kérdésem: Először is: Mennyi idő alatt találta ki ezt a poént? Másodszor: Magának ilyen a humora?

Másfél órával később

AW:

Kedves és ismeretlen Rothner asszony! Holnap fogok magának válaszolni. Most kikapcsolom a gépemet. Jó estét, jó éjszakát, ahogy tetszik. Leo Leike.

4 nappal később

Tárgy: Nyitva maradt kérdések

Kedves Rothner asszony! Ne haragudjon, hogy csak most jelentkezem, de momentán nagy itt a felfordulás. Tudni akarta, honnan is vettem, hogy az „Ei”-hiba taglalásához legfeljebb 20 másodpercre volt szüksége. Nos, a maga e-mailjei, ha szabad így mondanom, „végigzúdulnak” az emberen. Meg mernék esküdni, hogy maga egy gyors beszédű, gyorsan író, örökmozgó valaki, akinek a leggyorsabb is lassú, ha egy hétköznapi dolgot kell lezavarni. Az e-mailjeit olvasva lehetetlenség pihenőt tartani. Hangzásra-tempóra csupa lendület, sehol egy lélegzetvételnél szünet, energikus, fesztelen, egy kissé talán izgatott is. Egy halvérű ember nem írna így. Az a benyomásom, hogy a pillanatnyi gondolatai minden gát nélkül áramlanak át a szövegbe. Miközben biztos érzékkel bánik a nyelvvel, és gyakorlottan, poénokra játszva forgatja a szavakat. De ha most kijelenti, hogy az „Ei”-mailjéhez több mint három percre volt szüksége, akkor, meglehet, hamis képet festettem magáról.

Sajnálatos módon a humoromról is kérdezett. Szomorú fejezet ez. Hogy valaki humoros legyen, ahhoz valami vicceset kell találnia magában. Őszintén szólva szikráját sem látom ilyesminek, nincs bennem semmi vicces. Ha visszatekintek az elmúlt napokra, hetekre, elmegy a kedvem a nevetéstől. De ez az én személyes történetem, és itt semmi helye. Mindenesetre köszönöm üdítő lényét. Fölöttébb kellemes volt magával társalogni. Azt hiszem, a kérdéseket úgy-ahogy mind megválaszoltuk. Ha véletlenségből megint a címemre tévedne, örülni fogok. De nagyon kérem: mondja már le végre azt a Like-előfizetést, kezd az ember agyára menni. Vagy tegyem meg én? Minden jót: Leo Leike.

40 perccel később

Re:

Kedves Leike úr! Valamit be kell vallanom magának: az „I” előtti „E”-zős e-mailemhez valóban nem kellett több 20 másodpercnél. Csak felbosszantottam magam, mert miért néz olyannak, aki csak úgy oda szokta vágni az e-mailjeit? Lehet, hogy igaza van, de az nem lehet igaz, hogy maga előre tudja! Nos rendben: ha nincs is (jelenleg) humorérzéke, azért maga szemlátomást egész jól kiismeri magát az e-mailek között. Imponál nekem, milyen gyorsan átlátott rajtam. Netán nyelvész professzor? Üdvözlettel: Emmi „az örökmozgó” Rothner.

18 nappal később

Tárgy: Hahó

Hahó, Leike úr! Csak azt akartam elmondani, hogy a „Like”-tól már nem küldik a lapot. Talán a maga keze van a dologban? Valamikor azért jelentkezhetne! Például még nem árulta el, hogy professzor-e vagy sem. A Google mindenesetre nem ismeri magát, vagy csak érti a módját, hogyan rejtse el. A humorát illetően javult

már a helyzet? Elvégre farsang van. Most aztán nem akad vetélytársa! Minden jót: Emmi Rothner.

2 órával később

AW:

Kedves Rothner asszony! Szép magától, hogy írt nekem, már kezdtem hiányolni. Kis híján ott tartottam, hogy előfizetek a Like-ra. (Vigyázat, ébredező humor!) Valóban rám keresett a „Google”-ban? Roppant hízelgő. De az, hogy magának akár „professzor” is lehetnék, őszintén megvallva, már kevésbé van ínyemre. Vén szivarnak tart, nem igaz? Merevnek, pedánsnak, tudálékosnak. Nos, nem fogok görcsösen erőlködni, hogy az ellenkezőjét bizonyítsam, különben még kínossá válik a dolog. Alighanem csak öregebben írok mostanság, mint amilyen vagyok. Maga viszont, arra gyanakszom, fiatalabban ír, mint amilyen valójában. Egyébként kommunikációs tanácsadó vagyok, és nyelvpszichológus, tanársegéd. Éppen az e-mailek nyelvi viselkedésünkre gyakorolt hatásáról és az e-mailről – ez a része érdekes csak igazán – mint az érzelemátvitel eszközéről írunk tanulmányt. Ezért aztán időnként kibújik belőlem a szakbarbár, de a jövőben visszafogom magam, megígérem.

Aztán jól vészelve át a farsangi vigasságokat! Ahogy én elképzelem magát, biztosan beszerezett már egy rakat papírmásé orrot és trombitát. :)

Minden jót! Leo Leike.

22 perccel később

Re:

Kedves Nyelvpszichológus Úr! Most hadd teszteljem egy kicsit én: mit gondol, melyik volt az éppen befutott mondatai közül a legérdekesebb? Olyan érdekes, hogy mindjárt fel is kéne tennem magának egy ezzel kapcsolatos kérdést (de én inkább leteszteltem magát előtte)?

Ráadásnak egy jó tipp humorformáláshoz: az iménti mondata, azaz hogy „Kis híján ott tartottam, hogy előfizetek a Like-ra”, úgy éreztem, reményre ad okot. De aztán mindent el is tolt a kiegészítő megjegyzésével („Vigyázat, ébredező humor!”): az illet simán el lehet hagyni! És azt az orros-trombitás dolgot is mulatságosnak találtam. De miért nem bízok abban, hogy van szemem az iróniájához, és hagyja el nyugodtan a smiley-t? Hiszen bennem ugyanúgy nincs humor, mint magában!

Minden jót, igazán kellemes dolog magával csevegni. Emmi Rothner.

10 perccel később

AW:

Kedves Emmi Rothner! Köszönöm a humortippjeit. A végén még vicces embert farag belőlem. A testtért pedig külön hálás vagyok. Alkalmat ad, hogy megmutassam, (egyelőre) mégsem vagyok az az „önélégült professzor”-fajta. Ha az lennék, csakis arra következtethettem volna, hogy az „Éppen... az e-mailről... mint

az érzelemátvitel eszközéről írunk tanulmányt” mondatomat találja a legérdeke-
sebbnek. Így viszont semmi kétségem. A legjobban az érdekli, hogy „Maga vi-
szont, arra gyanakszom, fiatalabban ír, mint amilyen valójában.” Ebből ugyanis
kikerülhetetlenül adódik a kérdés: ugyan miből gondolja ezt ez az ember? To-
vábbá: végtére is hány évesnek tart ez engem? Nem igaz?

8 perccel később

Re:

Leo Leike! Maga aztán tényleg ördögös egy fickó! Most pedig legyen kedves,
szedjen össze egy-két jó érvet, és magyarázza meg nekem, miért is volnék idő-
sebb, mint ahogyan írok! Pontosítok: mennyi idősen írok? És hány éves vagyok?
Miért? – Ha megoldotta ezeket a feladatokat, árulja el azt is, hányas cipőt hor-
dok. Minden jót, Emmi. Tényleg szórakoztató magával.

45 perccel később

AW:

Úgy ír, mint egy 30 éves. De valójában 40 körül lehet, legyen mondjuk 42. Hogy
miből gondolom? – Egy harmincas nem olvas rendszeresen „Like”-ot. A Like-
előfizetők átlagéletkora 50 év körül van. Maga viszont fiatalabb ennél, hiszen
honlapokkal foglalkozik, minél fogva megint csak legfeljebb 30, de akár jóval az
alatt is lehet. Igaz, egy 30 éves nem fog kör-emailt küldeni azzal, hogy „Kellems
karácsonyt és boldog újesztendőt!”. Végezetül: magát Emminek, azaz Emmának
hívják. Három Emmát ismerek, és mindhárom elmúlt már 40 éves. 30 évesen
senkit sem hívnak Emmának. 20 év alatt már megint lehet az ember Emma,
mégis kizárt, hogy maga 20 alatt legyen, különben olyan szavakat használna,
hogy „cool”, „zsír”, „pörgős”, „húzós”, „durva” és hasonlók. Ezenkívül nem írna
nagy kezdőbetűket, és nem írna egész mondatokban. És jobb dolga is lenne, mint
hogy egy állítólagos professzorral cseverésszen, akiben nincs semmi humor, és
közben még érdekesnek is találja, hogy az vajon mennyi idősenek hiszi. Még va-
lami az „Emmihez”: ha valakit Emmának hívnak, és fiatalabban ír, mint amilyen
fiatal, például mert jócskán fiatalabbnak érzi magát, mint amilyen valójában, ak-
kor nem Emmának, hanem Emminek nevezi magát. Egy szó, mint száz, kedves
Emmi Rothner: írni úgy ír, mint egy 30 éves, de valójában 42 éves. Így van?
36-os cipőt hord. Kicsi, filigrán, örökmozgó, rövid sötét haja van. És dől magából
a szó, ha beszélhet. Így van? Jó éjt! Leo Leike.

Másnap

Tárgy: ???

Kedves Rothner Asszony! Megsértődött? Nézze, én nem is ismerem magát. Hon-
nan kellene tudnom, mennyi idős? Talán 20, de az is lehet, hogy 60. Talán 190
centi magas, a súlya meg 100 kiló. Talán 46-os a lábmérete – és ezért csak három
pár cipője van, mind méretre csináltatva. Ahhoz, hogy egy negyedik párra is fus-
son, kénytelen volt lemondani a Like-előfizetést, a honlapi ügyfelek hangulatá-

ról pedig karácsonyi jókívánságokkal kell gondoskodnia. Szóval ne haragudjon rám, kérem. Engem elszórakoztatott ez a kitalálósdi, él bennem egy séma magáról, és ezt próbáltam magával megosztani, kissé talán szabatosan. Tényleg nem akartam a lelkébe gázolni.

Szeretettel üdvözlö: Leo Leike.

2 órával később

Re:

Kedves „Professzor”! Kedvelem a humorát, épp csak egy félhangnyira jár a krónikus komolyságtól, és pont ettől olyan meredek. Holnap jelentkezem. Már előre örülök! Emmi.

7 perccel később

AW:

Köszönöm! Most már nyugodt lélekkel mehetek aludni. Leo.

Másnap

Tárgy: a lelkébe gázolni

Kedves Leo, a „Leike”-t ezennel elhagyom. Cserébe maga is eltekinthet a „Rothner”-től. Nagyon élveztem a tegnapi mailjeit, többször is elolvastam őket. Engedje meg, hogy bókoljak kicsit. Izgalmas, hogy szóba tud állni valakivel, akit egyáltalán nem ismer, akit még soha nem látott, és valószínűleg soha nem is fog látni, akitől egyébként sem várhat semmit, akinél egyáltalán nem tudhatja, számíthat-e egyszer valami viszonzásfélére. Ez igazán atipikus férfihozzáállás, le a kalappal! Előljárójában csak ennyit akartam elmondani. És most lássunk néhány pontot:

1.) Magán csúnyán elharapózott a köremailfóbiás jókívánságpszichózis. Hol szedte össze, mondja? Szemmel láthatólag halálosan megbántódik, ha valaki „kellemes karácsonyt és boldog újesztendőt” kíván magának. Ígérem, sosem mondom többet. Egyébként nem győzők csodálkozni, hogy maga egy „Kellemes karácsonyt és boldog újesztendőt”-ből képes, és egy életkorra következtet. Vajon ha azt írom, hogy „Kellemes karácsonyt és boldog újévet!”, akkor most tíz évvel fiatalabb volnék?

2.) Már ne is haragudjon, kedves nyelvpszichológus Leo, de azt gondolni, hogy egy nő már nem is lehet 20 évesnél fiatalabb, ha nem mondja, hogy „cool”, „zsír”, „pörgős”, „húzos” vagy „durva”, az azért kissé címzetes-professzoros világidegenségre vall. Nem mintha itt mindenáron ki akarnám harcolni, hogy maga húszévesnél fiatalabbnak gondoljon az írásomból. De mondja meg nekem, tényleg lehet ezt tudni?

3.) Azt állítja, úgy írok, mint egy 30 éves. És azt is állítja, hogy egy 30-as nem olvas „Like”-ot. Szívesen beavatom valamibe: az újságot az édesanyámnak fizettem elő. Na, ezt adja össze! Most végre fiatalabb vagyok, mint ahogyan írok?

4.) Ezzel a sarkalatos kérdéssel most magára hagyom. Sajnos időpontom van. (Céges tanfolyam? Tánciskola? Műkőrmös? Teadélután? Válasszon kedvére.)

További szép napot, Leo! Emmi.

3 perccel később

Re:

Óh, igen, egyvalamit még el kell árulnom magának: ami a cipőméretet illeti, nem is tippelt olyan rosszul. 37-est hordok. (De semmi szükség rá, hogy meglepjen eggyel, van elég.)

3 nappal később

Tárgy: Hiányérzet

Kedves Leo! Immáron harmadik napja nem jelentkezik. Kettős érzés motoszkál bennem: 1.) Csodálkozom. 2.) Hiányérzetem van. Egyik sem kellemes. Valamit tegyen ellene! Emmi.

Másnap

Tárgy: Végre elküldve!

Kedves Emmi! A következőket hoznám fel mentésemre: Minden nap írtam magának, csak nem küldtem el a mailjeim, sőt, egytől-egyig kitöröltem őket. Ugyanis kényes ponthoz érkeztem ebben a mi párbeszédünkben. Maga, azaz e bizonyos 37-es lábú Emmi szép lassan elkezdett jobban érdekelni, mint ahogy az a vele való társalgásom eddigi kereteinek megfelelné. És ha ez a bizonyos 37-es lábú Emmi már jó előre leszögezi: „Valószínűleg soha nem fogjuk látni egymást”, akkor ebben tökéletesen igaza van, és én osztom is ezt a nézetét. Igen okosnak tartom abból kiindulni, hogy nem kerül sor közöttünk találkozásra. Nem tetszene ugyanis, ha a beszélgetésünk módja a társkereső- és chatroomcsevej színvonalára süllyedne.

Hát így volnánk, és most végre elküldöm innen ezt a mailt, de csak hogy ennek a bizonyos 37-es lábú Emminek legalább legyen tőlem valamije a mailboxában. (Izgalmasnak aztán nem lett izgalmas, tudom, és csak töredéke annak, amit írni akartam magának.) Minden jót: Leo.

23 perccel később

Aha, szóval ez a bizonyos nyelvpszichológus Leo nem akarja tudni, hogyan is néz ki az a bizonyos 37-es lábú Emmi? Leo, ezt nem hiszem el! Minden férfi tudni akarja, hogy is néz ki a nő, akivel úgy beszélget, hogy nem tudja, hogy néz ki. Sőt, a lehető leggyorsabban meg akarja tudni. Mert így már tudni fogja, hogy akar-e vele még beszélgetni, avagy sem. Vagy nem így van? Üdvözli: az a bizonyos 37-es Emmi.

8 perccel később

Re:

Ezt inkább zihálta, mint írta, nem igaz? Ha maga így válaszolgat nekem, akkor még annyira sem kell tudnom, hogy néz ki. Amúgy is magam előtt látom. És ehhez nem kell konyítanom a nyelvpszichológiához. Leo.

21 perccel később*Re:*

Maga, Leo Úr, tévedésben van. Teljesen higgadtan írtam, amit írtam. Látna csak, amikor tényleg zihálok. Egyébiránt meg nem nagyon akarózik magának a kérdéseimre válaszolni, nem igaz? (Hogy néz ki tulajdonképpen, aki azt kérdezzeti, „nem igaz?”) De ha megengedi, még egyszer visszatérnék a ma délelőtti e-mailjére. Valahogy nincsen teteje. Mert vegyük csak sorra:

- 1.) E-maileket ír nekem, és aztán nem küldi el őket.
- 2.) Szép lassan elkezdem jobban érdekelni, mint ahogy az „társalgásunk” kereteinek megfelelően. Mit jelentsen ez? Nem kizárólag az adja társalgásunk kereteit, hogy kölcsönösen érdeklődünk egymás vadidegen személye iránt?
- 3.) Okos dolognak tartja – nem, valójában „igen okos dolognak” tartja, hogy sohasem fogunk találkozni. Irigylem magát, amiért ennek az okosságának tud élni, és ilyen szenvedélyesen!
- 4.) Nem kér a chatroomcsevejből. Mégis, mit akar? Miről kéne társalognunk, hogy ne kezdjem magát lassacskán jobban érdekelni, mint ahogy az a „kereteknek” megfelelően?
- 5.) És arra a nem egészen valószínűtlen esetre, ha maga az iménti kérdéseim egyikét sem válaszolná meg: azt mondta, hogy az előbbi csupán töredéke volt annak, amit írni akart nekem. Egész nyugodtan írja meg a többit is. Minden sor-nak nagyon örülök! Ugyanis szívesen olvasom magát, kedves Leo. Emmi.

5 perccel később*AW:*

Kedves Emmi! Ha nem szedhetné pontokba a gondolatait, nem is maga volna, ugye? A többit holnap. Szép estét! Leo.

Másnap*Tárgy: -*

Kedves Emmi! Feltűnt már magának, hogy abszolút semmit sem tudunk egymásról? Virtuális alakokat fantáziálunk, illuzionisztikus fantomképet gyártunk egymásról. Kérdéseket teszünk fel, amik attól izgatóak, hogy adósak maradunk a válasszal. Igen, sportot úzunk abból, hogy felkeltjük a másik kíváncsiságát, majd egyre jobban felcsigázzuk azzal, hogy szigorúan megtagadjuk tőle a kielégülést. Megpróbálunk a sorok, a szavak, hovatovább a betűk között is olvasni. Görcsös igyekezettel próbáljuk helyesen megítélni a másikat. Ugyanakkor éberem őrkdünk, hogy semmi lényegeset ne áruljunk el magunkról. Mit „semmi lényegeset”! – Semmit sem, semmit sem meséltünk el még az életünkben, semmit, amiből a hétköznapjaink állnak, semmit, ami fontos lehetne valamelyikünknek.

Légüres térben kommunikálunk. Illedelmesen a másik tudtára adtuk, ki milyen foglalkozást űz. Maga gyönyörű honlapot szerkesztene nekem elméletben, cserébe én (csapnivaló) nyelvpszichogramokat állítok elő magának a gyakorlatban. Ez

minden. Egy vacak helyi magazinnak köszönhetően kiderült, hogy ugyanabban a nagyvárosban élünk. De ezen felül? Semmi. Nem vesznek körül bennünket más emberek. Sehol sem lakunk. Nincs korunk. Nincs arcunk. Nincs különbség számunkra nappal és éjszaka között. Nem élünk időben. Nincs más, csak a két monitor, ki-ki szigorúan és álca mögött egymagában, és hozzá ott a közös hobbink: mindkettőnket érdekel egy vadidegen. Ez igen!

Ami engem illet – és most jöjjön a vallomásom: én őrülden kíváncsi vagyok magára, kedves Emmi! Nem tudnám megmondani, miért, de azt jól tudom, mi adott rá alkalmat. És azt is tudom, milyen abszurd ez az érdeklődés. Sosem bírna el egy találkozást, mindegy, hogy maga hogy néz ki, mennyi idős, és hogy mennyit tudna magával hozni egy esetleges találkozóra nem csekély email-beli bájából, vagy hogy írott sziporkáiból mennyi bújlik meg a hangszalagjaiban, a pupillájában, a szája szegletében és az orrcimpájában. Ez az „őrült kíváncsiság”, gyanítom, egyes-egyedül a levelezésünkéből táplálkozik. Minden próbálkozás, hogy kiszabaddítsuk onnét, valószínűleg siralmas kudarcra végződik.

Nos, a döntő kérdésem, kedves Emmi: még mindig akarja, hogy e-maileket írjak magának? (Ezúttal kivált örömmel venném, ha határozott választ adna.) Minden, de minden jót: Leo.

21 perccel később

Re:

Kedves Leo! Ez aztán sok volt így egyszerre, mondhatom! Bővelkedhet a szabadidőben. Vagy ez munkának számít? Lecsúszthatja? Leírhatja? Tudom, eléggé felvágta a nyelvemet. De csak írásban. És csak akkor, ha bizonytalan vagyok. Leo, maga elbizonytalanít engem. Egy biztos: igen, szeretném, ha továbbra is írna nekem e-maileket, már ha nem esik nehezebbre. Amennyiben nem voltam elég határozott, akkor megpróbálom még egyszer: IGEN, AKAROM!!!!!! E-MAILT AKAROK LEOTÓL! E-MAILT AKAROK LEOTÓL! E-MAILT AKAROK LEOTÓL! KÉREM! MEGVESZEK LEO E-MAILJEIÉRT!

És most feltétlenül el kell árulnia, mit jelent az, hogy bár nem volt oka, hogy érdekelni kezdem, de valami „alkalmat adott rá”. Ezt ugyanis nem értem, bármilyen izgalmasan hangzik. Nagy-nagy szeretettel, és még egy „naggyal”, Emmi. (PS: Pazar volt az előbbi levele! Abszolút humortalan, de tényleg pazar!)

Két nap múlva

Tárgy: Boldog karácsonyt

Tudja mit, kedves Emmi, szakítok a szokásainkkal, és ma elmesélek magának valamit a magánéletemről. Marlenének hívták. Három hónapja még úgy írtam volna: Marlenének hívják. Ma már csak hívták. Öt év jövőtlen jelen után végre kilyukadtam a közös múltnál. A kapcsolatunk részleteitől megkímélem. A legszebb mindig az újrakezdés volt. Olyan szenvedélyesen szerettünk újrakezdeni, hogy pár havonta újra és újra megtettük. „Életünk nagy szerelme” voltunk a másíknak,

de sosem akkor, amikor együtt voltunk, csak amikor épp megint az egymásra találáson törtük magunkat.

Szóval így. Aztán ősszel végül eljött, aminek el kellett jönnie: talált valaki mást, olyat, akivel nemcsak azt tudta elképzelni, hogy összejöjjenek, hanem azt is, hogy együtt legyenek. – (Miközben az illető pilóta egy spanyol járaton, de nem tesz semmit.) Amikor megtudtam a dolgot, egy csapásra olyan biztos voltam benne, mint még soha: ő, Marlene „Életem Asszonya”, és nekem mindent meg kell tennem, hogy ne veszítsem el örökre.

Heteken át meg is tettem mindent, és egy kicsivel még többet is. (Újfént megkímélem a részletektől.) Már tényleg nem sok hiányzott, hogy adjon nekem, azaz kettőnknek egy utolsó esélyt: karácsony Párizsban. Azt terveztem – nevéssen csak ki, Emmi, szíve-joga –, hogy ott majd megkérem a kezét, én, komplett idióta. Csak azt kellett kívánni, hogy a „spanyol” hazarepüljön, és Marlene elmondhassa neki az igazságot rólam és Párizsról. Úgy vélte, ezzel tartozik neki. Pocsék egy érzés volt, mi az, hogy „pocsék”, egy spanyol Airbus feküdt meg a gyomromat, amikor Marlenére és az ő pilótájára gondoltam. Ez volt december 19-én.

Délután kaptam tőle – még csak nem is egy hívást, hanem egy katasztrófális e-mailt. Azt írta, „Leo, nem megy, nem tudom tovább csinálni, Párizs is csak egy újabb hazugság lenne. Kérlek, bocsáss meg nekem!” Vagy valami hasonlót. (Nem, nem valami hasonlót, hanem szó szerint ezt.) Rögtön visszaírtam: „Marlene, feleségül akarlak venni! Eldöntöttem. Örökre veled akarok lenni. És tudok is, ebben biztos vagyok. Mi ketten összetartozunk. Utoljára bízz meg még bennem. Párizsban majd mindent megbeszélünk, jó? Kérlek, mondj igent Párizsra.” És aztán vártam a válasza, vártam egy órát, kettőt, hármat. Közben 20 percenként eltársalogtam a süketnéma hangpostájával, régi szerelmes leveleket olvastam a számítógépen, szerelmes fotóinkat nézegettem, amelyek mind számtalan kibékülő utunk valamelyikén készültek. Aztán megint a képernyőt bámultam megszállottan. Ettől a rövidke, szívtelen hangjelzéstől, ami minden bejövő üzenetnél megszólal, ettől a tálcán megjelenő nevetséges kis borítéktól függött az életem Marlenével, vagyis, akkori nézőpontomból, a továbbélésem.

Elhatároztam, 21:00-ig állom a próbatételt. Ha addig nem jelentkezik, akkor fuccs Párizsnak és ezzel az utolsó esélyünknek. 20:57 volt. Majd hirtelen: hangjelzés, boríték (áramütés, szívinfarktus), üzenet. Néhány másodpercre behunyom a szemem, összekaparom pozitív gondolkodásom minden nyomorúságos maradékát, a hőn áhított üzenetre koncentrálok, arra, hogy Marlene rábólintson a párizsi édes kettesre, egy olyan életre, amelyben mindig vele lehetek. Kinyitom a szemem, rákattintok az üzenetre. És abban mit olvasok? Na mit? Na mit? „Kéltelmes karácsonyt és boldog újesztendőt kíván Emmi Rothner.”

Ennyit a köremailfóbiás jókívánságpszichózisról.

Szép estét! Leo!

Két órával később

Re:

Kedves Leo! Ez egy ritka jó történet. Leginkább a csattanója nyűgözött le. Valósággal büszke vagyok rá, hogy ilyen sorsszerűen belejátszottam a dolgok menetébe. Remélhetőleg a maga számára is világos, hogy nekem, a „virtuális alaknak”, az illuzionisztikus fantomképnek az imént rendkívüli dolgot árult el. Ez aztán magánélet a javából, hamisítatlan „Leo, a nyelvpszichológus”.

Ma már túlságosan fáradt vagyok, hogy valami épületessel álljak elő. De holnap tisztességes elemzést kap tőlem, ha megengedi. 1-es, 2-es, 3-as ponttal, és így tovább. Aludjon jól, és álmodjon valami értelmeset. Tehát ne Marlenéről, ha szabad tanácsolnom. Emmi.

Másnap

Tárgy: Marlene

Jó reggelt Leo! Nem bánja, ha egy kicsit megszorongatom?

1.) Szóval maga olyan férfi, akit egy nő csak az elején és a végén tud érdekelni: amikor meg akarja őt kapni, és mielőtt végleg kicsúszik a keze közül. A köztes idő – nevezhetjük akár együttlétnék is – magának túlságosan unalmas vagy túl megérőltető, vagy ez is, meg az is. Nem igaz?

2.) (Ezúttal) valami csoda folytán elkerülte a házasságot, de ha ezen múlik, hogy egy spanyol pilótát ki tud-e katapultálni a majdhogynem-exe ágyából, mégiscsak képes volna lazán oltár elé lépni. A jelek szerint maga nem becsüli olyan nagyon nagyra a házassági fogadalmat. Nem igaz?

3.) Volt már egyszer házasság, nem igaz?

4.) Plasztikusan látom magam előtt, ahogy a jó meleg, pihe-puha önsajnálátába burkolózva szerelmes leveleket olvasgat, és régi fotókat nézeget, ahelyett hogy inkább tenne valamit, ami egy nőt is gondolkodóba ejt: hogy talán mégis dereng magában valami, egy leheletnyi szerelem vagy a csendes óhaj valami tartós iránt.

5.) Na igen, és aztán az ÉN sors-mailem pottyán bele a maga léten és nemléten uralkodó mailboxába. Olyan, mintha minden időpontok legideálisabbikában végre kimondtam volna, ami Marlenének már évek óta ott kellett hogy legyen a nyelve hegyén: LEO, VÉGE VAN, MERT EL SEM KEZDŐDÖTT! Vagy más szavakkal, sejtelmesebben, költőibben, hangulatosabban: „Kellemes karácsonyt és boldog újvesztendőt kíván: Emmi Rothner.”

6.) De most, kedves Leo, maga tesz egy megkapó gesztust. Válaszol Marlenének. Gratulál a döntéséhez. Azt mondja: MARLENE, IGAZAD VAN, VÉGE VAN, MERT EL SEM KEZDŐDÖTT! Vagy más szavakkal, sejtelmesebben, energikusabban, erőteljesebben: „Kedves Emmi Rothner! Igaz, egyáltalán, sőt semennyire sem ismerjük egymást. Én azért mégis megköszönöm szívélyes és kifejezetten eredeti kör-emailjét. Hadd mondjam el: roppant kedvelem ezeket a kör-emailleket, főleg, ha nem tartozom a körükbe. Üdv.: Leo Leike.” Ki gondolná, hogy ilyen jó, nemes lelkű és stílusos vesztés, kedves Leo!

7.) Most pedig jöjjön a döntő kérdés: Még mindig akarja, hogy e-maileket írjak magának? Szép délelőttöt! Emmi.

Két órával később

AW:

Jó napot, Emmi!

1.)-hez: Nem tehetek róla, hogy egy olyan férfira emlékeztetem, aki nyilvánvalóan – mint azt az első pontban oly elegánsan leírta – csalódást okozott magának. Kérem, ne higgye azt, hogy jobban ismer, mint amennyire ismerhet. (Egyáltalán nem ismerhet engem.)

2.) Ami a házassági kötelékbe való végső kibúvómat illeti: nem volt elég a saját fejemhez vágni, hogy „komplett idióta”? Nem, Emmi, a harminchetes lábú szarkasztikus erkölcscsősznő a hitvesi fogadalom tisztességének megmentésére ezt is megtette, vélhetőleg összehúzott szemmel és habzó szájjal.

3.) Sajnálom, de még sosem voltam házas! És maga? – Többször is, nem igaz?

4.) Lám, megint itt az 1.)-beli férfi, akire emlékeztetem, a férfi, aki inkább idejétmúlt szerelmesleveleket olvas, mint hogy bizonyosságát adná tartós szerelmének. Talán több ilyen férfi is volt az életében.

5.) Igen, abban a pillanatban, amikor beérkezett a karácsonyi üdvözlete, éreztem, hogy elveszítettem Marlenét.

6.) Azért válaszoltam akkor magának, hogy addig se gondoljak a kudarcomra. És máig úgy tekintem a köztünk folyó társalgást, mint a Marlene feldolgozására szolgáló terápia részét.

7.) Ah, igen, írjon csak! Írja ki magából a férfiak miatti összes frusztrációját. Legyen csak gátlástalanul öntelt, cinikus, kárörvendő. Ha ettől maga jobban érzi magát, máris volt értelme az email-címeknek. Ha nem, hát ne sajnálja magától (vagy az édesanyjától) az újabb Like-előfizetést, és mondja le csak a „Leiké”-t. Szép napot! Leo.

11 perccel később

Re.:

Na tessék! Sikerült megsértenem. Pedig nem akartam. Azt gondoltam, ki fogja bírni. Túl sokat vártam magától. Most bezárok, és magamba szállok. Jó éjt! Emmi.

PS: A harmas ponthoz, hogy voltam-e már házas: voltam – és vagyok is a mai napig!

ARANY MIHÁLY

A történelem sötétjében

Robert Menasse az osztrák jelenkori irodalom „középgenerációjának” írója, aki germanisztikát, filozófiát és politikatudományt hallgatott Bécsben, Salzburgban, majd Messinában; mind a három szakterület jól érezhetően visszaköszön írásaiban, hiszen nemcsak szépíró, hanem esszéista is, különösen *Das Land ohne Eigenschaften* ('A tulajdonságok nélküli ország', 1992) című esszékötetét idézik gyakran, melyben osztrák identitás, kultúra és politika kérdéseiben foglal állást. Öt regényt publikált eddig, első regényét, a *Sinnliche Gewissheit* ('Érzéki bizonyosság', 1988) címűt a magyarul *A regény kora* címet viselő mű (*Selige Zeiten, brüchige Welt*, 1991) követte. E két, valamint az 1995-ös *Schubumkehr* ('Csúsásirányváltó') kötetét trilógiaként olvassa egybe a szakirodalom (lásd Dieter Stolz tanulmánykötetét¹), sőt hozzájuk kapcsolható a regények elméleti alapjait kibontó *Die Phänomenologie der Entgeisterung* ('Az elszellemtelenedés fenomenológiája', 1995) pszeudofilozófiai írás is. Ezután a terjedelmes *Küüzetés a pokolból* (*Vertreibung aus der Hölle*, 2001) keletkezett, majd a legutóbbi *Don Juan de la Mancha oder die Erziehung der Lust* ('Don Juan de la Mancha, avagy az érzékek iskolája', 2007) zárja pillanatnyilag a sort. Menasse európai hírnévű író, magyarországi recepciója ugyanakkor némileg visszafogott és ellentmondásos. Munkáihoz átfogó, magyar nyelvű tanulmányt Bombitz Attila *Mindenkori utolsó világok* című könyvének Menasse-fejezete kínál.² A szerző itt főleg *A regény korát* állítja középpontba, miközben összegyűjti és kijelöli Menasse írói-pszeudofilozófiai világának sarokpontjait, úgymint például az érzéki bizonyosságot, vagy a Hegel pozitív fejlődéstörténetének ellentétes teóriájaként megalkotott „elszellemtelenedést”. A tanulmány utal Menasse történelemhez való sajátos viszonyára is: „Az abszolút szellem megvalósulásának semmi esélye, Hegel idézése cirkuszi show. Menasse viszont nem áll le a posztmodern nihilizmus »itt a vége, fuss el véle«-tendenciánál, fintonrogva és fityiszt mutogatva újra és újra kezdi a történelem történetét, mert a történelemnek, a művészeteknek nem lehet vége, ha egyszer elkezdődtek: *the show must go on*, a megváltozott, az így vagy úgy alakult viszonyoknak megfelelően.”³

Menasse legutóbb magyarul megjelent művéhez három magyar nyelvű recenzió nyújthat segítséget. A regényben elszórtan fellelhető, zavaros történelemszemléletre utal Bárány Tibor kritikájában.⁴ A Menasse sorain átszűrődő történelemfelfogás olyan, a haza és

¹ Stolz, Dieter (szerk.): Die Welt erscheint unverbesserlich. Zu Robert Menasses *Trilogie der Entgeisterung*. Frankfurt am Main, Suhrkamp 1997.

² Bombitz, Attila: Mindenkori utolsó világok. Osztrák regénykurzus. Kalligram, Pozsony 2001. 161-189. p.

³ Uo., 163.

⁴ Bárány, Tibor: Sötétben minden elképzelhető. In: Élet és Irodalom, 2008. április 25., 17. szám.

az identitás fogalmait is hallgatólagosan ütköztető esetpéldákból rajzolódhat ki, mint a történésznek készülő Viktor párbeszéde saját múltjával, vagy a pokollá vált hazáját elhagyni kényszerülő zsidó kislány, Mané története. Hogy e két főszereplő életén keresztül valóban egy „önmagát variációsan ismétlő, mégis célelvű történelem víziója” olvasható ki, az némileg kétséges, hiszen éppen alap és cél nincs a történet-történelem mögött, és maga Menasse számolja fel egy költői kérdésben a „történelem immanens értelmét és célját” sokat idézett, az 1995-ös, 47. Frankfurteri Könyvvásár megnyitóján elmondott beszédében. Ebben pontosan azt a *hipotézist* fogalmazza meg, miszerint „talán a »történelem« volt az emberiség legnagyobb történelmi tévedése”, vagyis az, hogy értelmes folyamatként létezik a történelem.⁵ Bombitz Attila recenziója már címében is utal a Menasse műveinek általános jellemzőjeként megfogalmazható „tézis nélküli tézisalkotásra”, vagyis a „lecke” nélküli történelemre, mely többszörösen rétegzett lepedőként értelem és értelmezés nélkül hagyja magát elmeséltetni, számot vetve a megragadható kezdet következetes hiányával.⁶ E pozitív kicsengésű recenziót követi az ellenvélemény: Radics Viktória szókimondó kritikájában kifogásolja – többek között – Menasse „feltűnés nélküli”, „simulékony”, „újabb és bátrabb meglátások, a szokásosnál merészebb ábrázolás nélküli” nyelvét és a regény – jóllehet kompozícióját tekintve „meglett”, ugyanakkor – nem annyira művészi-szépírói, hanem sokkal inkább „köztudomású értelmiségi” gondolatokat és minőséget felvonultató témáját.⁷

A *Kiűzetés a pokolból* nyomokban tartalmazza Menasse írói világának történeti-történelmi esszenciáját, miközben a zsidó származású szerző reflexiót ír saját nevéhez, saját eredetéhez.⁸ A mű Samuel Manasseh ben Israel, a 17. században élt rabbi, és a 20. századi Viktor Abravanel, vélhetően a híres rabbi utolsó leszármazottjának párhuzamos történetét beszéli el úgy, hogy a két zsidó főszereplő életpályája mintegy a zsidó sors történet sajátos archetipusát adja egy műfajilag is hihetetlenül összetett rétegzett szövegben, melyet főként történelmi, vagy máshol családregényként⁹ is emlegetnek.

Menasse történetvezetésében jellemző, hogy gyakorta olyan események elbeszélésével kezdi egy komplexebb történet elmondását, amelyek már egy bizonyos történés után állnak, és sokszor sokáig várat magára a kérdés megválaszolása. Így az egyébként lineáris elbeszélés helyenként kacskaringókat ír le: keringünk a történetben/történelemben (*Geschichte*), miközben elejtett információként szórja elénk az író az előtörténetet. A *Kiűzetés*

⁵ Ld. Menasse, Robert: „Geschichte” war der größte historische Irrtum. Rede zur Eröffnung der 47. Frankfurter Buchmesse 1995. In: Uő.: Hysterien und andere historische Irrtümer. Sonderzahl Verlagsgesellschaft m.b.H., Bécs 1996. 21-36. p. ide ld. 27-28. p.

⁶ Bombitz, Attila: Történelem – lecke nélkül. In: Új Könyvpiac, 2008. június, 38. p.

⁷ Radics, Viktória: Álnagyregény. In: Magyar Narancs, 2008.07.10., 28. szám, 36-37. p. Itt jegyezzük meg, hogy Menasse más írásaiban, így például a *Frankfurter Vorlesungen*ben (Frankfurter előadásaiban) is tükröződik, hogy a szerző kevésbé a szépíró, sokkal inkább az esszéista, a politológus, vagy a (pszeudo)filozófus regiszterét, gondolatmenetét, téma- és szövegvezetését mutatja.

⁸ Vö.: Pollak, Anita: Schubumkehr in der Geschichte. In: *Kurier*, Wien, 2001.7.13. <http://www.lyrikwelt.de/rezensionen/dievertreibung-r.htm> [2008.08.04.]

⁹ A műfaji összetettség lehetőségéről-lehetetlenségéről ld. Luchsinger, Martin: Nihilistisches Höllenspektakel. Vielfach modulierter Schrei: Robert Menasses „Die Vertreibung aus der Hölle” zieht alle Register. In: Frankfurter Rundschau, 2001.12.22., illetve <http://www.lyrikwelt.de/rezensionen/dievertreibung-r.htm> [2008.08.04.]

a pokolból története két párhuzamos idő- és cselekményszálon fut. A kis Manénál kezdődik, a 17. századi portugál városban, Comecosban élő zsidó fiúnál, aki sokáig nem is ismeri származását. A kisleány, akinek sok neve van, nevek, amik elleplezik és egyben fel is fedik titkos zsidó voltát: Manoel Dias Soeiro. Manoel – a beilleszkedés vágyával adott név, a legkedveltebb férfinév a keresztény családok körében. A név eredetije a látnok és próféta Samuel, Izrael utolsó bírójára. És a név becézett alakja, a Mané, mely a portugál köznyelvben butuskát, illetve hiszékenyt jelent. E hármasság sajátos összjátékának tekinthető a kis Mané gyermekkori története. „A kisleánynak sok neve van. A Manéből kicsendül már az is, amelyet majd később kap meg a gyerek, Amszterdamban, a szabadság földjén, ahol a *marranók* végre levethetik álcázó nevüket, és nyíltan vállalhatják a zsidót: így lesz belőle Manasseh.”¹⁰

A nevek eredője egy „földrajzi és egzisztenciális otthontalanságba”¹¹ mutat. Mané későbbi testi és identitásbeli meghiúsulását mintegy megalapozva, a gyermekkor a védő bizonytalanságban és tudatlanságban telik, olyannyira, hogy a kis Mané elkezd nyomozni társaival titkos zsidók után, maga is bekapcsolódik a megkeresztelt, de vallásukat titokban gyakorló zsidó családok ellen irányuló üldözésekbe. Míg nem az inkvizíció letartóztatja apját, majd hamarosan anyját is. Ekkor érti meg Mané az összefüggéseket, ekkor válik meg hasonlítottá a titkos zsidó családokról gyűjtött adataival, a fejében lévő „archívummal”. Azért kellett mindig hazaszaladni sötétedésig, hogy ne tűnjön fel, hogy szombatoként időben otthon van, hogy megtartsák a *sabbatot*. Szülei letartóztatása után nővérétől is elválasztva a jezsuitákhoz kerül egy kollégiumba. A kollégiumban szorongás az élet, a cél: összezúgorodni, láthatatlanná és ugyanakkor a jeles tanulmányi eredményekkel kiválónak válni. A zsidó kisleány – a kivétel. A „más” a többiek közt. Mindez, a kivétel kiterjesztett fogalma sajátos jelentésmezőt kap egy latin nyelvtani példán keresztül végigvitt allegória kapcsán. „Mané szabályokat tanult a jezsuitáknál. És azt, hogy rettegjen a kivételektől. A kivétel gyűlöletes volt. A kivételek gyűlölete tette igazán kőkeményre a szabályt. [...] Épp elég ok, hogy az ember gyűlöljön minden kivételt. Így saját magát. [...] Ha maga is *a-ra* végződő *masculinum* volt.”¹² Az *-a* a latinban – néhány kivételtől eltekintve – a *nőnemű* főnevek végződése, ezt a párhuzamot használja fel az elbeszélő, kétségtelenül szerencsétlen módon összekapcsolva a kamaszodó fiúk szexuális vágyainak nyers ábrázolásával, és más – még szerencsétlenebbül és inadekvát módon felhasznált – névpárhuzamokkal...

Egyfajta fordulatot jelent, hogy Mané, miután az inkvizíció comecos-beli pokla után a kollégium poklát megjárta, visszatérhet megkínzott, élő-halott, kényszerkeresztény szüleihez, akikkel megszökik Amszterdamba, a „jó helyre”. Itt kezdődik a második nagyobb egység Mané, illetve a „szabad” világban eredeti nevével szólított Manasseh életében: az út egészen a tanítói voltáig, ami megfeszített tanulással és a szülők lassú elvesztésének leírásával telik. S az elérhetetlen vágy: a mindig egy lépéssel előrébb járó Aboabbal szemben főbbé lenni. Ennek kudarca után egyetlen lehetősége marad, hogy nevét emlékeztessé tegye: egy szerencsés házassággal beírja magát az Abravanelek családfájába, amelyet a zsidók Dávid-házának egyenes ági leszármazottjaként, és így az eljövendő Messiás családjaként tartanak számon.

¹⁰ Menasse, Robert: *Kiűzetés a pokolból*. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest 2008. 29. p.

¹¹ Luchsinger 2001.

¹² Menasse 2008, 227-228.

Viktor Abravanel – a család talán utolsó leszármazottja a huszadik században, apai ágon zsidó. A regény jelenbeli, mondhatni metatörténetének keretétől egy este elbeszélése szolgál: Viktor huszonötödik érettségi találkozója, egy vacsora – nota bene: az Arany Borjú nevű étteremben –, mely botrányba fullad, mikor Viktor elkezd sorolni volt tanáraik NSDAP-tagkönyvszámát. „Érettségi után történész szakra iratkoztam be [...]. A történelem tanulmányozása nem más [...], mint hogy saját sorsunk meghatározó körülményeit, gyökereit kutatjuk.”¹³ A felháborodásban csak egykori beteljesületlen szerelme, a szintén zsidó származású Hildegund marad mellette. S kezdetét veszi egy hosszú este, Viktor emlékezés-újraélés-vándorútja, mind földrajzilag, körbejárva Bécsben, mind emlékeiben, párhuzamosan egykori ősének történetével.

A párhuzamokban talán a zsidóüldözések változatlan, állandó karaktere formálódhat ki, így Mané Viktor prefigurációjának tekinthető,¹⁴ és a zsidó sors(tragédia) sajátos „archetípusa” jelenítődik meg. Mané álmát, hogy nem tud időben hazaérni Viktor hasonló álma követi. A korai emlékek sötétek, mert „[s]ötétben minden elképzelhető”.¹⁵ „A legrégebbi emlékképek, amelyeket Mané őrizgetett, a szó szoros értelmében sötétek voltak [...] Ennek a kövér kisfiúnak mindjárt szaladnia kell haza, amilyen gyorsan a lába bírja.

Hányszor ért haza még időben, napnyugta előtt? Szinte mindig. Emlékeiben azonban, azon a néhány sötét képen, soha. [...] Attól rettegett a legjobban, hogy valamilyen oknál fogva hirtelen nem bír szaladni többé. [...] Már kicsi gyerekként volt egy folyton visszatérő álma. Megdöngetik a kaput. [...] Kiles az ablaktáblák résein, és sok embert lát a ház előtt, egyesek ököllel verik a kaput, éjszaka van, [...] egyszerre kövek repülnek az ablaknak, le-guggol, ugyanakkor anyja hátrarántja, elvonszolja a ház hátsó frontján lévő ablakig. De ott is állnak már emberek, ő meg ösztönösen rohanni akar, elrohanni – de hova? Semerre sem szabad az út, ő mégis futni szeretne, legalább a nagy ládáig vagy a szekrényig, de mozdulni sem bír [...]”¹⁶

Hasonlóképpen a már semmiféle üldöztetést el nem szenvedett Viktornak is ilyen álmai vannak, ezért nevezhetjük a jelenséget archetipikusnak, amelyre Manénál is találunk utalást, hiszen a Mané álmában megjelenő anya képe egyértelműen nem az ő anyja volt, hanem egy tipizált, egyszerre előre, a jövőbe vetített, és vissza, a múltba vetülő szorongás képe, egy történelmen átívelő üldözés álomban kódolva. „[...] én gyerekkoromban sokszor álmodtam azt, hogy jönnek értem, pontosabban az anyámért és értem, hogy elvigyenek. [...] A Gestapótól voltak. Fogalmam sincs, hogy honnan tudtam, de tudtam.”¹⁷ Vagy Menasse *Phänomenologie der Entgeisterung* című írása utolsó fejezetének ismeretében még

¹³ Uo., 21.

¹⁴ Vö. Apel, Friedmar: Die Hölle Heimat. Robert Menasse spielt mit Unzugehörigkeit. In: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2001.09.01., illetve http://www.buecher.de/shop/Oesterreich/Die-Vertreibung-aus-der-Hoelle/Menasse-Robert/products_products/content/prod_id/21781096/#faz [2008.08.04.]

¹⁵ Menasse 2008, 665.

¹⁶ Uo., 65-67.

¹⁷ Uo., 73-74.

egy értelmezés adódik: az üldöztetések álmai „idézetté” válnak, melyek folytonos másolatokat keresnek, variációkat a zsidó sorsra.¹⁸

Ki lehet-e lépni egy ilyen *sorsból*, *életté* lehet-e változtatni azt? Viktornak az érettségi találkozón a többiekhez hasonlóan az életéről kellett volna beszélnie, ő azonban kérdez – kik voltak a tanáraik? Továbbgondolva: kik azok, akik az életüket meghatározták, és az üldözés sorsát szabták ki elődeikre? A *sors* és az *élet*, illetve a köztük lévő különbség Menasse (pszeudo)filozófiai elképzelései között kiemelt helyet kapnak a szerző egyik frankfurti előadásában. A *sorssal* mint a felvilágosodás kora előtti felfogást tükröző kifejezéssel szemben megjelenik az alternatívákban gondolkodó, a többé nem meghatározott és elrendelt, hanem szabad választási lehetőségekkel jellemezhető modern *élet* fogalma.¹⁹ Folytatva a gondolatot, ez az úgynevezett *élet* (látszólag) mentes, „szabad” a befolyásoló narratíváktól. A befelé forduló Manasseh, aki elfogadja az egymásra következő napokat, és szülei elvesztése után is azon – áltató – mondatokkal legitimálja saját cselekedeteit, hogy „apa mindig azt mondta...”, feloldozást keresve gyermekkori bűnei alól a tanulásba burkolózik, míg testvére, Esther a saját döntés fontosságát hangsúlyozza: „Tegyé, amit akarsz, de légy szíves, azzal a szöveggel, hogy a saját akaratodból teszed. És ha fél éjszaka görnyedsz a könyveid fölött, ne mondd azt, hogy a szülein kívánják tőled. [...] Minthogy a szülein nem élnek, tartozz magadnak azzal, hogy jól alakítod a saját életedet!”²⁰

Viktor, Esther érvélséhez hasonlóan, a választás mezején mozog, választ politikai elköteleződést és elméleti alapokat, láthatóan mégsem tud kilépni saját neveltetésének, miliójének determinációjából: „Vajon miért azonosult Viktor szívvel-lélekkel e tételekkel [értsd: a marxista tételekkel – A. M.]? Nem azért, mert egyeztek a tapasztalataival, hanem mert számára, akinek nem volt semmilyen tapasztalata, mindez átfogó magyarázatát adta a világnak.”²¹ Átfogó világmagyarázat, egészlegességre törekvés, valláspótlék. Viktor a katolikus vallásról egy részeges hittanántól hallott, a zsidó hit pedig csak egy homályos családi hátteret jelentett számára. A marxizmus átfogó magyarázat, amelyben Viktor – Menasse korábbi regényhőseihez hasonlóan – az Egész után kutat, akárcsak 17. századi előde. Maga a zsidó háttér a történész Viktornak történeti-történelmi érdekesség, illetve feltárnivaló: apja és nagyszülei is sokáig hallgatnak a múlttól, emlékezetük zárva van a kérdezősködő Viktor előtt. Kivé hát a szegény? „Megalázó volt, hogy sohasem válaszolt [Viktor nagyapja arra a kérdésre, hogy hogyan élték túl a náci időket – A. M.]. Végül Viktor felfogta, hogy talán a nagyszülei számára megalázó a kérdezősködése és az, hogy újra meg újra emlékezteti őket arra a korra, amelyre nyilván nincsenek szavaik.”²²

Egy párhuzamokon, összefüggéseken keresztül formálódó „történelemfilozófiai gondolatjáték”²³ szűrődik át a regény sorai között, s mind az egyén, mind a nép történetével

¹⁸ Vö. Menasse, Robert: *Phänomenologie der Entgeisterung. Geschichte des verschwindenen Wissens*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1995, 82–83. p.

¹⁹ Menasse, Robert: *Die Welt, in der ich schreibe*. In: Uő.: *Die Zerstörung der Welt als Wille und Vorstellung*. Frankfurter Poetikvorlesungen. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2006. 9–32. p., ide ld. 17. p.

²⁰ Menasse 2008, 532–533.

²¹ Uo., 485.

²² Menasse 2008, 431.

²³ Friedmar 2001.

kapcsolatban felteszi a kérdést: vajon az elbeszélés, az emlékezés, a fejekben tárolt adatarchívum konstituálja-e a történetet/történelmet? „Kezdet nem létezik. Minden történet eleve azzal a mondattal kezdődik, hogy »Ami eddig történt...«, és maga csupán folytatás, még akkor is, ha így hangzik a címe: »Ennek soha többé nem szabad megtörténnie!«”²⁴ A sokat tematizált emlékezés-felejtéskultúra Viktor esetében rejtettebb, finomabb szála-kon mutatkozik meg, mint az üldözést konkrétan átélő Manasseh-nél, akinek apja pontosan az emlékeztetni akarás és a felejteni nem tudás kettősségétől szenved. Az apa az emlékezés és emlékeztetés szavait terjeszti az amszterdami zsidó fiatalok körében, miközben éjszakai nyugalmát a kínzás rémálmai zavarják meg újra és újra, amiket nem tud elfelejteni. Ugyanakkor az író itt is feloldja az illuzórikus felhangokat: „Néha úgy tódított az apja, hogy neki még a lélegzete is elállt, Manasseh szerint nagy élvezettel, szinte természetlenül színezett ki olyan közhelyes dolgokat, amiket szavakba tudott foglalni [...]”²⁵

A regény szóválasztékában érthető módon frekvenciált helyet kapnak a portugál és a héber kifejezések. Ezek a szavak képesek uralni a szöveg egy-egy szekvenciáját: az apa titkos-zsidó voltát elfedő és tekintélyét kiemelő *senhor* szó, vagy a héber elnevezések, mint a *makom*, vagy a rabbi történetében a mindennapi szükséglet egyetlen rövid kifejezésbe sűrítő „*Precisa-se...*”. Az eredetivel szemben a magyar kiadás e szavakat dőlten is kiemeli. Az idegen szavak mindenkor világok határjelölői is, a portugál éra és a héber világ találkozásából születnek, azok összeütközéséből nyernek értelmet.

Az egész regény egy párhuzamhalmaz: az üvöltésből és üvöltésben, sikoltásban és tolongásban megszülető Mané és Ausztria szabadságának kikiáltásakor világra jött Viktor párhuzamos születéstörténete, vagy Mané jezsuita kollégiumi napjai és Viktor internátusbeli éveinek egymásra vetülése éppúgy arra utalnak, mintha az elbeszélő egy egységes, „archetipikus” zsidó sorsot vázolna fel. A kollektív sorstragédiába, melyet a zsidóság Mané vonalán valós, illetve Viktor történetsíkján álombeli üldöztetése jelent, beágyazódik az egyes ember életének tragédiája. A gyerek szemben áll a nappal, ami kitakarja a lényegét, a megélt, szülei válása előtti gyermekkortól kezdve, melyre Viktort fényképek emlékeztetik: „Minden akkor készült fénykép egy fájdalmasan eltorzult arcú, hunyorgó Viktort mutat: merthogy mindig a napba kellett néznie, ha fotografálta az apja.”²⁶ Mané pedig, Samuel, a látnok nevének megfelelően a regény egy pontján elkezd látni végre: „Nem értette, de látni már kezdte.”²⁷

Futni kell – és nem lehet elfutni, lélegezni kell, vajon „[m]eddig lehet úgy élni, hogy nem vesz mély lélegzetet az ember?”²⁸ A bemutatott sorsok sebhelyes életek, egy seb, amit Mané kétszeresen is elszennved, és ezzel a meghasadttsággal azonosul: „[Mané] arcán pedig hamar begyógyult, behegedt a seb. Néha, ha Mané kibámult az ablakon, úgy rémlett, mintha apja nézne be hozzá, egy sebhelyes árnyat látott, ez az arc az utcai tülekedésben kapta a sebet, az ő, Mané születése napján. [...] Mané hosszan nézte az apai arcot, amíg a sajátja nem lett újra, a tulajdon tükörképe.”²⁹ A körülmetélésnél, a *circumcision* el-

²⁴ Menasse 2008, 35.

²⁵ Uo., 464.

²⁶ Uo., 61.

²⁷ Uo., 126.

²⁸ Uo., 123.

²⁹ Uo., 239.

szenvedett sérülése révén is a kettéhasadtság konnotációját hordozza, személyében a regény végletes hánykolódásának megfelelően a hontalanság fejeződik ki, miközben újra és újra visszavágyódik pokollá vált otthonába, Comecosba. De az identitásbeli meghasonlottságot jól példázza általában a szereplők soknevűsége is, amire Manénál már utaltunk, és hasonlóan *posztfigurájának*, Viktornak is gondjai vannak a névvel: családnevén mindenki meghökken, és egy osztálykiránduláson kell megtudnia, mit jelent Abravanelnek lenni... Hildegund többszörös elnevezése – Gundl, Hilli, Maria – szintén egy rájátszás, talán az asszimiláció variációira.

Viktornak a szülei válása után, már gimnáziumi éveitől kezdve kell igazán szembenéznie zsidó származásával. Addig csak elszórt események, mint neve furcsa hangzása válik számára gyanússá. Egy kiránduláson hittantanárunk végigvezeti családfája történetét. Ez motiválja, hogy történelmet hallgasson az egyetememen. Az egyetemi évek előtt néhány karakteres és meghatározó történetet kivéve, amelyek a „Viktor és Hildegund estéje” kerettörténet elbeszéléséjébe is beszűrődnek, tulajdonképpen egy 60-as, 70-es évekbeli fiatalember átlagos történetét olvashatjuk. A zsidó sorstragédiák nyomai olyan mikrotörténeti szálakon jelennek meg újra, mint például az iskolás Viktor verekedése a kis Feldsteinnel, a szintén zsidó kislánival, amikor az „ütőpozícióban” levő Viktor később tudja meg, hogy „saját maga volt az, akit arcul csapott.”³⁰ Az ilyen és hasonló jelenetek mind egy sajátosan elszórt, de koherens képet végül mégsem alkotó zsidó identitás egy-egy darabját jelentetik. A későbbi, egyetemi évek bemutatásakor megnyílik a regény: freudizmus, baloldaliság, feminizmus, feyerabend-i tézisek és regresszió tarkítják az elbeszélést. Viktor baloldali aktivista, trockista munkája megbukik a Renátával folytatott affér szerencsétlen kimenetelén – ezzel megint visszahozza Menasse a gyerek-embrió-magzat már korábban is terhelten felhasznált konnotációját.

Manasseh, a tanító, nehezen ugyan, de nyugvópontot lel felesége oldalán, miután annak folytonos könyörgésében, a szükséget jelző „*Precisa-se*” panaszai hatására értelmiségi utakon, könyvkiadással próbálja előteremteni a napi betevőt. A megkeseredett mindennapokban altatópirulákhoz nyúl a tanító, s ebből az állapotból sem családja, sem kedves tanítványa – Baruch (Spinoza) – nem tudja kiemelni, míg egyszer újra értelmet talál az életében: Angliát akarja diplomáciai kapcsolatokkal „meghódítani” a zsidóknak. A végső szöglet, *angle de terre*, amelyen még nem élnek zsidók. A Messiás-várás gondolata vezérli, hogy miután egy kiterjesztett népi-kulturális értelmezéssel megállapítja, hogy a németektől a hollandokig, de még az Újvilág indiánjaiig tulajdonképpen mindenki zsidó, népének újra bebocsátást érhesse el Angliába.³¹

A nyugvópont és a találkozás Viktor történetében is bekövetkezik, mintha Menasse gondolatmenetében a történet-történelem a kiűzetés-üldözés-találkozás-nyugvópont állomásokon haladna végig. Viktor tulajdonságait, eddigi történetét a regény egyik utolsó jelenetében, a – nota bene – Éden bárban Spazierer tanár úr summáza a legtalálékosabban. A tanár, aki egyike azoknak, akiknek a fejére Viktor néhány órája olvasta rá – alaptalanul – az egykori náci párttagságot, hiszen mint a regény legvégén kiderül, Viktor vaktában lövöldözik, és maga alkotja meg a tanárai születési dátumaiból azok (ál)párttagkönyvszámát. Két tanárunk esetében mégis ráhibázik: „Zseniális munka, de nem felelt meg a fel-

³⁰ Uo., 133.

³¹ Ld. uo., 637-641.

adatnak. [...] Jó munkát végeztél, fiam! [...] Csak azt nem tudom, hogy tragédiát vagy komédiát írtál-e.”³²

És Viktor elindul Amszterdamba, a Spinoza-kongresszusra, hogy Spinoza tanáráról, Manasseh ben Israelről tartson előadást... A két történet-szál összeér, Viktor egy imaginált síkon „tetten éri” Manasseh-t, és benne talán önmagát, mint a rabbi utódját. A Manasseh-Viktor párhuzamot a folyamatos önreflexió is jelzi, mintha kívülről szemlélné Mané önmagát, mintha Mariát Hildegundként, és Hildegundot Mariaként látnánk, mígnem az elbeszélő a mikro-makrotörténet összemosásaként a rabbi tollába adja a regény és egyben Manasseh rabbi utolsó mondatát: „Sötétben minden elképzelhető.”³³

Menasse fentebb említett, a Frankfurti Könyvvásáron mondott beszédében már utalt későbbi regénye egyik főszereplőjére, Samuel Menassére. A párhuzamok ötlete alighanem innen származik, hiszen a rabbi gondolatát, miszerint „ami egyszer valós volt, az örökké lehetséges marad”, évszázadokkal később az auschwitzi haláltábor kapcsán Adorno *ismétli meg*, illetve fogalmazza meg ugyanúgy.³⁴ (Az osztrák középgeneráció egy másik, nemzetközi híri alakjának, Christoph Ransmayrnek írói fogásaival, felhasználta motívumaival – születés és üvöltés, távolságtartó apa, párhuzamos, útismétlő történetmondás, a „kő” mint végső válasz a kérdésekre stb. – Menasse regénye sok ponton mutat hasonlóságot, jóllehet nagyon is könnyedén olvasható nyelve meg sem közelíti író társa gondosan kimért mondatait.)

A *Kiűzetés a pokolból* sok párhuzama olykor erőltetetté válik: személyek, mint természetesen Mané és Viktor, Maria és Hildegund (a keresztségben szintén Maria), Rachel és Renata, Uriel és Viktor – a kiközösítés jelenete, a zsidó közösségből és a baloldali elvtársak közül. Ugyanígy gesztusok, jellemvonások, sőt földrajzi helyek (például Anglia mindkét kontextusban előfordul) párhuzama, párhuzamok, amik végül egy „jó helyen”, fikcionalizált és nem elbeszélte végtelenben találkoznak.

De hová tart a történet? Viktor saját bevallása szerint még csak ateistává sem válik...³⁵ Akárcsak Manasseh, ő is a teljességet, az Egészet keresi. Esther, Manasseh testvére a vallást magát ignorálja, és a hétköznapi életbe kapaszkodik. Úgy tűnik, a regény a vallást problémának tekinti, és nem látja meg annak mélyebb jelentésmezőit, pontosan azon lényegét, amiért a zsidó megtartja a *sabbatot*, vagy a keresztény hajlandó a zsidó rabbi könyvét is elolvasni. „*Adonáj*, ez nem én vagyok. Kérlek, adj engem vissza magamnak!”³⁶ – ez az egyetlen értékelhető utalás a Szent felé történő gyenge megnyilatkozásra, semmi több.

A regény mindkét oldallal „leszámol”, helyenként durvábban és sértőbben is, mint szabadna. Leszámol az inkvizíció korának betűhöz ragaszkodó kereszténységével, mely a vallás alaptételeit eltorzítva, azt mások kívülrekesztésére és megsemmisítésére használta fel. De nem kegyelmez a zsidó vallásnak sem: a keresztény elemekkel díszített zsidó temető, Uriel, a kiközösített zsidó ember esetének bemutatása – akinek története során a zsidók maguk játsszák el az inkvizíciót –, vagy a *circumcisio* problematikáján keresztül a zsi-

³² Uo., 654-655.

³³ Uo., 665.

³⁴ Ld. Menasse 1996, 26-27.

³⁵ Vö.: Menasse 2008, 192.

³⁶ Uo., 614.

dó értékeket is relativizálja. A túlrészletezett, olykor naturálisan nyers és a kontextusban megszólaltatott témához sokszor a legkevésbé sem illő írás materializálja és banálissá teszi az értéket. Nem ismeri (fel) a szent dolgok lényegét, sőt helyenként – például a keresztire feszített macska esetén keresztül – durván sérti is azt. A regény legnagyobb hiányosságának éppen az tűnik, hogy túl földhözragadttá, testivé transzformál olyan kérdéseket is, amelyeket nem lehet materiális kontextusban megérteni. Ezek mellett az elbeszélő több ponton az alaptematika szempontjából teljesen lényegtelen részletekben veszik el, így helyenként igen terjengőssé válik a szöveg. Olyan általános dolgokra, közhelyekre tér ki, mint egy az elvált szülők gyermekeként felnövő, családosan is árva kisfiú hétköznapijai, melyek a szülői ház helyett hol kávéházak, hol fürdők, illetve az anya vagy a nagymama aktuális munkahelyén zajlanak. Vagy Viktor egyetemi évei, mikor a freudizmus vagy a marxizmus rögzös útvesztőit járja, mígnem – hogy egyedivé váljon némileg a történet – botrányosan felhasználja a zsidóüldözéstől terhes náci bűnösség fogalmát is azzal, hogy tanárainak fejére olvassa azok születési dátumaiból kreált ál-NSDAP-tagsági könyvük számát. A mű pszeudofilozófiai alapjaiban érzékelhető a materialista alapokon álló elbeszélő, és talán a lukácsi tükrözésemélet parafrázisait is megtalálhatjuk.

A *Kiűzetés a pokolból* utolsó soraiban visszahozza az „archetipikus” álom sötét képeit. A sötétséget, amelyben „minden elképzelhető”, a megfáradt és élete alkonyát megélő rabbi sötétjét, az idő sötétjét, a közösségen kívüliség, a Viktor által is megtapasztalt „semmi” sötétjét, az inkvizíció sötétjét, a társtalanság sötétjét... A „minden elképzelhető” nem az élet lehetőségének szabadságára utal, hanem azon borzalmak sokaságát emeli ki, amik a sors sötétjében, a szellem sötétjében, az elvakultságban megtörténhetnek.

A regény minden báját-baját egybevetve megválaszolatlanul marad a kérdés: pontosan mire játszik végül az író, de ne legyenek illúzióink: „Csattanó nincs. Ha volna, rég véget ért volna a történet. De nincs tovább. Csak a pokol – és a kiűzetés a pokolból. És kiegészítőül egy aprócska titok.”³⁷ Ezt a titkot kell megfejtenie a kitartó olvasónak.

³⁷ Uo., 191.

DANIEL KEHLMANN

Hol van Carlos Montúfar?

Amikor először léptem be a göttingeni csillagvizsgálóba, már majdnem befejeztem *A világ fölmérése* című regényemet. Itt élt és dolgozott egyik fő alakom, és meglepett, mennyire megilletődtem, amiért hirtelen ilyen közel kerültem hozzá. Könyvemben a férfi, aki ezekben a helyiségekben lakott, zseni ugyan, de szenvedélyes bordélylátogató és a rossz hangulat szörnyetege is. Ha még élne, semmilyen kifinomult esztétikai elmélet sem védhetne meg – egy rágalmazási pertől, a haragjától.

A csillagvizsgáló a tudomány tizenkilencedik század elején klasszicista stílusban épült, impozáns temploma. Kupolája mindazonáltal tiszta díszítmény, nem nyitható, a teleszkópokat a bejárati kapu melletti lőrésszerű nyílásokon keresztül irányították az ég felé. Bent egy lépcső vezet a néhai igazgató lakóhelyiségeibe. Itt függ eredetiben a híres olajfestmény, ami Carl Friedrich Gauß ábrázolja fekete bársonysipkájával a fején, és ami meglepően kicsi, ez azonban ismert festmények esetében sokszor előfordul. Mellette a legendás távirókészülék, amit ő talált fel, hogy érintkezni tudjon a városközpontban dolgozó munkatársaival.

Egy elbeszélő valóságokkal operál. Attól az óhajtól indítatva, hogy a jelen lévő valóságot a képzelete szerint korigálja, kitalál egy második, magánjellegű valóságot, amely néhány nyilvánvaló és sok jól elrejtett pontban eltér az elsőtől. A hosszú álmod, írja Schopenhauer, rövidek szakítják meg, és végeredményben ez minden; egy elbeszélő számára a hosszú történetet rövidek szakítják meg, és ami bosszantja, az nem a történet szubsztanciális egyneműsége, hanem összekeveredése, tehát a határok teljes megsértése. Például a váratlan szembesülés egy nagyon is valóságos géppel, amit valaki kifejlesztett, akit az elbeszélő bizonyos pillanatokban már saját találmányának tart.

Könyvem végén az egyik jelenetben feltűnik ez a távirókészülék. Az öreg és törekeny Gauß professzor az ablaknál áll, és jeleket küld, félig Weber munkatársával beszélgetvén, félig önmagával, egyúttal azonban az élete során megdöbbenően meggyarapodott számú elhalálozottak világával is. Ezzel a készülékkel azonban, és erről a csillagvizsgálóban lévő készülékre vetett egyetlen pillantás meggyőző, nem lehetett beszélgetéseket folytatni. A vevőtű kilengése olyan gyenge volt, hogy távcsövön kellett egy skálára meredni. Ez viszont azt jelentette, hogy az adónak először követet kellett küldenie a vevőhöz, hogy közölje vele, mikor akarja kezdeni az üzenetközvetítést – ez bizony egy Monty-Python-konstelláció.

Még Gauß szobájában, a vevőkészülék, az ablak és az olajfestmény között úgy döntöttem, hogy megmaradok saját változatomnál.

Talán ezért bizalmatlanok olyan sokan a történelmi elbeszéléssel, akik a könyvekben a tényeket keresik. Olvas az ember, és közben soha nem szabadulhat meg a gyanútól, hogy amit olvas, az nem *igaz*. Körülbelül így tanultam az egyetemen, dr. S. prozemináriumán. Mi, germanisták, jobban tesszük, mondta a meggyőződések hangján, ha elkerüljük a történelmi regényeket; megbízhatatlanok és triviálisak.

Mind?

Mind, felelte dr. S. Az ember éljen a mában, és aki más korok felé fordul, az eszképzizmus áldozata lesz.

Dr. S.-nek düllelt szeme volt, beteg bőre, és alkoholgondokkal küzdött. A vizsgákon kiment ugyan a teremből, hogy másolhassunk egymásról; mindenesetre nem kedvességéből tette, ahogy később rájöttünk, hanem azért, mert azt remélte, ha hallgatóinak jobbak az eredményei, előléptetik. Dr. S. szomorú ember volt, nem szeretett olvasni, és úgy tűnt, hogy különösen nem a mában él. Ám meggyőződései megingathatatlanok voltak.

És Tolsztoj, kérdezte egy orosz hallgatólány.

Hogyan, kérdezte dr. S. Miért épp Tolsztoj?

A *Háború és béke* miatt.

De hisz az nem történelmi regény. Amikor Tolsztoj írta... Dr. S. megakadt, ezen a területen nem érezte magát otthon. A háború utáni bécsi irodalom szakértője volt: a komoly neodadaista költészeté, amit Wehrmacht-katonák fiai ápoltak. Amikor Tolsztoj ezt a regényét írta, még a tizenkilencedik századot írták!

Tolsztoj a *Háború és békét*, mondta a hallgatólány félénken, több mint ötven évvel a napóleoni háborúk után írta.

Pontosan, mondta dr. S., ez rég volt. Akkoriban másként mentek a dolgok.

Erre a verdikre még akkor is pontosan emlékeztem, amikor évekkel később megpróbáltam egy nem egészen a közelmúltban játszódó regényt írni. Talán soha nem mertem volna megtenni néhány mű előképe nélkül, melyek ellentmondtak dr. S. szigorú szabályának: mint például Thomas Mann *Lotte Weimarban*, John Fowler *A francia hadnagy szeretője*, E. L. Doctorow *Ragtime*, John Barth *A dohányárus* és Thomas Pynchon felvilágosodásról, tudományról és örületről szóló eposza, a *Mason & Dixon* című művek. A modernség egész mellékáramlata próbál olyan dogmákat, mint dr. S.-é ad absurdum vinni, vagyis nemcsak történeteket, hanem történelmet is elbeszélni, és ennek a ponyvairodalom által elfoglalt zsánernek látszólag komolytalan jellegét tényekkel és fikciókkal való játékokra felhasználni. A regény műfaja talán hatékonyabban ásott alá uralkodó véleményeket, mint bármi más – és ennek egyik leghatékonyabb fajtája az, ha a múltat újra elbeszéljük, és a hivatalos változattól eltérünk a kitalált igazság birodalma felé.

Az igazság ilyen kitalálásának egyik példája és egyúttal egy elmúlt korszakhoz való egyik legsikerültebb közelítés Stanley Kubrick *Barry Lyndon* című filmje, egy elsüllyedt világ aprólékos rekonstrukciója, nem azért, mert arra tekint, ami megmaradt belőle, hanem arra, ami múlt benne, nem azt emeli ki belőle, ami közös velünk, hanem szigorúan azt hangsúlyozza, ami elválaszt tőle. A lehető legnagyobb pedantéria mellett való döntés a legerősebb művésziesség mellett való döntést is jelenti; mert természetesen minden ismert részletet több tucat követ (ezt minden kutató megtapasztalja), amiről nem tudhatunk eleget – és amit ezért ki kell találni, hogy meg lehessen ismerni őket. Egy filmes számára ez a probléma még drasztikusabban jelentkezik, mint egy regényíró számára; az író sok mindenben csalhat, de a részletekre vetett filmes pillantás totális és teljes, nem ismeri a merészség szürke zónáját. Az autenticitás ebben a formában talán soha többé el nem ért látszata Kubricknál onnan származik, hogy filmje éppenhogy nem a tizennyolcadik század valós életét kísérli meg ábrázolni, hanem annak visszatükrözését a művészetben. Ahol hétköznapi eseményeket ábrázol, azok életre hívott rézmetszet-zsánerjelenetekként hatnak, tájait Watteau-festmények reminiszcenciái, speciális NASA-objektívekkel gyertyafénynél felvett belső felvételei Wright of Derby interiőrének árnyjátékát és felfokozott világos-sötét-kontrasztjait mutatják, az orgiajelenetek látszólag sematikus elvontságukban egyenesen Hogarth *A kéjenc élete* című képciklusára nyúlnak vissza. Itt semmi sem spontán, és a legkevésbé sem realista; mert hisz már Thackeray alapul szolgáló könyve is egy olyan korról szóló történelmi regény, melyet a szerző nem élt meg. Minden jelenet azt közli, hogy a művészet lényegében elvonatkoztatás és stilizálás; és soha nem volt annyira az, mint a tizennyolcadik században, és semmiképp sem közelíthetni hozzá jobban, mint ha következetesen lemondunk a közvetlenségről. Ez egy olyan kezdeményezés, melynek párja az épp Thomas Pynchon *Mason & Dixon*jához kitalált angol nyelvezet: olyan művészi idióma, melyet így se 1750-ben, se nem máskor nem beszéltek, és melyet anakronizmusok, burleszk nyelvi újítások és egy nyelvformáló minden határt áttörő alakító akarata gazdagított, aki az olvasót épp pimasz hamisításaival hozza közelebb a beszélés elpusztult formájához, sőt minden nyelv történetiségének jelenségéhez, mint ahogyan arra a filológiai akribia képes volna.

Amikor elkezdtem írni regényemet Gaußról, Humboldtról és a világ kvantifikáló fölméréséről, felvilágosítókról és tengeri szörnyekről, a német kultúra nagyságáról és komikumáról, hamarosan világossá vált számomra, hogy ki kell találnom dolgokat. Elbeszélni annyit jelent, mint kifeszíteni egy ívet oda, ahol még nincs, és a fejleményeknek épp ott kölcsönözni struktúrát és következetességet, ahol a valóság nem szolgál velük – nem azért, hogy a világnak a rend látszatát, hanem hogy leképezésének tisztaságát nyújtsuk, ami nélkül a zűrzavar ábrázolása nem lehetséges. Ha épp arról akar írni az ember, hogy a kozmosz kaotikus, és ellenszegül a fölmérésnek, komolyan kell venni a formát. El kell rendezni a dol-

gokat, fényt és árnyékot kell létrehozni. Főképpen második fő alakom, a különös Alexander von Humboldt báró, aki, Don Quijote és Hindenburg keresztezése, követelte meg a túlfokozást, a lecsökkentést és kiélezést. Ha valóban tett egy több mint hat éves, nem éppen drámai utazást, akkor nekem nemcsak hogy sok mindent ki kellett hagynom, hogy beszélhessek róla, hanem kapcsolatokat kellett teremtenem, és elszigetelt eseményekből egy összefüggő történetet kellett építenem.

Így alakítottam át Aimé Bonpland-t, a báró segédjét, a hűséges és vélhetőleg inkább jelentéktelen botanikust, a báró ellenlábásává. Humboldt valójában többnyire egy állandóan váltakozó összetételű csoporttal utazott; nemesek és tudósok csapódtak hozzájuk, amíg kedvük és érdeklődésük kitartott, a missziós állomásokon egy időre néhány szerzetes is csatlakozott hozzájuk. A roppant távolságnak csak igen kis részeit tette meg Humboldt egyedül Bonpland-nal. Az én Humboldtom és Bonpland-om nagyon sok időt fognak együtt eltölteni, ezt kezdettől fogva tudtam. Bonpland-om megtanulja, mit jelent végigküzdenie magát a dzsungelen egy egyenruhás, elnyúlhatatlan, örökké lelkes és minden fejtetű, minden kő és minden kis földlyuk iránt érdeklődő porosz társaságában. Vagyis le kellett mondanom Carlos Montúfarról.

Quito kormányzójának a fia 1802 elején csatlakozott a két férfihoz; egy tinédzser, aki megragadta a grand tour lehetőségét, amilyenre soha többé nem lett volna alkalma. Ott volt a Pichincha és a Chimborazo vulkánok megmászásánál, elment Jefferson elnökhöz az Egyesült Államokba, elkísérte Humboldtot Európába, és hét évig lakott nála Párizsban. Aztán visszament az újonnan alapított Ecuadorba, hogy részt vegyen a szabadságharcban, néhány hónappal később elfogták a spanyolok, és statáriális eljárás alapján agyonlőtték. Híresztelések szerint Humboldt Carlos miatt égette el úti beszámolója negyedik részét. De bármi rejtegetnivalója volt is a bárónak, és bármi történt is valójában közöttük – az én változatomban a harmadik kísérő nem vesztett semmit. Az én alakjaimnak olyan vitatkozó párnak kellett lennie, mint Don Quijote és Sancho, Holmes és Watson, Waldorf és Satler. Valószínűleg tucatnyi ember barangolta be Humboldttal a kontinenst, de az én dramaturgiám azt követelte, hogy Humboldt és Bonpland csupán néhány mellékalak társaságában egyedül maradjanak.

„Elhatároztam, hogy a történelmi eseményeket nyersanyagként használom fel egy regényhez, melyben teljesen szabadon helyzeteket változtathatok meg, alakíthatok át és találhatok ki, miközben a történelmi háttérrel csak kiindulópontként használom, hogy megalkossak valamit, ami lényegénél fogva fikció, irodalmi kitaláció.” Így nyilatkozik Mario Vargas Llosa a *Háború a világ végén* című regényéről, melyben Euclides da Cunha brazil író tudósítására támaszkodva újra elbeszéli a tizenkilencedik század végén a Sertão tartományban kitört polgárháború történetét. „Elhatároztam, hogy követem a négy történelmi epizódot, a négy katonai expedíciót, és irodalmi alakként felhasználok néhány történelmi személyi-

séget, de nem veszem figyelembe az életrajzukat, és csak azt veszem át szabadon, amit használhatónak tartok céltól megvalósításához.” Vargas Llosa nemcsak forrásként használja da Cunha háborúról szóló korszakalkotó művét, de szerepelteti is Cunhát, még hozzá tragikomikus alakként: Cunha rövidlátó, örökösen tüsszög, félénk, egyáltalán nem hősi és félig vak. Elfogják a felkelők, és Canudo főhadiszállásán a felkelőkkel együtt átéli a felkelés utolsó heteit. Csakhogy eltörik a szemüvege. Szemtanú, és mégsem lát semmit; közvetlen közletről éli át az eseményeket, de olyan homályosan, hogy semmire sem megy vele. Miután kiszabadul a pokolból, életét annak szenteli, hogy rekonstruálja az átélteteket, és kutatásai révén lassanként ő lesz az egyetlen ember az országban, aki megérti, mi is történt annak idején Sertãoiban.

Szigorúan vett történelmi értelemben ebből semmi sem igaz. Euclides da Cunha nem volt hadifogoly, rövidlátó, és az sem ismeretes, hogy tüsszögött volna. Éppen félénk sem volt, több párbajt vívott, az utolsót nem élte túl. Vargas Llosát azonban a nem-értés motívuma érdekli minden változatával együtt; miként a rövidlátó újságírónak semmit sem használ, hogy jelen volt az eseményeknél, úgy a regénynek sem használna, ha ragaszkodna de Cunha életrajzához tényeihez. A *Háború a világ végén* tanulmány arról a körülményről, hogy a társadalom meghatározó részei nem ismerik egymást: a kormány azt hiszi, hogy a felkelés hátterében birtokos nemesek állnak, mert nem érti a zsellérek fanatikus hitét, akik a köztársaság kikiáltásával a Sátán birodalmának eljöveteletét látják. Az értelmiségiek ezt a mozgalmat baloldali forradalomnak tartják, és nem értik, miért épp az egyház támogatja a vélt forradalmárokat a katonasággal szemben, melynek tisztjei számára a hadjárat ugyancsak kapóra jött alkalom arra, hogy nekimenjen a nemességnek, melyről tévesen azt gondolja, hogy befolyással és hatalommal rendelkezik. Az újságíró rövidlátása a kulcs ahhoz, hogy az igazság – ha egyáltalán – csakis utólag és megfelelő távolsággal válik láthatóvá, és az elbeszélés a történetírással szemben mást kíván, mint a tényekhez való hűséget.

Ez a különbség a pusztán tényszerűen helyes és az igaz között, amit minden történelmi regény érint, áll a középpontjában J. M. Coetzee *Foe* című művében, ami újra elbeszéli Robison és Péntek történetét. Coetzee változatában él még egy harmadik személy is a szigeten: Susan Barton, akít a hullámok sodornak partra, és aki később a két férfival együtt megmenekül. Cruso – itt így hívják a remetét – meghal a hajón; visszatérve Angliába Susan felkeresi Foe író (aki osztozik Daniel Defoe életrajzában és munkásságában), hogy beszámoljon élményeiről, és az író feljegyezze és történetté alakítsa őket. Susan tudja, hogy erre ő nem képes: „Mr. Foe, a lényegét adja vissza, amit elveszítettem; ez leghőbb kérés. Mert történetem az igazságot adja ugyan vissza, de nem az igazság lényegét (ezt tisztán látom, ne is áltassuk magunkat). Ahhoz, hogy az igazságot teljes lényegében beszélhessük el, nyugalomra van szükség meg egy kényelmes székre távol mindentől, ami elvonhatja a figyelmet, és egy ablakra, melyen kinézhet az

ember; és aztán arra a képességre, hogy hullámokat lásson ott, ahol szántók terülnek el előtte, és érezze a trópusi napot, amikor hideg van; és ujjhegyén a szavakat, hogy megragadja velük a látomást, mielőtt elillan. Belőlem hiányzik, magában megvan mindez.” A szövevényes regény csattanója elmarad, és csak annak az olvasónak válik érthetővé, aki megérti, hogy Robinson remete története ugyan világhírnévre tett szert, de Susan Barton már nem szerepel benne. Az anyag történeté alakításának lényege, amire Foe megbízatásszerűen vállalkozik, épp az, hogy kihagyja belőle Susant – miként azt nekem is meg kellett tennem szegény Carlos Montúfárral.

Humboldt tudósítása Bonpland-nal és Montúfárral együtt tett kísérletéről, miszerint 1802. június 23-án megmászták a Chimborazót, tények józan felsorolásából áll, ami nyilvánvalóan nem hagy megválaszolatlanul egyetlen kérdést sem; a tizennyolcadik századi expedíció leírásának jellegzetes, szuverén stílusában íródott, a kutató- vagy hódítótutaknak magabiztosan nekivágó európai ember stílusában: kíváncsian, ám dacolva a viszontagságokkal, fegyelmezetten, hűvösen, tartózkodón. Ebben a hangnemben tudósított Samuel Johnson a skót Hebrida-vadonról, ebben a hangnemben üdvözölte egymást Livingstone és Stanley a vadonban, ami szállóigévé vált, és csak V. S. Naipaul hozta vissza az egykori gyarmatokról az anyaországba, amikor is arra használta, hogy ábrázolja a brit provinciát.

Aki azonban olvassa a kortárs alpinisták szövegeit, nagyon pontosan megtudja, mi történik egy magashegyi sziklamászóval. Ebből elárult valamit Humboldt is, de sok mindent elhallgatott. Még a legjobb erőnlétben lévő emberek is egyfolytában hánynak, halálosan nyomorultul érzik magukat, és hallucinálnak. Ha nagy magasságban próbálnak beszélgetni, olyan artikulátlanul beszélnek, mint a részegek, és nem tudnak tisztán gondolkodni, vérzik a nyálkahártyájuk, sőt még a szemük is. Humboldt, Bonpland és Montúfar esetében sem lehetett másként. Vagyis Humboldt szuverén-hűvös hangnemben írt tudósításában nincs föltétlenül kevesebb fikció, mint a zűrzavar és botladozó céltalanság epizódjában, amit én csináltam belőle. Egy hangnem konfrontációja a valósággal, melyet a valóság elleplezésére találtak ki, így vagy úgy, de mindig művészi szatíra – olyan összeütközés, melybe a hang belebukik, és a gondosan betanult tartás megtörik. Regényemben Humboldt és Bonpland beszélgetései (mint a regényben minden dialógus, amit a kötőmód látszat-distanciája szűr meg) hegymászás közben egyre kuszábbak és ittasabbak, és csak akkor közelítenek fokozatosan újra az értelmes beszédhez, amikor lefelé jönnek a hegyről. Ennyi fáradság és tartás, az alacsony valóság ilyen tagadása, a saját gyengeség ekkora leküzdése szükséges a weimari klasszicitáshoz, ez a nagyság és, ha nem sikerül, a komikus benne. A Chimborazo-tudósítás az én változatomban az alpinista realizmus hozzátételével épp ezt kívánta láthatóvá tenni: Weimar macondoi követét segédjével együtt őrület, rosz-

szullét, szédülés, szorongás és zavarodottság fogja el a vulkán gerincén – vagyis mindaz, aminek a tagadása nélkül a klasszikus egyáltalán nem definiálható.

Egy másfajta tagadással 2004 nyarán, röviddel a csillagvizsgáló megtekintése előtt akadt dolgom. A Hartz-tüntetések hetei, a *Bukás*-film hónapjai, a Németország szerte késésben lévő gyorsvonatok évei voltak ezek, amikor egy nagy író, aki Humboldtnek százötven éve több kiadásban kapható fő művét egy szép új kiadásban újra megjelentette, a médiumoknak azt nyilatkozta, hogy a báró igen csak feledésbe merült. Humboldt, akiről a földtekén több helyet neveztek el, mint bárki másról, és akiről csak a múlt évben két új monográfia is megjelent (többek között Gerald Helferich kitűnő és sajnos sehol nem említett *Humboldt Kozmosza* című műve) hirtelen föltűnt a SPIEGEL borítólapján, dupla oldalt szenteltek neki a színes magazinok, és tucatnyi tévéadás foglalkozott vele. Egy kutató, akinek geniun tragédiája, hogy egyrészt nem sikerült úti élményeit olvasható elbeszélésé formálnia („Te egyszerűen nem tudod, hogyan kell könyvet írni!” kiáltott fel barátja, Arago), másrészt pedig, hogy lényeges tudományos írásait már életében meghaladták, hirtelen újra iskolások példaképének számít, mint egyszer már a tizenkilencedik század végén, és akiknek ezer oldalas kései művét ajánlják olvasmányként. A világúrt, olvasták benne, éter tölti ki, az ember megbetegszik a rossz miazmáktól, az ember második legnagyobb meggyalázása a rabszolgaság, a legnagyobb azonban az az állítás, hogy a majomtól származik. A médiumok érdeklődése épphogy nem Humboldt ügyességére irányult, mellyel tudományos intézményeket alapított, sem politikai széles látókörére – nincs egyetlen kijelentés sem Latin-Amerikáról szóló művében, amely ne igazolódott volna be –, de még csak *A természet nézeteiben* gyakran megvillanó elegáns leíró prózájára sem. E helyett az öreg báró utolsó kísérletére, a *Kozmoszra* összpontosult, melyben a világ minden tényének összegyűjtése révén még egyszer megpróbálta leigázni az őt egyre jobban elkerülő világot.

Ez a kitalálás és valóság olyan konfrontációja volt, amelyen nem sokszor találkozunk az ember. Azt az alakot, akít a munka során olyan intenzíven a magamévá tettem, hogy úgy éreztem, mintha én találtam volna ki, a külvilág a leghangosabban visszakövetelte. Ez a kreatív folyamat összekuszáló, ám üdvös megzavarása; nem árt emlékeztetni arra, hogy egy történelmi alak senkié, egy történet pedig mindig azé, aki épp szeretné elmondani. Minden bizonnyal a Humboldt-fivérek, Alexander és az összehasonlíthatatlanul riasztóbb Wilhelm, voltak a legszívósabbak, a klasszicitás legelkötelezettebbjei a weimariak között. Mindegy, hogy az egyikük felküzdötte magát a Chimborazóra, a másikuk pedig egy dandártábornok szigorával újra feltalálta a német egyetemet, pusztán megfeszített akaratuk révén mindig is klasszikusok maradtak. Épp ez az egész életükre jellemző megfeszítettség, ami minden humanitásuk ellenére E. T. A. Hoffmann embergéppeihez teszi őket hasonlóvá, volt a német nyilvánosság számára oly gyakran példászerű bennük; sokáig ezt Wilhelm tisztelete alapozta meg, ma, egy megválto-

zott korhangulatban, Alexanderé. Mintha csak meglehetősen szilárdan a Hitler és Ludendorff előtti Németországot kellene visszavágni, és a vágy máris valósággá válna, vagy, mintha a nagy kartográfus tisztelőjeként legalábbis annak az esélyét, hogy újra késés nélkül lehessen eljutni Heidelbergből Mainzba.

És persze van itt még egy szempont. A kellemetlen érzés a Gauß, Darwin, Einstein, Gödel és Heisenberg felfedezései révén ingataggá vált világrend miatt még mindig nagyobb, még hozzá mindnyájunkban, mint ahogy tisztában volnánk vele. A *Kozmosz* sikere 2004 nyarán – vajon nem magyarázható-e azzal, hogy van abban valami erőt adó, hogy az ember egy vaskos könyv alakjában még egyszer kezében tarthatja egy jól elrendezett világépítmény áttekintő tervét, egy olyan világmindenség emlékművét, melyben a tér nem görbül, az idő nem tágul, és senkinek a családfáját nem kompromittálják majmok, és a realitás még nem tolódott el a statisztika vakmerősége felé? Manapság nem könnyű ezt a tudományban egykor oly szilárdan gyökerező szerkezetet melankólia nélkül szemlélni; milyen messzire került időközben, milyen poétikus hatású, és milyen idegenszerű. Mert már akkor, amikor a politikailag haladó, makkegészséges báró végigsietett a földgolyón, hogy térképeket készítsen, a konzervatív és beteges Gauß professzor anélkül, hogy elhagyta volna Wesztfália királyságát, megállapította, hogy az euklidészi geometria nem lehet az igazi, hogy a párhuzamosok a végtelenben találkoznak, és a tér, melynek földi kiterjedéseit Humboldt fáradhatatlanul beutazta, minden pontján komplexebb és nehezebben felfogható, mint ahogy az iskolai tudás álmodta. Humboldt rend- és harmóniatereiből táplált entuziazmusa a legtalálóbban talán már ezért is korrespondál a sikertelenségre ítélt asztronómus melankóliájával. Annak a füzetnek egy lapján, melyben hiába próbálta kiszámítani a Pallasz planetoid pályájának zavarát, egyenletek százai mellett, a következő szavakat firkálta a lapszélre: „Inkább a halál, mint egy ilyen élet.”

A csillagvizsgáló körül ma szinte idillikus kert terül el. A vasmentes lak, melyet Gauß azért építtetett ide, hogy a föld mágneses terét mérje benne, már rég nem áll. Göttingen megnőtt, ez a terület már nem a város széle, hanem a legjobb lakónegyed. Valószínűleg az időbeli távolság, és csakis az szünteti meg a személyiségjogokat és engedi meg, hogy újra kitaláljunk olyan embereket, akik valóban éltek, gondoltam, amikor eljöttem az obszervatóriumból. A regény legvégén Gaußom, a fiktív alak, átugorván száznyolcvan évet egy pillantást vet a jelenre és látja, amit épp én látok. Kíváncsi voltam a reakciójára.

Nem, mintha azt gondoltam volna, hogy ezzel megvásárolhatom a feloldozásomat. Amint végigmentem az utcán, ahol hajdanán Gauß rézhuzala húzódott, és a világtörténelemben először elv拉斯ztotta egy ember jelenlétét a testétől, tisztán kivehető mormogást képzeltem el. Dr. S. hangját hallottam, aki még egyszer megfontolás tárgyává tette, hogy aki a mában él, és képzeletét egy időre autók és atomerőművek nélküli korra irányítja, az menekül a valóságtól, aztán meg Gauß professzor hangját hallottam, aki amiatt panaszkodott, hogy olyan távirókészülé-

ket írtam le, amely soha nem működhetne, és egyébként is csak ritkán járt bordélyba, és hogy mit meg nem engedek magamnak, aztán pedig Bonpland hangját hallottam, aki úgy érezte, balekot csináltam belőle és kigúnyoltam, majd Humboldt hangját, aki a növények, állatok és történelmi alakok katalógusára hivatkozott, amitől teljesen szükségtelenül eltértem, merthogy az igazi költészet mindig realista, és tárgyilagos leírásban oldódik fel, ha elérte célját – és végül Carlos Montúfar hangját hallottam, aki azt szerette volna tudni, hogy tulajdonképpen hol a pokolban maradt.

Azt felelhettem volna nekik, hogy egy elbeszélő semmi másnak nem elkötelezettje, csakis a történetéé, és hogy még az sem az övé, még ha azt hiszi is. És hogy a művészet másodlagos ugyan a természethez képest, néha azonban hozzá kell tennie valamit, mert a valódi nem mindig, nem minden esetben az igaz. Vagy hivatkozhattam volna arra, hogy egy művész, bármennyire tiszteletre méltónak kíván is feltűnni, alapjában véve nagyon jól tudja, hogy nem egészen komoly dolgra vállalkozik, és hogy soha nem küzdi le rossz lelkiismeretét, mint ahogy szeretné elhíttetni magával és másokkal. Humboldt és Gauß legalább ebben a kérdésben ritka egyetértésben igazat adtak volna nekem – persze semmit sem mondtak, mivel a holtak senkihez sem szólnak, semmiképp, holtbiztosan halottak, és különös mód ezt a legnehezebb elfogadni –, mert egyikük sem volt nagy véleménnyel a művészekről, még nagy kortársaikról sem. Ezért azzal sem törődtek volna, ha ott, útban a csillagvizsgálótól a városközpontba egy másik regényíróra hivatkoztam volna, és a *Háború a világ végén* befejezését idéztem volna, ami még egyszer leírja a fikció fölényét az adatokkal szemben, a tanú különös átalakulását elbeszélővé és az anyagét történetté. Egy tiszt a felkelők holttesteit közt João Abadét, a lázadók vezérét keresi, végül egy öregasszonyra talál, aki azt állítja, tud róla.

„Láttad meghalni?”

A kis öregasszony a fejét rázza, és cuppant a nyelvével, mintha szopogatna valamit.

„Vagyis megszökött?”

Az elfogott asszonyok tekintetének gyűrűjében az öregasszony újra tagadóan rázza fejét.

„Arkangyalok vitték fel a mennybe. Láttam őket”, mondja, és cuppant a nyelvével.

THOMAS GLAVINIC

Hiszen ez én vagyok

(RÉSZLETEK A REGÉNYBŐL)

Délután elmegyek kajálni az indiai étterembe. Aztán átgyalogolok az 1-es metróhoz a Taubstummengasséra – az adottságaimhoz képest nem kis séta –, mivel azt hiszem, hogy az 1-es metró áll meg a Kardinal-Nagl-Platzon. Csakhogy az valójában a 3-as, át kell szállnom a Stephansplatzon.

Rohadt meleg van, az állomás hőmérője 22 fokot mutat. Mivel szokás szerint attól tartok, hogy fájni fogok, két pulóvert tartok a kezemben. Rádöbbenek, mi csoda marhaság, és rájövök, miféle összefüggés áll fenn a Naschmarkt indiai éttermében folytatott szakadatlan táplálékbevitel meg ama félelem között, hogy túl kevés réteget veszek magamra. Lassan tényleg kezdem felfogni én is.

A Kardinal-Nagl-Platz-i megállótól csak pár lépés a Rabenhof Színház. Ott olvas fel ma este a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője.

Thomas Gratzer, az igazgató, meg Roman Freigassner, a házi dramaturg azzal a harsány szívéllyel üdvözölnék, amelyről úgy vélik, ez az érintkezés bevett formája a művészkollégák között. Roman körülugrál, üvöltözik, a vállamat lapogatja, elmesél egy történetet, hátrálok, utánam nyomul, szinte nekiszorít a falnak, csaknem kiegészíti a zakómat a maga sodorta cigarettájával. Minden alkalommal ugyanez a műsor, elég nehezen viselem, viszont Freigassnert mint embert kedvelem, és nem visz rá a lélek, hogy megmondjam neki: normálisan szeretek beszélgetni az emberekkel, még ővele is.

A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője még nincs itt, a ruhatárban viszont összeakadok Daniellel, aki a Marco nevű haverjával érkezett, meg a Frankfurter Allgemeine kritikuskőjével, ő tartja a bevezetőt. Elegáns és vonzó, ráadásul még okos is. Tetszik az arca. Megint egy olyan arc, amelyről lerí, hogy a tulajdonosa gondolkodik. Talán azért tűnik fel ez most annyira, mert előtte a tükörbe néztem.

Leülök az előcsarnokban Daniellel meg Marcóval. A bárban kapható bor nem kimondottan az esetem, de alkohol nélkül nem bírom ki az ilyesfajta rendezvényeket, úgyhogy fröccsözök. Marco Heineckent iszik, Daniel almálét.

Barátságosan rám köszön egy nő. Visszaköszönök, pedig fogalmam sincs, ki csoda. Kis idő múlva mégis eszembe jut. Ott volt a Foer-vitán a *Wild* vendéglőben. Roman barátnője, Nora. Tiszta és ropogós, akár egy alma. Lebilincselőnek találok az ilyesfajta nőket, pedig a legkevésbé sem érdekelnek: olyanok, mintha

legalább két órán át áztatnák magukat naponta kétszer, természetesen egy olyan kádban, amelyben valami pH-semleges citrus-joghurt-keverék habzik. Sportolnak, nem isznak mást, csak ásványvizet, ötször mosnak fogat naponta, és tökéletesre manikűrözik a körmüket. Közben, vagy mindezzel párhuzamosan spanyolul tanulnak, vagy pedig orvosi szakkönyveket olvasnak. Ráadásul tényleg kedvesek is. Az anyjuk mindenestre büszke lehet rájuk. Az ilyen nők úgyszólván testetlen módon vonzanak. Ez ironikusan hangzik, pedig komolyan mondom.

Daniel üdvözi a lektornőjét, aki egyszersmind a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének a lektornője is. Bemutat bennünket egymásnak, a lektornő egy kicsit leül hozzánk. Mit mondjak, kommentár nélkül visszadobta az *Éjszakai műszakot*, és jóllehet szimpatikus, aligha fogok hosszan bájcevegni vele, mert aki visszadobálja a könyveimet, az eleve az ördöggel cimborál.

Kezdődik a felolvasás, az utolsó sorba ülünk, ott több a hely. Megállapítom, hogy máris be vagyok rúgva. Pedig nem volt több mint négy pohár. Bosszant a dolog, úgyszólván gyorsan kiugrom egy ötödikért.

A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője meglepetésemre tud németül, mégpedig egész jól. Daniel és Marco mégis minden alkalommal felujjong mellettem, amikor beszéd vagy felolvasás közben angolra vált. Nagyjából úgy viselkednek, mint az előző generációk tagjai, ha feltűnt a képernyőn Mr. Spock. Nekem viszont már ez is mindegy, újra kimegyek borért. Egy belső hang azt súgja, feltartóztathatatlanul rohanok a szakadék felé, de nem hallgatok rá.

A felolvasás után egy bárszéken találom magam. Mellettem Klaus Nüchtern, a *Falter* című városi újság szerkesztője. A közelemben ácsorog Mailath-Pokorny, az önkormányzat kultúratanácsnoka is, két méter magas, és úgy néz ki, mint egy kazuár. A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője, aki láthatólag jól ismeri Karl Kraust, „Szervusz, Pokorny!” felkiáltással üdvözi. A városi tanácsnok nem érti az utalást, és zavarba jön. A hátam mögött Gratzner és Freigassner döntenek magukba a bort, rengeteg a betépett ember, vedelnek és kurjongatnak mindenfelé. Mivel nem találok semmi értelmes elfoglaltságot, belecsípek Nüchtern seggébe. Úgy fordul felém, mintha kést szúrtam volna belé. Szitkozódik, én meg röhögök.

A Neu-Wienben úgy helyezkedem, hogy senkit ne kelljen felállítanom a helyéről, ha vécre kell mennem. Velem szemben ül Daniel meg a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője. A nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének oldalán a városi tanácsnok – a házi fotósa időnként rászól, hogy csússzon egy kicsit balra, vagy dőljön előre. A városi tanácsnoktól balra ül a Frankfurter Allgemeine kritikusanője, esélye sincs, hogy onnan részt vegyen a beszélgetésben. Danieltől jobbra ül a német lektornő, a bal szélén Gratzner és Freigrassner urak ordibálnak, mellettem pedig (jobbról) a színész Maertens és (balról) Klaus Nüchtern foglal helyet.

Elhatározom, hogy mostantól megfontoltabb leszek, annál is inkább, mert a helyiséget mintha egy legföljebb 20 wattos villanykörte világítaná be. Az az ér-

zésem támad, hogy bandzsítok. Először csak egy pohárral, aztán majd meglátjuk, gondolom, és megpróbálok bort rendelni, csak hogy a városi tanácsnok magára vállalta a választás feladatát, és nem kapkodja el. Gratzer felordít: „Glavinic! A Glavinic válassza ki a bort!” Ideges leszek. Kimegyek a vécére, és visszafelé jövet rendelek magamnak egy fröccsöt. A sörösök előtt már ott állnak a korsók, a városi tanácsnok meg még mindig bújja a borlapot.

Mailath-Pokorny tósztot mond. Németül. Hangot ad ama reményének, miszerint a vendég jól érzi magát Bécs kies városában – „Látott már valamit?” –, és hogy nemsokára visszatér közénk. A jeles nap tiszteletére mindenkinek pörköltet rendeltek, pörköltet szalvétagombóccal. A városi tanácsnok házi fotósa a vakuját villogtatja, van, aki tapsol. Aztán megérkeznek a tányérok, mindenki nekilát az ételnek, az osztrákok közül némelyek evés közben se hagyják abba a dohányzást. Eszem én is, mivel nincs jobb ötletem, ugyan hogy nézne ki, ha egyszerűen csak iszogatnék tovább, miközben a többiek pörköltet esznek szalvétagombóccal. Nem muszáj, hogy bárki is úgy gondolja: nekem már annyi.

Mégis, a pörkölt ellenére is egyre jobban elsötétül körülöttem a világ. Szóba elegendem Nüchternnel, csak hogy a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének jelenlétében olyan elesettnek érzi magát, hogy szakadatlanul provokál, és egyre jobban felingerel. Már túlságosan részeg vagyok ahhoz, hogy elengedjem a fülem mellett a megjegyzéseit, a beszélgetésünk következképp értelmetlenségbe fullad.

Nem így velünk szemben. Ott Daniel meg a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője épp a frázis természetéről cserél eszmét, természetesen angolul. Bal felől a városi tanácsnok próbál újra meg újra benyomakodni a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének látókörébe: „Tudja, mi bécsiek szeretjük ám a pörköltet!”

A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője bólogat és mosolyog, közben pedig olyasfajta pillantást vet a városi tanácsnokra, amilyennel az elmebetegeket szokás megnyugtanni. Daniel érdeklődve vizsgálja a mennyezet stukkóit, miközben a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője alapos kioktatásban részesül az osztrák konyha jótéteményeiről. Amikor a városi tanácsnok végre elnémul, a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője visszafordul Danielhez, és most Thomas Bernhardtól kezdenek beszélgetni. A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője igen nagyra tartja Bernhardtot, kiváltképp a humorát. Daniel szerencsére ellentmond.

Közben megittam öt további fröccsöt, és közvetlen szemkontaktus nélkül társalgok az asztal túloldalán ülő rabenhofosokkal. Mindegyikünk egyenesen maga elé motyog, úgyhogy a szemben ülőknek szükségképp az az érzésük támad, hogy hozzájuk beszélünk, és csakugyan: a rabenhofosok felől ülő német lektornót meg a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjét az én oldalamon láthatólag egyre jobban feszélyezi a dolog. Azt meg végképp nem lehet mondani, hogy halkán beszélgetnénk. Ide-oda röpködnek a szokásos, kölcsönös sértések és provokációk. Magam is belátom, hogy úgy viselkedünk, akár a gyerekek, amikor a rossz magavise-

letükkel akarják felhívni magukra a látogató figyelmét, de már elveszítettem az önkontrollomat.

Épp ennél a gondolatnál járok, amikor fél füllel meghallom, hogy a városi tanácsnok a gyerekeiről kezd el beszélni. Ez a téma felkelti az érdeklődésemet, úgyhogy megkérdem, vajon hatvanöt centivel születtek-e, ami nem vált ki éppen tomboló lelkesedést. Megpróbálom összeírni, mit ittam eddig, a cédula azonban két tollvonás között titokzatos módon eltűnik a kezemből. Így aztán végighallgatom, ahogy Nüchtern bemutatkozik a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének, aki időközben már a materializmusról értekezik Daniellel.

Nüchtern azt mondja, egy, a *Village Voyce*-hoz hasonló városi újságnak dolgozik. Megpróbálok közbeszólni, de már nem tudok értelmes szavakat kiejteni. Balról Gratzer üvölt a fülemben: „Glavinic, igyál egy kávé!” Az tényleg nem lenne hülyeség, mindazonáltal szánalmas állapotom ellenére még nyugtázom a mosolyt, amellyel a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője megajándékozta Nüchtern-t. Tényleg barátságosan mosolyog, még csak nem is leereszkedően, mert a leereszkedés már túlon túl szívélyes volna.

De jó lenne, ha én is így tudnék mosolyogni!

A városi tanácsnok közelebb hajol a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjéhez, és határozottan kijelenti: „Még mindig elég sok fiáker van a városban!”

Igen, látott is egy párat, feleli amaz, rátölt a vörösborára, aztán újra Danielhez fordul.

Úgy érzem, megtáltosodtam, és szeretnék a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének elmagyarázni valami fontosat Capote-ról. Vesztetemre angolul próbálkozom, és csak a „Truman” meg a „Capoti” szó jut eszembe, amit a rabenhofosok féktelen röhögéssel nyugtáznak. Megpróbálom újra, ezúttal németül, de magam is érzem, hogy a próbálkozás kínos kudarcba fullad. A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője engem is business smile-ban részesít. Daniel azt mondja neki: „Thomas írt egy igen jó könyvet, a *Kamerás gyilkost*, az épp neked való lenne”. Ez úgy feldob, hogy nyomban a *Carl Haffner, avagy a döntetlen vonzalma* című első könyvemről kezdek mesélni a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjének. Azt legalább lefordították angolra. Olvassa el azt, a *Kamerás gyilkos* jobb ugyan, de csak németül van meg.

„Nyugi – Daniel bal felé bök az ujjával, ahonnét a nyugati világ legnagyobb sztárszerzője mosolyog és mosolyog és mosolyog rám rendületlenül – olvas németül.”

„Ja, tényleg” – felelem, és a rabenhofosok zajos gúnykacajától kísérvé egy időre kivonom magam a társalgásból.

„Jó minálunk a levegő” – fordul a városi tanácsnok a nyugati világ legnagyobb sztárszerzőjéhez. Fenti állítását a bécsi *Village Voice* munkatársa is megerősíti. A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője bólogat, arcáról továbbra sem hervad le a mosoly, miközben halkán odasúgja Danielnek: „Szívesebben hevernék kiterítve

a hullaházban, mint hogy itt idélenkedjek.” Aztán folytatják eszmecserejüket a materializmusról. Eszembe jut egy szép hely a *Svejk*ből, az, amikor a részeg tábori lelkész kijelenti: „Alkoholt inni a legalantasabb materializmus!” Magam sem értem, miféle indítatásból – talán hogy tovább emeljem a társaság már amúgy is emelkedett hangulatát –, megpróbálom elmesélni, de valami érthetetlen hebegésnél többre már megint nem futja.

Miután egy időre alámerültem a sötétségben, üres helyeket fedezek fel az asztal jobb szárnyán. Úgy emlékszem, kezet nyújtottam valakinek, alighanem a német kritikusnőnek is. Tudatára ébredek, hogy ismét rettenetes dolgok zajlanak körülöttem. A bécsi *Village Voice* munkatársa láthatólag már jó ideje rám szállt, soha nem láttam még ilyen elesettnek. Alacsonynak és hájasnak nevez. Mivel legrosszabb esetben is csak kissé dundi vagyok, alacsony viszont nem, kerek perec a szemébe mondom, hogy hülyeségeket beszél. A rabenhofosok közbekiabálnak, röhögnek és kurjongatnak, én meg arra kérem a bécsi *Village Voice* munkatársát, hogy ugyan ne foglalkozzon már annyit a testemmel. Kiejtem a számon a homoszexualitás szót. Felháborodva vág vissza: „Micsoda? Még hogy én? Ugyan ki csípett bele az előbb a seggembe?”

A nyugati világ legnagyobb sztárszerzője ebben a pillanatban előrehajol, és mosolyogva azt mondja a német lektornőnek: „Ulrike, could we leave now?”

Miután mindenkitől – még tőlem is – rendíthetetlen szívéllyességgel elbúcsúzott, visszaülök a helyemre, és meredten bámulok magam elé. Szóba elegyedem valakivel, de fogalmam sincs, ki az, míg végül nagy nehezen felismerem a kazuárfőfát. Itt vannak még a rabenhofosok is. A városi tanácsnok Gratzerral beszélget. Fogalmam sincs, mennyi idő telik el, míg egyszer csak újabb vitába keveredem valamelyik rabenhofossal (a hangok egymástól való megkülönböztetésének képességét már rég elveszítettem), és úgy döntök, ennyi elég volt. Búcsúzkodás és fizetés nélkül távozom.

A taxi ablaka nyitva. Megkérem a sofőrt, hogy húzza fel. Neki aztán tökmind-egy.

*

Mikor felkelek, Else már nincs itthon. Mielőtt elindult Stanislausszal a gyerekorvoshoz, még készített nekem egy termosz kávé. Küldök neki egy sms-t: *Köszönöm! Jó reggelt! Szeretl.* Aztán átfutom a beérkezett üzeneteket. Daniel azt írja, vegyem meg az új *Volltextet*, van benne egy érdekes cikk. Ifjúkori barátom, Gerfried Göschl, aki épp most jött vissza az Everestről, megírta, mikor lenne alkalmas neki, hogy találkozzunk a szülőfalujában. A Herceg pedig ezt írja:

már megint leitattál te rohadék

Tegnap halat ettünk vacsorára *Umarnál*. Ezt minden hónapban megteesszük egyszer, aztán leöblítjük borral. A Hercegen érdekes jelenség figyelhető meg: ha berúg, elveszíti a kontrollt az arcizmai felett – többé vagy kevésbé, az alkoholi-záltság mindenkori fokától függően. A szája lassabban nyílik, a tekintete mind-

untalan oldalra kalandozik és üveges. Egyébként semmi különös, nyilván sok emberrel előfordul, de csak rajta látom ilyen világosan. Aki ránéz, nyilván azt gondolja, ez az ember egész nap ivott. Pedig valójában soha nem iszik többet két pohárnál.

Tegnap megint a kutyájával jött. Alapjában véve félek a kutyáktól, ugatnak, némelyik ráadásul még harap is. Ha meglátom az utcán a szomszéd házban lakó tetovált izomagyút a még csak szájkosarat sem viselő harci kutyájával, rögtön elfelejték minden nagy fáradtsággal belém nevelt humanizmust, és elképzelem, hogyan lehetne mind a kettőt elintézni egy-egy tarkólövessel. A kutyát is, meg a gazdáját is. Aztán persze nyomban megfeddem magam, mondván: minden gonosz cselekedet a gonosz gondolatokból fakad, és ettől lelkiismeret-furdalásom támad. De a kutyák meg én – két külön világ. Baldurral viszont nincs semmi gond. Nem tudom, milyen fajta, a Herceg minden alkalommal elmagyarázza, de valahogy nem bírom megjegyezni. Mindenesetre még a pórázát is megfogom, ha a Hercegnek esetleg véére kell mennie, és rendszerint még a biztonságérzetemet sem veszítem el tőle túlságosan.

Hát igen, tulajdonképpen nem is érzem magam olyan nagyon rosszul. Már-mint olyankor, amikor azon kapom magam, hogy a tarkólövésről fantáziálok. Tudom, hogy az ilyesmi nem helyénvaló, de bizonyos értelemben nem több, mint jogos lelki önvédelmi kihágás. Mégis rossz tőle a közérzetem. Nem tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy egyszer esetleg még olyan helyzetbe kerülhetek, hogy megfélelkezem magamról, ami viszont azzal a következménnyel járhat, hogy vagy a börtönben, vagy a kórházban kötök ki (az utóbbinak a valószínűsége jóval nagyobb).

Rendbeszedem magam. Végiggondolom, nálam van-e minden. A téli gumik már a csomagtartóban, elrakom a papírokat. Nem egy öröm, hogy nekem kell a műhelybe mennem, de muszáj elintézni ezt is, különben megkapom Elsétől a magamét.

Ahogy kilépek a lépcsőházba, két nő áll a szomszéd ajtó előtt. Egymás háta mögött. Az egyik jóval alacsonyabb a másiknál, akinek a vállára tette a kezét, mintha zakatolni készülnének, akár a gyerekek. Az alacsonyabbik megszólít:

„Segítene, kérem? A hölgy kulcsa nem megy bele a zárba!”

Az agyam pillanatnyilag nyilván ki van kapcsolva. Csakis ezzel magyarázható, hogy nem fogom fel, amit magam előtt látok. Illedelmesen odalépek hozzájuk, és megpróbálom bedugni a kulcsot a zárba – hasztalan. Még mindig gyanútlanul vizsgálgatni kezdem.

„Nem a kulcsot tévesztették el, hanem a lakást. A kulcs az 1/c-hez való, ez viszont itt a 18-as lakás. Menjünk le a legalsó szintre.”

Mondom mindezt ostoba mosollyal, aztán felemelem a tekintetemet, ránézek az egyikre, ránézek a másikra – és hátralépek. Hiszen ez a kínai nő a pincéből. Bambán vigyorog rám. Az arcán zúzóadás, a homlokán úgyszintén. Csak a háta

mögött álló apró termetű nő segítségével képes úgy, ahogy megállni a lábán. Vastagon árad belőle a piaszag.

„Mi történt?”

„A járdán hevert pár házzal arrébb” – suttogja az apró termetű nő. „Azt mondja, a másodikon lakik.”

„Akkor bizony téved.”

Megmutatom neki a kulcsot, rá van írva, hogy 1/c. Épp csak az ujjam hegyével tartom, undorítóan meleg, ráadásul az ilyen helyzetekben mindig rám tör a félelem, hogy esetleg megfertőződöm hepatitisszal. Segítek az apró termetű asszonynak, valahogy bepakoljuk a kínai nőt a liftbe, de gondosan kerülök minden közelebbi érintkezést. Szótlanul megyünk lefelé. Kinyitom a lakás ajtaját.

„Ne hívjuk ki a mentőket?” – kérdem.

„Azt mondja, ne.”

„Ismeri?”

„Nem.”

Tanácsatlanul álldogálunk a nyitott ajtó előtt. Az alkoholista szomorú mosollyal pillant rám, mintha én lennék az oka az összes bánatának, mintha mondjuk nemrég hagytam volna el, de bizonyára ugyanígy nézne akkor is, ha egy szarvas állna itt a helyemen.

„Elboldogul... elboldogul egyedül?” – kérdem az apró termetű nőt.

„Igen.”

„Én azért mégis csak telefonálok” – mondom.

Örülök, hogy elszabadulhatok, részeg nőket felmosni és ellátni a sebeiket, ez valahogy nem az én világom. Az autó felé menet felhívom a mentőszolgálatot. A diszpécser rögtön azt kérdi, kért-e a páciens orvost.

„Nem, sőt kifejezetten azt mondta, hogy nem kér. De ahogy kinézett, mégiscsak...”

„Akkor teljesen felesleges kimennünk. Hogy valakit az akarata ellenére orvosi ellátásban részesítsünk, azt tiltja a törvény.”

„De hát az a nő beszámíthatatlan állapotban volt!”

„Az mindegy. Csak a rendőrség rendelheti el a kezelését.”

„Most akkor hogy is van ez? Ha berúgok, betöröm a fejem, és zavarodottságomban nem akarok orvost látni, akkor a feleségemnek ki kell hívnia a rendőrséget?”

„Igen, valahogy így. Ez esetben persze...”

Megköszönöm a tájékoztatást, és kinyomom a telefont. Egy pillanatra felötlik bennem, hogy talán tényleg ki kellene hívni a rendőrséget. De elvetem. Az apró termetű asszony – de ki volt vajon, ki lehetett? – magabiztosnak és talpraesettnek tűnt. Biztos megteszi, amit tenni kell. De hát ki lehet? Ki az, aki részegeket szed össze az utcán, hogy ágyba dugja őket?

A műhely felé menet több különböző lehetőséget vázolok fel, egyik vadabb, mint a másik. Előfordulhat, hogy egy tébolyult gyilkos kezére bízom a kínai nőt. De az is megeshet, hogy csak az ékszereket lopja el az apró termetű asszony. Vagy szexuálisan visszaél a kínai nő magatehetetlen állapotával. Talán tényleg teljesen el van szállva, és miszlikre vagdossa a ruháit. Minden lehetséges, alapjában véve bárhol és bármikor lehetségesnek tartok bármit.

A kocsit a műhely előtti parkolóban hagyom. Az irodában két dohányzó, ötven körüli férfit találok, meg egy farkaskutyát. A kutya az egyik sarokban fekszik, alatta mocskos takaró, azt csapkodja a farkával. A levegő áporodott, a kis helyiségben vágni lehet a cigarettafüstöt.

„Fölraknák nekem a téli gumikat?” – kérdem barátságosan.

„Persze” – feleli a kopasz. „Felnivel, vagy felni nélkül?”

„Felni...?” – felelem vontatottan.

„Na, hát felnin vannak vagy nem?”

„Hát, hogy is mondjam... a felni... szóval nem tudom...”

A két férfi jelentősegteljesen összenéz. Gondolkodom. Mit jelentsen ez, mi a fenét akar a tag? Persze hogy van a gumiban valami, az a fém szar, amit nevezhetünk akár felninek is. De ki tudja, talán nem is úgy hívják. Mert ugyan mi értelme lenne a guminak enélkül a bizonyos „felni” nélkül? Vagy van, aki csak az üres gumival jön ide? Lehetséges az egyáltalán? Szóval könnyen meglehet, hogy a felni valami teljesen mást jelent, mint amit én idehoztam.

Megpróbálom benső meghasonlottságomat megértetni a két férfival, de hasztalan. Újabb jelentősegteljes pillantást váltanak.

„Na, álljon be a kocsi a csarnokba.”

Igyekszem mielőbb kijutni. Beindítom az autót, és végiggondolom, mi lesz, ha abbéli igyekezetemben, hogy kiköszörüljem a csorbát és bizonyosságot tegyek autóvezetői képességeimről, meghúzzom valamelyik parkoló autót. De megy minden simán. A férfi vet egy pillantást a csomagtartóban heverő gumikra.

„Na, hát felnin vannak.”

Rámosolygok. Visszamosolyog, de a szeme nem. Visszamegyünk az irodába.

„Ki is centírozzuk a gumikat?”

„Kicentírozni?”

„Legalább az elsőket.”

Ránézek. Elönt a forróság. Lövésem sincs, mit jelent az, hogy kicentírozni, de rohadtul nem is érdekel. Mindig is nagy ívben szartam az autókra, utálom ezt a műhely-filinget, az olajszagot, a mocskot, a kék overallos szerelőket, ezt az egész szellemtelen és vigasztalan atmoszférát. Csakhogy – semmi kedvem még azt is elmagyarázni a kopasznak, hogy gőzöm sincs, mi a fenét jelent a centírozás.

Úgyhogy megrendelem az első kerekek kicentírozását. A kopasz megint összenéz a kollégájával – amaz szótlanul, szájában a füstölgő cigarettával támasztja

az íróasztalt –, és kitölti a munkalapot. Kijelentem, hogy két óra múlva visszajövök az autóért.

Éhes vagyok. A Naschmarkt itt van a közelben. De nem akarok az indiai vendéglőbe menni, nem és nem, nem fogok mindennap indiai kaját enni. Pár hete emésztési zavarokkal küszködöm, hol emitt csikar, hol amott szúr, és nagyjából naponta ötször attól tartok, hogy hamarosan kénytelen leszek mentőt hívni, mert egy készülődő bélperforáció előjeleit vélem felfedezni ebben a hascsikarásban. Szóval egy hónapig semmi chiken methi.

De akkor hol egyek? Ilyenkor?

Az *Umar* mellett döntök. Aranykeszeget eszem chilis tésztával, mint tegnap este a Herceggel. Hozzá egy kis fehérbor. Az étel jó, mégsem tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy egy party utolsó túlélője vagyok. Szemügyre veszem a szomszéd asztalt, ott ültünk tegnap este.

Csak evés után horgad fel bennem a kétség, hogy táplálkozástechikai szempontból vajon tényleg a chilis tészta-e az indiai kaja ideális alternatívája. De addigra már késő. Úgyhogy beülök az *Amacord*-ba egy nagy pohár grappára. Mire megiszom még kettőt, ideje elindulni az autóért.

„Milyen modell volt?” – kérdi a kopasz.

„Hmmm” – felelem.

Egy hajsza válasz el az összeomlástól. Felteszem magamnak a kérdést, vajon miként lehetséges, hogy képtelen vagyok megjegyezni az autó modelljét. Nyakamat nyújtogatva sandítok kifelé.

„Az ott – az a fehér! Haha!”

„Jó, de milyen modell?”

„Az isten szerelmére, mit tudom én, milyen modell, tudja, ez voltaképpen a feleségem kocsija. De már ő is az anyjától kapta.” Sunyi mosoly. „Olyan ritkán járok vele, hogy fogalmam sincs, milyen...” Torokköszörülés, állvakargatás. Cinkos pillantás a szótlánul dohányzó kolléga felé.

„A kulcs miatt kérдем. Van itt vagy tíz darab kulcs. Milyen modell?”

„Ha jól emlékszem... Mitsubishi. Nem?”

„Mitsu... igen, van itt egy. Gunther van a kulcstartóra írva.”

„Az az, persze! Gunther az apósom, hehe... Hohó!”

Leírhatatlan pillantások. A férfi halk sóhajjal kezembe nyomja a kulcsot, aztán a pulton keresztül elém tolja a számlát. Fizetek. A számlát meg a visszajárót begyömöszölöm valamelyik zsebembe. A kutya minden látható ok nélkül ugat.

Este taxival megyek be a belvárosba. Heidi List, Thomas Maurer barátnője ma 35 éves. Belépek egy étterembe, amely első pillantásra igen elegánsnak tűnik. Úgy érzem magam benne, mintha rossz helyre tévedtem volna. Négy asztal van mindössze. Körülnézek, nem látok ismerőst. Sötét bőrű pincér lép hozzám, Srí-Lanka-inak nézem, de ki tudja, lehet, hogy pakisztáni vagy indiai, vagy talán

máshonnet való. Hogy mit akarok. Nyersen teszi fel a kérdést, hajlok arra, hogy ezt a nyelvi nehézségek számlájára írjam, mert a beszéde alig érthető. De van itt még valami: az apró embernek – egy fejjel alacsonyabb nálam – barátságosan kisugárzása van.

„List” – mondom. „A List névre foglalt asztalt keresem.”

„Szlcs, szlcs, nnn?”

„Tessék?”

„Szlcs! Szlcs! Haj!” A pillantása gonosz szikrákat lövell.

„Hogyan, kérem? Listet keresem! Listet! Vagy Maurert! Az asztalt! Amit foglaltak!”

„Szlcsna! Szlcsna! Haj!” – kiabálja.

Segélykérőn körülpillantok. A négy asztal közül kettőnél ülnek, a fiatalokat azonban láthatólag nem hozza lázba a jelenet. Alighanem ők is végigélték már ugyanezt.

„Na ide hallgasson! Nem tudom, jó helyen járok-e. Nem foglaltak itt asztalt List névre?”

„Szülcsnap nnep?” – üvölt rám.

„Szülcsnap? Nnep? Igen! Hát persze! Hahaha!”

Szó nélkül sarkon fordul, és elindul hátrafelé. Ezt felszólításként értelmezem, hogy kövessem. Úgy is van, egy hátsó szobába lépek, a közepén hatalmas asztal, körülötte tíz, tizenöt, tizennyolc széket számolok össze hamarjában, épp az ekkora társaságokat kedvelem a legkevésbé. Én vagyok a harmadik vendég. Az asztalnál egy nő meg egy férfi ül. Üdvözöljük egymást. Indiántáncot lejtek az asztal körül, mert egyik helyet sem találok megfelelőnek. Végignézük a szerencsétlenkedésemet. Végül leülök velük szemben. Amikor már túlságosan nyomasztóvá válik a hallgatás, teszek egy vicces megjegyzést. Viccelődnek ők is, a még jelen nem lévő ünnepeletről beszélgetünk (ők mondják folyton, hogy ünnepelt, nem én).

Lassanként megszomjazom, nemcsak azért, mert a fal mellett álló vitrinekben több tucatnyi palack van kiállítva. A pincér az első meg a hátsó helyiséget összekötő folyosón ácsorog, és gonosz tekintettel bámul. Nem unottan, hanem gonoszul. Intek neki. Beletelik némi idő, mire kegyeskedik hozzám fáradni.

„Milyen fehérboruk van?”

„Hka hka, arbra hmnjumm!”

„Rendben van, akkor hozzon egy fehérburgundit, jó sok vízzel.”

Dühös képpel távozik. Három perc múlva egy pohár bort tesz elém az asztalra. Nem felejtette el a vizet sem. Belekortyolok a borba. Jó. Felötlik bennem a kérdés, hogy a pasas vajon nemcsak színészkedik-e. Képtelen akár egyetlen épkézláb szót is kinyögni, de a fehérburgundit megérti.

Lassanként szállingóznak a vendégek. Nincs köztük egyetlen ismerős sem. Nem ül le mellém senki. Aztán megérkezik Heidi, arcon csókol, és mellém telepszik. Mellé meg leül Thomas Maurer, körbeköszönget, aztán rám pirít, hogy mi-

ért vagyok már megint nyakkendőben. Átadom Heidinek az ajándékot, egy finom csokoládéból készült naprendszer, vagyis egy csokinapot meg kilenc kisebb, perze nem méretarányos csokigolyót, belga csokoládé az egész.

Rendelek magamnak még egy pohár bort, a pincér nem hozza ki.

További vendégek érkeznek. Egyikük hozott magával egy palack pezsgőt, és megkérdi a pincért, megihatjuk-e. Nem éppen érdektelen végignézni a kézzel-lábbal folytatott társalgást. A pincér dühös képet vág, de most legalább van rá oka. A vendég Heidihez lép, átadja neki a palackot, és sajnálkozva közli, hogy nem ihatjuk meg a pezsgőt. Heidi bemutat bennünket egymásnak. „Clemens Paulustor-Fellsenstein”, mondja felém fordulva. „Ő pedig Thomas Glavinic, tudod, aki a *Kamerás gyilkost* írta, Thomast – jobbra, Maurer felé mutat – láttad már a színpadon.”

„Áááá!” – mondja Paulustor-Fellsenstein, és helyet foglal a bal oldalamon.

Integetek a pincérnek. Az mord ábrázattal épp az előre elkészített ételt töltögeti a tányérokba. Mint kiderül, húsos bab. Az illata nem rossz, de elég furán néz ki. Csak azért kóstolom meg, mert eszembe jut, amikor Heidi legutóbbi partyján Maurer a szememre hányta, hogy „nem vagyok elég nyitott az új élményekre”, mivel nem akartam a vadonatúj, szuperéles kínai konyhakésével paradicsomot vágni.

Maurer tekintélye végül mégis csak elegendőnek bizonyul arra, hogy az asztalra kerüljön néhány üveg bor. Kiszolgálom magam. Olykor váltok pár mondatot a mellettem ülő Clemensszel – nagyjából egyívásúak vagyunk –, de főleg Heiddel beszélgetek a 35-ös számmal kapcsolatos problémáiról. Amikor a többi vendég lecsapja a kezemről, Maurer azzal traktál, hogy bérelni akar valahol Bécs környékén fél hektár szőlőt. Saját bort szeretne csinálni. Tetszik az ötlet, úgyhogy arra kérem, ne feledkezzen meg rólam, ha egyszer majd eljön a cselekvés ideje. Meg is ígéri, rátöltök az övére is, a magaméra is, lassan sötétedni kezd körülöttem, vagy a világítást csavarta le valaki, vagy hatni kezd a délutáni pálinka meg a mostani bor.

Jól érzem magam. Pár órája megtudtam, hogy az *Éjszakai műszakot* kiadja a Hanser. Első osztályú kiadó. Csakhogy ezzel még mindig nincs vége a várakozásnak, várhatok tovább, amíg történik valami. Vajon ki fog felhívni? A lektorom? Az igazgató?

Iszogatok tovább. Az asztal körül lassanként fellazul a rend. Heidi átült a túloldalra, Thomas Maurer a Schalko nevű rendezővel ácsorog az egyik sarokban, mellettem két ifjú leszbikus smárol, mégpedig úgy, hogy lehetőleg mindenki láthassa: ez a két nő nagyon-nagyon szereti egymást. Mellettük két másik rövid hajú nő álldogál, és minden alkalommal, amikor átpasszírozom magam közöttük, *csaknem* tesznek rám valami megjegyzést. Nem tudom, sikerül-e megmagyaráznom ezt a *csaknem*-et: a két nő offenzív, már igencsak emelkedett hangulatban vannak, szemérmetlenül bámulnak az arcomba, amikor pedig átréselem

magam közöttük és visszafordulok, mosolyogva méregetnek. Van a dolognak valami némileg agresszív, de semmiképp sem barátságatlan jellege. Fontolóra veszem, hogy legközelebb inkább majd a túloldalon... csakhogy az gyávaság volna. És különben is: valahol szimpatikusak.

Megállapítom, hogy be vagyok rúgva, és halálra unom magam. Azt teszem, amit az ilyen helyzetekben mindig: előveszem a mobilomat. A hangulatom a mai nap örömteli fejleményei ellenére egyre jobban közelít a mélypont felé. Felteszem magamnak a kérdést, vajon miért is adódnak folyton problémáim a kiadókkal. Elhatalmasodik rajtam a szokásos, második palack utáni önsajnálát, végigpörgetem a tárolt számokat, ki vagyok akadva az irodalmi életre. Nem sokat gondolkodom, egyik számot törölöm a másik után, mert jelen állapotomban hivatali telefonszámoknak tekintem őket.

Heidi megint leül mellém. Valahogy könyvekre tereli a szót, megemlíti néhány címet, amelyeket épp most olvas vagy nemrég olvasott. A mellettem ülő Clemens fél füllel meghall valamit, közbeszól.

„Micsoda?” – kiáltja. „Te írtad *A világ felmérését*?”

„Nem, sajnos nem.”

„Nem olvastam az egészet, csak egy pár részletet, valami folyóiratban, mi is a címe...”

„*Volltext*” – segítem ki készségesen.

„Igen, *Volltext*, előfizettem rá, és abban olvastam, tudod, azt a párhuzamos életrajzot, Gauss és Humboldt, igen érdekes.”

Heidi ebben a pillanatban megint magamra hagy, egyedül maradok Clemensszel. Kezdetét veszi hát az, amit egyetlen partyn sem lehet megúszni: az irodalmi vita. Hadonászok, hogy a Srí-Lanka-i hozzon még bort, de esze ágában sincs kiszolgálni. Az asztal túlsó végén felfedezek egy megkezdett üveget, amely mindeddig elkerülte a figyelmemet. Megkérem Clemens, hozza ide, azután majd kérdezhet, amit csak akar. Megteszi nekem a szívességet, iszom egy kiadós kortyot. Faggatni kezd a maga udvarias, naiv, fesztelen módján. Egy idő után egész rokonszenvesnek találom, csakhogy a téma – én, ill. az, amit írok – rettenetesen az idegeimre megy. Kénytelen vagyok felsorolni az összes regényem címét, a *Hogyan éljünk?* láthatólag különösen felkelti az érdeklődését.

Fél óra múlva, miután két ízben is legalább egy percig farkasszemet néztem a pincérrel anélkül, hogy bármi is történt volna, Clemens félbeszakítja a társalgást, és előrántja a diktafonját. Lenyomja a record gombot, és a helyiséget betöltő lármát túlharsogva beleüvölti a mikrofonba:

„HOGYAN ÉLJÜNK?... írta... GLA-WE-NITSCH... NA... MI IS A KERESZT-NEVED?”

„Thomas” – suttogom.

„THOMAS!” – üvölti.

Teljes sötétség vesz körül. Annyit mégis érzékelek, hogy a helyiségben mindenki, de tényleg mindenki minket bámul. Engem bámul. Még a pincér is. Rámutatok az üres poharamra. Erre elfordítja a fejét.

*

Este lesz az első felolvasásom az *Éjszakai műszak*ból, a szabad ég alatt, a bécsi Museumsquartierban. Az addig hátralevő órákban adnom kell egypár interjút, és holnap reggel teszik közzé a longlistet.

Keveset aludtam az éjszaka Stanislaustól. Újabban vécére akar menni reggelként ahelyett, hogy a pelenkájába csinálna, úgyhogy hatkor ki kellett vinnem. Ő visszaaludt, én nem. Kilenckor ébred, visszafekszem, fél egy van, amikor felébredek. Fél óra múlva élő adásom van a rádióban, úgyhogy nem kéne feltétlenül elkésznem.

Taxival megyek az ORF-hez, a műsorvezető már vár. Kaindlgruber úr; nem láttam a *Viennale*-filmdíj zsűrijének ülése óta. A *Napról napra* közkedvelt műsor az Ö1-en, az egyetlen osztrák kulturális adón. Betelefonálhatnak és elmondhatják a véleményüket a hallgatók is. Eleinte ideges vagyok, és dadogok. *Szedd össze magad, te szerencsétlen, élő adásban vagy!* gondolom, és meglepetésemre néhány mondat után már tényleg jobban működik a dolog. Kaindlgruber előzékeny, igyekszik megkönnyíteni a helyzetemet, mindig van kéznél egy-egy újabb kérdés. Lassanként megjön az önbizalmam. Beszélgetésünk témája a magány és a félelem.

Kaindlgruber: És máris itt van az első hívás, Peschl úr. Parancsoljon, Peschl úr.

Peschl úr: Hát csak azt akartam mondani, hogy a 64. oldalon tartok a könyvben, és nagyon izgalmas.

Glavinic: Köszönöm szépen, nagyon örülök.

Kaindlgruber: Köszönjük, Peschl úr. A következő telefonálónk Mitterlöhner asszony.

Mitterlöhner asszony: Csak azt akartam mondani, hogy az ilyen témák sokszor szinte benne vannak a levegőben. És manapság ilyen téma a magány! A magány nagy téma! Mert a társadalmunkban egyre több a magányos ember! Csak ezt akartam mondani.

Kaindlgruber: Glavinic úr?

Glavinic: Igen, a magány nagy téma. De azért nem vagyok benne biztos, hogy manapság tényleg magányosabbak az emberek, mint régebben. Vagy depressziósabbak, mert hát nagy téma a depresszió is, nem igaz, azt mondják, ma sokkal több a depressziós ember, mint azelőtt, pedig lehet, hogy ez nem is igaz... *locsifecsi... szófosás... (Mi a francot beszélek itt összevissza? Hogy fogok lejönni erről a baromságról?)* Valahogy úgy vagyunk ezzel is, mint a finomporral. *(Te jó Isten.)* Régebben még több is volt belőle, mint manapság, de nem tudta senki, úgyhogy csak nemrég kezdtek el beszélni róla. *(Nem hiszem el, hogy ezt én mondom.)*

Az irodalmi elődök kerülnek terítékre. Kaindlgruber Marlen Haushoferre tereli a szót.

Kaindlgruber: És közben újabb hívásunk érkezett, Plank asszony. Parancsoljon, Plank asszony.

Plank asszony: Szóval csak azt akarom mondani, hogy a szerző olyan motívummal dolgozott, ami már korábban is létezett, Marlen Haushoferra gondolok, ugyebár. Mivel hogy azt írták, plágium, meg ilyesmi. Haushofer, igen, a hatvanas években.

Kaindlgruber: Glavinic úr?

Glavinic: (*Felbérelt ribanc.*) Hát, amikor a könyvet kitaláltam, a barátaim főleg Rosendorfert emlegették mint elődöt, a *Grosses Solo für Antont*. De én nem ismertem. Aztán kaptam egy levelet Herbert Rosendorfertől. (*Én Rosendorfertől kapok leveleket, hülye picca, te meg a csomagküldő szolgálattól.*) Az állt benne, hogy tetszett neki a *Kamerás gyilkos (bizony, bizony!)*, és kért tőlem valamit abba a dél-tiroli napilapba, amelynek az irodalmi rovatát szerkeszti. Visszaírtam neki, hogy szövegem nincs, viszont van egy kérdésem... Leírtam neki a problémámat...

Kaindlgruber: Szóval Rosendorfer levele teljesen véletlenül érkezett, és semmi köze nem volt a Maga könyvéhez?

Glavinic: Semmi köze nem volt. (*Hihi.*) Az aggodalmaskodó levelemre meg azt válaszolta, hogy ne izgassam magam, nem ő volt az első, akinek ez az ötlete támadt.

Arról beszélgetünk, hogy nem tudok lámpafény és rádió nélkül aludni éjszaka, legalábbis olyankor nem, amikor egyedül vagyok.

Kaindlgruber: Amikor bekapcsolja a rádiót éjszakára, olyankor az Ö1-et hallgatja?

Glavinic: (*Na, ebből elegendem van. Történjen már valami.*) Az igazság az, hogy sokszor nem is rádiót hallgatok, hanem Fredl Fesl-t.

Kaindlgruber: Persze, van az a jódlis.

Glavinic: A királyjódlis. De jódlizni azért most nem fogok.

Kaindlgruber: Ilyesmire nem is kértem volna. Itt a következő hívás, Musztafa úr. Parancsoljon, Musztafa úr.

Musztafa úr: Ah, ah, ah. Ahhhh. Köszönet a műssorér. Köszönet! Hát, a féellelem, azt tudok... az rossz, nagyon rossz...vidékenn... magányos... nagyon sokok féellelem... kint... ah, ah, ah... ti meg a többi... aki egyedül van... külföldi egyedül... a faluba... magányos... féellelem... ahhhh, ah, ah...

Kaindlgruber: Úgy érti, Musztafa úr, magányosnak érzi magát, mivel Ön az egyetlen külföldi a faluban?

Musztafa úr: Neeem magányosnak éérzi! Magányos!

Kaindlgruber: Köszönjük, Musztafa úr. A következő telefonálónk Schoiswohl úr.

Schoiswohl úr (artikulálatlanul): Hát, azt kell hogy mondjam, a szerzőnek alighanem nincs ki mind a négy kereke, hogyha... hogyha Fredl Fesl-t hallgat!

Kaindlgruber: Legyen szíves, ilyet ne mondjon, Schoiswohl úr!

Schoiswohl úr: Én viszont, én EGÉSZ ÉJJEL az Őt-et hallgatom! És nézem a tévét... az ismeretterjesztő csatornákat! És több ezer... több ezer könyvet olvas-tam! Azét viszont, aki ott ül... aki ott ül a stúdióban... azét nem fogom megvenni, mivel Freedl Feeeeeel-t hallgat!

A felolvasás előtt a Herceggel van találkozási pontom, megünnözlünk halat enni Umarhoz. Miközben átvágok a Karlsplatzon, csikorgásszerű zajt hallok, utána recsegést. Egy teherautó nyitott rakodókarja beleakadt az utcában közlekedő villamos felsővezetékébe. Úgy tűnik, a sofőr semmit nem vett észre az egészből, csak erőlteti tovább a kocsit, megint csattanás, a vezeték szikrázik, a közelben álló lámpaoszlopok vészesen meginognak. Az imbolygás és billegés terjed egyre tovább. A kábelelek itt-ott leszakadnak a földre.

Felemelem a fejem. Közvetlenül az egyik villanyvezeték alatt állok, amely az utca szélé felé ágazik le a felsővezetékéből. Félreugrok. Mellettem inogni kezd az oszlop, csaknem kidől. Tíz-tizenöt járókelő csak az én viselkedésemből érti meg végre, hogy nem csupán tanúi, hanem érintettjei vagyunk a balesetnek, szétszaladnak az immár mindenfelé a földre hulló villanyvezetékek elől. Nincs nagyobb baj.

Elcsodálkozom, milyen gyorsan reagáltam. De hát így van ez a gyáva nyulakal: előre kiszimatolják a veszélyt. Figyelem még egy ideig, ahogy a rendőrség meg a tűzoltóság lezárja az utcát. Káosz alakul ki, az összes villamos leáll. Remélem, senki nem szándékozott tömegközlekedési eszközön érkezni a felolvasásomra.

A Naschmarkton összefutok a rossz lelkiismeretemmel. Köszöntjük egymást, kezébe nyomom a kéteuros érmét, megköszöni, aztán rámutat az *Éjszakai műszak* példányára, amit a felolvasásra viszek magammal.

„Az meg micsoda?”

„Könyv” – mondom vonakodva.

„Milyen könyv? Mutasd! Ja, a Glavinic! Az marhajó, nem igaz?”

Értetlenül bámulom a fogatlan száját.

„Ismered az első könyvét?” – kérdi a púpos. „Azt a krimit, tudod. A kamerás... a kamerás férfi.”

„Kamerás gyilkos?”

„Persze, Kamerás gyilkos. Látod, az jó könyv! Olvastad?”

„Alig van időm olvasni.”

Umarnál már vár rám a Herceg, farkassüggért rendelünk, két személyre. Kihoznak egy hatalmas, hal formájú izét. Viszket a tarkóm. Odakapok, valami rovar, elcsípem és elhajítom. Mielőtt alábukik az asztal peremén, egy pillanatra még meglátom: valami bogár volt, de nem tudom, miféle. Pár másodperc múlva pokoli bűz terjeng az asztal körül. Mi a franc ez, teszem fel magamnak a kérdést,

aztán megérezem, hogy az ujjaim bűzlenek így, az ujjaim meg a tarkóm. Sikerült védekező reakciót kiváltanom egy bűzbogárból.

Kimegyek a mosdóba, és leszappanozom magam. A tarkómat addig dörzsölöm, amíg sajogni nem kezd, a kezemet vagy fél tucatszor öblítem le, a helyzet azonban nem javul, bűzlök, akár egy budi.

A kérdés mármost az, honnét szerezzek a felolvasásig valami erős parfümöt, amikor az üzletek már bezártak. Fél nyolc van, nyolcra a Museumsquartierban kell lennem, fél kilenckor kezdődik a felolvasás. Felhívom Elsét. Épp indulóban van, de megígéri, hogy hoz magával valamit.

A Museumsquartierban beállok a büfésorba egy sörért. A szervezőkkel beszélgetek, Gabi Hegedüssel és Christoph Möderndorferrel. Megérkezik Else, ideadja a parfümöt. Kirohanok a klotyóba, befújom magam, idegességemben elvétem a mértéket, és undorító illatfelhőben térek vissza a többiekhez.

Besötétedik. Felbukkan a városi tanácsnok, és üdvözlő: „Long time no see!” Erre még a szavam is elakad, csak ácsorgok bambán, amíg valaki a kezembe nem nyom egy újabb sört. Leülök az első sorba, a kazuár helyet foglal mellettem, a házi fotósa körülöttünk ólalkodik, és teszi a dolgát. Gabi rövid bevezetőt mond, taps, felmegyek a pódiumra, köröskörül sötét éjszaka, távol s közel a pulton álló olvasólámpa az egyetlen valamirevaló fényforrás, pillanatokon belül rovarok száza rajzanak körülöttem. Elkezdem a felolvasást. A rovarok a hajamba, a fülembé, az orromba repülnek, behatolnak a számba, belefulladás a sörömbé, lapozáskor szétnyomódnak az oldalak között, én pedig egyfolytában hadonászok és olvasok. Egész jól csinálom.

Utána nagyjából húszan maradunk. Itt van Else. Itt van Gerrit, a holland fordítóm, meg Beate, az orvos. Itt van Gabi és Christoph, itt van a Herceg, itt van Michaela Puchberger a Hanser terjesztési részlegétől, itt van Schlieber a kiadó képviselőjében, itt vannak a rabenhofosok is, legalábbis egy ideig. Csak Daniel ül otthon Till Fellnerrel, és nézi a *Shiningot*.

Idővel a *Leopold* kávéház tetőteraszán kötünk ki, és igazán kellemesen érezzük magunkat. A Természettudományi Múzeum felett kelőben van a hold. Ez az első meleg augusztusi este, három héten át esett, ma viszont eltűntek a felhők. Jó jel! Jó jel! Ujjatlan póló van rajtam. A lokál tulajdonosai egy üveg Metaxát állítanak az asztalunkra.

KARL MARKUS GAUß

Peter Karlhuber képeihez

Peter Karlhuberrel, a festővel rendre úgy járok, mint a képeivel. Valahányszor azt hiszem, hogy végre ismerem, újra meglep saját magával. Amikor először hittem, hogy jól ismerem, lenyűgözött a szerénysége. Túlzott, habár szeretetreméltó szerénységének tudtam be, hogy olyan határozottan elutasítja a művészeti cirkuszt, és a legcsekélyebb erőfeszítést sem tette, hogy képeit egyáltalán kiállítsák. Micsoda életművészet, hogy valaki ennyit tud, és ilyen kevés felhajtást csinál magából! Később, amikor rájöttem, hogy igazában még egyáltalán nem ismerem, bosszantani kezdett ez a visszafogottság. Vétkesnek tartottam, mert akinek van mondanivalója, nem hallgathat örökké előkelően, amikor szót emelnek azok, akiket nem illet meg, és akiknek nem is áll jól a szó. Helyesebben: aki olyan képeket fest, mint ő, annak nincs joga, hogy azoknak engedje át a galériákat, akik sikeresen tudnak nem festeni. Még később aztán, most már elég régóta barátok voltunk, és addig még mindig sikerült megtévesztenie, mintha hályog esett volna le a szememről: hát persze, ez az oly csodálatraméltóan vagy oly bosszantóan szerény ember valójában a testet öltött gőg! Hogy nem vesz részt, nem akar részt venni, hogy erőszakkal sem lehet rávenni arra, hogy saját előbbrejutásáért tegyen valamit, az számomra most már nagyon is tevőleges, aktív természetéről tanúszkodott. Az elutasítás nem is tartás volt, hanem cselekvés, mégpedig módfelett agresszív; akit én megejtően ártatlannak hittem, igazában csúfot űz belőlünk, akik hagyjuk, hogy űzzenek és hajszoljanak, s ilyen-olyan célokra törünk és vágyunk. Ő a partvonalon állt, nézte, hogyan gabalyodunk bele játékainkba, és gőgösen folytatta a magáét. A rá jellemző, töretlen szívélyességig csak az juthat el, aki rég túljutott az olyan alantas dolgokon, amelyeket mi hajszolunk, lásd hírnév, pénz és a többi. És aki abban tetszeleg, hogy toronymagasan felettünk áll. Ma már azonban nem vagyok biztos benne, hogy ez csakugyan így van-e, és hogy barátomat egyáltalán valaha is megértettem-e. És már várom, hogy újfent meglepjen saját magával.

Mivel lepnek meg viszont a képei? Némelyikük már hosszú évek óta az ismerősöm. De aztán hirtelen egészen máshogyan néznek vissza rám, hiába néztem meg őket akárhányszor is már. Az asztal, amelyet megszoktam, több év után egyszerűen idegen nekem. A franciaágy, amelyet olyan jól ismertem, mintha már feküdtem volna rajta, félelmetessé válik. A fürdőkádnak, amely sokszor készített mosolyra, újabban fekete árnyéka van, amely hosszú ideig fel sem tűnt ne-

kem, most pedig már nem tudok ránézni anélkül, hogy ne egy hullaházra gondolnék. A szőnyegen, amely oly sokáig lógott a porolóállványon, és megadó csüngésével sokszor megnyugtató, komor jeleket, talányos nyomokat vélek felfedezni. Megeshet persze az ellenkezője is, hogy nem az enyhe rémület fog el egy kép előtt, amelyet azelőtt egyenesen békésnek éreztem, hanem hogy a nyugágy váza, amely nem egy rémisztő gondolatot ébresztett bennem, váratlanul viccesnek tetszik; hogy a nyitott szemetes kukának egyszeriben nincs veszélyes toroka, hogy a betonalapzatból kiemelkedő négy csonk immár nem négy mérges fog. Sok-sok dolgot, ami mindennapjainkban körülvesz bennünket, s amit már észrevenni sincs erőnk, Peter Karlhuber képei adtak vissza nekem, csak azóta ötlenek a szemembe útjaimon, amióta az ő képein láttam őket. E képek visszaadják nekem az érzéket a dolgok sokfélesége, észrevétlen szépségük, a szerkezetükben lakó szellemesség vagy éppen funkcionalitásuk rettenetessége, a leépülés kísértetiessége iránt.

Apropó leépülés. Peter Karlhubernek meg nekem tizenöt éve szokásunk, hogy évente egyszer fundamentális értékvitát folytassunk. Ilyenkor létezésünk alapkérdéseiről: vérsírokról, gamma-GT-ről és annak valószínűségéről van szó, hogy ezekből mennyire olvasható le egyikünk és másikunk leépülése. Ehhez mindig iszunk néhány felest, és búcsúzóul biztosítjuk egymást arról, hogy legalább mi ketten még őrizzük az értékeket.

ADAMIK LAJOS fordítása

KIRÁLY EDIT

In memoriam Wendelin Schmidt-Dengler

Vonást keresek rajta. A tekintélyes ember. A vicces? A nagyharagú. A páratlanul művelt. Ez volt? Ilyen lett volna Schmidt-Dengler? Nekem tanár úr – volt. Csak-hogy olyan, akihez nem iskolát képzél az ember, hanem publikumot. Akiből fogalmat alkothat, ki-ki magának, a tanár lehetséges másféle dimenzióiról. Régi vágású, tekintélyes, vicces, nagy haragú és páratlanul művelt. Ez már félig-meddig ül. Ilyenkor az ember, feltéve hogy kíváncsi természetű, hipp-hopp felrekedik és megy Bécsbe tanárnézőbe.

Én Budapesten hallottam először, akkor, amikor már rég nem voltam hallgató, s csak arra emlékszem, hogy meglepődöm. Valaki azt mondta utána: tűzijáték. Pontosítanám: igazi akusztikus káprázat volt. De hogy megnyerő lett volna? Nem mondanám. Túlságosan feszélyeztek a jelentékenység külső jegyei, amelyek körülvették, az osztrák lektorok alkotta uszály és szerény viszonyaink feszes vigyázzba állása. Ott motozott a kétely, hogy nem túl pazar, nem túl nagyszabású-e ez így hétfőn 9 és 10 óra között a nyolcas előadásban. Vajon jól vannak-e terítve az erőforrások? Nem túl robbanékonyak azok az explozívák? Aztán úgy intéztem, hogy legyen kedden és szerdán is – Schmidt-Dengler.

Nem tudom, hogy csinálta, de jelenlétében az emberek pillanatok alatt felfedezték magukban a tehetséget, hogy szájtátva hallgassák. Könnyedén és szellemesen lehetett körülötte közönséget játszani. Pedig (elhatároztam, hogy ezt sem hagyom ki) nem volt nagy teoretikus vagy a materiával évekig bíbelődő tudós, még kevésbé a kurrens tudományos fogalmi tár bajnoka. S ezzel nem azt szeretném sugallni, hogy: jobb is, ha nem volt. Inkább, hogy: valami mást tudott. Csodálatos érzéke volt a részletekhez, ténydarabkákhoz, s remek emlékezőtehetségének hála roppant mulatságosan tudta ezeket egymásba rendezni és folyamatos verbális performanszának elemeivé alakítani. Az ő előadásában az irodalom sokféle szemszögből érzékelhető valóságossággal bírt, s egyetlen más germanista sem jut eszembe, aki ilyen biztonsággal mozgott volna a kritikus, az irodalomnépszerűsítő, az írók támogatója, a klasszikus szövegeket kiadó szerkesztő, a kéziratokra vadászó archiváriusz, az egyetemi ember és a tudománypolitikai potentát szerepei között. Bizonyára voltak ennek a sokszínűségnek árnyoldalai. Ami-

* Wendelin Schmidt-Dengler (1942-2008) egyetemi tanár, az Osztrák Irodalmi Archivum vezetője, számos magyar Franz Werfel-ösztöndijas mentora volt.

kor ösztöndíjasként Bécsben jártam, s némely reggelen az újságban cikkével találkoztam, a rádióban a hangjával, majd az egyetemen vele magával, sokszor nem tudtam szabadulni a kísérteties kérdéstől, hogy „Úristen, hány Schmidt-Dengler van?”. Mégsem vagyok benne biztos, hogy nem éppen ez adta-e a különösségét. Az aprózódás erősen összefüggött a formátummal. A sokféle szerep együtt alkotta meg az irodalomról való beszéd nagyvonalú terét. Ezért gondolom, hogy bármennyire is sikerfinek számított, volt benne valami donquijote-os. Az irodalomról való beszéd utóbbi évtizedekben tapasztalható elképesztő technicizálódásával szemben ő a megformáltságot képviselte, a számtalan határvonal szabdalta irodalomtudományi szegmentumokkal ellentétben az irodalom és az irodalomról szóló beszéd közötti átjárhatóságot. Keringtek hírek, hogy benyújtottak hozzá dialógus formában írt disszertációkat, meg hogy egy neves író is szeretett volna a tanársegédje lenni. Róla szinte minden hihető volt. Egyszerre volt távolságtartó és heves, jelenítette meg az egyetemi intézmény tekintélyét (egyések szerint: maga volt az intézmény) és forgatta föl az intézmény dögunalmát.

De kereknek gondolni nehéz, a törések, úgy tűnik, többet mondanak.

Szerkesztrő asztal

Tiszatáj-díj és -jutalom. A Tiszatáj Alapítvány Kuratóriumának döntése alapján 2008-ban *Ferdinandy György* vehette át a folyóirat elismerését. Az író a kilencvenes évek elejétől folyamatosan jelen van novelláival a Tiszatáj hasábjain. Személyében az eddigi huszonnyolc díjazott közül az első nyugati magyar szerzőt köszönthettük. A lap ötödik alkalommal jutalmazta tehetséges fiatal szerzőjét. Ezúttal *Kiss László* prózáiról a jutalmazott; két kötetét a Tiszatáj Könyvek adta ki. A díjátadásra október 21-én került sor a Megyeháza Csongrád termében. *Ferdinandy Györgyről* *Olasz Sándor* főszerkesztő mondott laudációt, az íróval *Kulcsár Katalin*, a Magyar Rádió szerkesztője beszélgetett. *Kiss Lászlót* – humoros, ironikus elemekben bővelkedő írásával – *Orcsik Roland* méltatta.

Tisztelt Olvasónk!

Szerkesztőségünk célja, hogy lapunk tartalmát olvasóink igényeihez folyamatosan igazítva, mindig érdekes és értékes olvasnivalót biztosítsunk Önnek. Hogy ez ne csak egy jól hangzó ígéret legyen, ezúton szeretnénk megismerni az Ön véleményét a Szonda Ipsos, a Nemzeti Kulturális Alap és lapunk együttműködésében történő kutatás keretében.

Kérjük, segítse munkánkat és töltsse ki lapolvasási szokásokkal kapcsolatos kérdőívünket. A modern technológia előnyeit kihasználva a kérdőívet az alábbi weboldalon érheti el:

<http://cawi.ipsos-szonda.hu/tizataj>

Lapunkról kialakított véleménye fontos nekünk, a kitöltők között 1 db 1 éves, 2 db féléves és 3 db negyedéves előfizetést sorsolunk ki!

A lap Szerkesztősége

Januári számunk tartalmából

TORNAI JÓZSEF, TANDORI DEZSŐ, SIMAI MIHÁLY, VILLÁNYI LÁSZLÓ versei

SÁNDOR IVÁN, GÉCZI JÁNOS esszéje

Tandori Dezső köszöntése (BÁLINT PÉTER, BEDECS LÁSZLÓ, TÓTH ÁKOS írása)

TVERDOTA GYÖRGY, GINTLI TIBOR, LAPIS JÓZSEF tanulmánya

